Agenda - Y Pwyllgor Deisebau

Lleoliad:

Ystafell Bwyllgora 1 - Y Senedd

Hybrid

Dyddiad: Dydd Llun, 22 Ebrill 2024

Amser: 14.00

I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:

Gareth Price - Clerc y Pwyllgor

0300 200 6565

Deisebau@senedd.cymru

1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau

(Tudalennau 1 - 37)

1.1 P-06-1359 Dylid cynnig yr un cymorth ariannol ar gyfer gofal plant i rieni sy'n gweithio yng Nghymru â'r hyn sydd ar gael yn Lloegr

1.2 P-06-1362 Dylid darparu cynnig cyfatebol yng Nghymru i'r cynnig gofal plant newydd yn Lloegr, sef 15 awr, ar gyfer plant 2 flwydd oed o fis Ebrill 2024

2 Deisebau newydd

2.1 P-06-1397 Cyflwyno opsiwn prawf ceg y groth yn y cartref yng Nghymru

(Tudalennau 38 - 43)

2.2 P-06-1398 Cynyddu effeithiolrwydd gwaith Cyfoeth Naturiol Cymru i atal llygredd yn y Teifi.

(Tudalennau 44 - 56)

2.3 P-06-1399 Dylai Addysg a Gwella Iechyd Cymru (AAGIC) wneud Anhwylder Dysfforig Cyn Mislif (PMDD) yn fodiwl datblygiad proffesiynol parhaus gorfodol mewn addysg feddygol ôl-radd.

(Tudalennau 57 - 75)

2.4 P-06-1400 Adnoddau Teg a Digonol ar gyfer Practisau Cyffredinol yng Nghymru

(Tudalennau 76 - 85)

2.5 P-06-1405 Mae eisiau ac mae angen uned Iechyd Meddwl â gwelyau i ddynion arnom ni yng Ngogledd Cymru

(Tudalennau 86 - 93)

2.6 P-06-1407 Rydym am i Lywodraeth Cymru ddiddymu'r gyfraith drychinebus ynghylch y terfyn cyflymder o 20mya

(Tudalennau 94 - 104)

2.7 P-06-1412 Rydym am i Lywodraeth Cymru gadw'r gyfraith 20mya ardderchog

2.8 P-06-1418 Dylid cyflwyno deddfwriaeth newydd i ddiogelu meysydd chwaraeon rhag baw cŵn

(Tudalennau 105 - 110)

3 Y wybodaeth ddiweddaraf am ddeisebau blaenorol

3.1 P-06-1209 Dylid creu rhestr o bob gofalwr di-dâl yng Nghymru

(Tudalennau 111 - 113)

3.2 P-06-1217 Agor canolfannau/clinigau meddygol un stop Covid Hir

(Tudalennau 114 - 116)

3.3 P-06-1247 Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i arwain y ffordd drwy gefnogi treialon wythnos waith pedwar diwrnod yng Nghymru.

(Tudalennau 117 - 118)

Yr wythnos waith 4 diwrnod: gwybodaeth gan bartneriaeth gymdeithasol [HTML] | LLYW.CYMRU

3.4 P-06-1299 Dylai "Rhewi ar adeiladu ffyrdd" Llywodraeth Cymru gynnwys cymal ar gyfer achosion sy'n peri perygl i fywyd

(Tudalennau 119 - 122)

3.5 P-06-1338 Ymestyn y cynllun brys ar gyfer y sector bysiau a datblygu cynllun adfer cenedlaethol ar gyfer bysiau

(Tudalennau 123 - 133)

3.6 P-06-1348 Comisiynu gwasanaethau GIG addas yng Nghymru ar gyfer pobl ag EDS neu anhwylderau sbectrwm hypersymudedd

(Tudalennau 134 - 138)

3.7 P-06-1387 Darparu cymorth dyngarol i Gaza

(Tudalennau 139 - 140)

3.8 P-06-1391 Dylid rheoleiddio'r sector steilio cŵn, er mwyn diogelu lles cŵn a hawliau perchnogion

(Tudalennau 141 - 143)

4 Cynnig o dan Reol Sefydlog Rhif 17.42(ix) i benderfynu gwahardd y cyhoedd o weddill y cyfarfod

5 Adroddiad drafft

(Tudalennau 144 - 162)

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Senedd Cymru | Welsh Parliament
Ymchwil y Senedd | Senedd Research

Cyflwyno opsiwn prawf ceg y groth yn y cartref yng Nghymru

Y Pwyllgor Deisebau | 22 Ebrill 2024
Petitions Committee | 22 April 2024

Cyfeirnod: SR24/7850-3

Rhif y ddeiseb: P-06-1397

Teitl y ddeiseb: Cyflwyno opsiwn prawf ceg y groth yn y cartref yng Nghymru

Geiriad y ddeiseb: Canser ceg y groth yw'r math mwyaf cyffredin o ganser mewn menywod o dan 35 mlwydd oed. Yn ôl Cancer Research UK, mae modd atal 99.8% o achosion yn y DU. Gall profion ceg y groth achub bywydau drwy ganfod unrhyw newidiadau cyn-ganseraidd yn gynnar pan fydd triniaethau'n fwy effeithiol.
Ar hyn o bryd mae rhwystrau sy'n atal menywod a'r rhai a bennwyd yn fenywod adeg eu geni rhag cael mynediad at y gwasanaeth hwn. Yn Lloegr cynhaliwyd rhai treialon profion ceg y groth yn y cartref, a chredwn y gall yr opsiwn hwnnw yng Nghymru helpu i chwalu'r rhwystrau hyn ac achub bywydau.

Mae rhesymau pam nad yw menywod yn mynd i gael eu profion sgrinio ceg y groth. Gall y rhesymau gynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i,:-
Embaras
Diffyg addysg
Nid yn uniaethu fel menyw
Canfyddiadau isel o risg
Diffyg ymddiriedaeth mewn gwasanaethau iechyd

Rhwystrau diwylliannol
Pryder am y prawf
Problemau o ran delwedd y corff
Trawma - ymosodiad rhywiol, treisio
Amseroedd anghyfleus o ran apwyntiadau

Cafodd ei dreialu yn Llundain yn 2021. Dywedodd Dr Anita Lim, o King's College Llundain, sy'n arwain y treial YouScreen:
"Mae'n hanfodol ein bod yn dod o hyd i ffyrdd fel hyn o wneud sgrinio'n haws, ac amddiffyn menywod rhag canser y gellir, i raddau helaeth, ei atal. Mae hunan-samplu yn rhywbeth cyffrous iawn. Mae'r swab syml a chyfleus hwn yn golygu y gellir ei wneud ym mhreifatrwydd a chysur eich cartref eich hun."

Dywedodd Molly Fenton, un sy'n gweithredu dros hawliau menywod yng Nghymru: "Yn ddelfrydol, mae angen i lawer o bethau newid: gwell addysg, sgyrsiau sy'n dileu stigma, a sicrwydd ynghylch y prawf, ond yn y tymor byr gallai hyn achub llawer o fywydau ifanc. Gall achub, yn enwedig, fywydau ifanc 25 mlwydd oed sy'n cael y prawf am y tro cyntaf."

1. Y cefndir

Sgrinio Serfigol Cymru sy'n gyfrifol am raglen sgrinio serfigol GIG Cymru. Gall sgrinio serfigol atal canser ceg y groth rhag datblygu, neu ei ddarganfod yn gynnar. Mae'r prawf sgrinio serfigol (ceg y groth) yn edrych am fathau risg uchel o Feirws Papiloma Dynol (HPV) sy'n gallu achosi newidiadau yn y celloedd ar y serfics.

Mae hunan-samplu yn golygu bod pobl yn gallu cymryd swab o'r wain eu hunain, a gallant wneud hynny gartref neu mewn clinig. Nid yw hyn yn rhan o raglenni sgrinio serfigol fel mater o drefn yn y DU.

Mae'r erthygl hon gan y BBC (Awst 2023) yn tynnu sylw at alwadau gan ymgyrchwyr i gyflwyno profion ceg y groth yn y cartref yng Nghymru.

Dywed Cancer Research UK fod canfyddiadau cychwynnol y gwaith ymchwil ar y broses hunan-samplu yn galonogol, ond mae angen mwy o ymchwil i gael dealltwriaeth well o ba mor ymarferol fyddai cyflwyno'r broses hunan-samplu fel rhan o raglenni sgrinio serfigol, gan gynnwys effeithiolrwydd clinigol a pha mor gost-effeithiol fyddai hyn, yn ogystal ag unrhyw effaith ar anghydraddoldeb.

Sefydlwyd astudiaeth yn 2021 yn Lloegr fel cam cyntaf i ddarganfod a ellid cynnig hunan-samplu fel opsiwn ochr yn ochr â'r prawf sgrinio serfigol traddodiadol a gaiff ei gynnal gan glinigwr. Mae'r astudiaeth hon, HPValidate, yn casglu 5,000 o samplau o feddygfeydd a 1,750 o samplau o glinigau colposgopi i bennu cywirdeb hunan-samplau o'r wain o'u cymharu â samplau a gasglwyd gan glinigwyr. Disgwylir i HPValidate gyflwyno adroddiad ar y canlyniadau terfynol yn gynnar yn 2024.

2. Camau a gymerwyd gan Senedd Cymru

Ym mis Hydref 2023 ymatebodd Llywodraeth Cymru i gwestiwn ysgrifenedig yn holi ynghylch unrhyw gynlluniau i gynnwys profion ceg y groth yn y cartref fel rhan o'r rhaglen sgrinio bresennol ar gyfer canser serfigol yng Nghymru.

Yn 2023 cynhaliodd Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol y Senedd ymchwiliad i ganserau gynaecolegol, a oedd yn cynnwys ystyried hunan-samplu ar gyfer canserau serfigol. Dywedodd Iechyd Cyhoeddus Cymru wrth y Pwyllgor y bydd argymhellion Pwyllgor Sgrinio Cenedlaethol y DU (NSC) ynghylch y broses hunan-samplu (yn dilyn y treialon) yn cael eu hystyried gan Bwyllgor Sgrinio Cymru pan fyddant ar gael, a bydd Sgrinio Serfigol Cymru yn cael eu llywio gan y rhain wrth gyflwyno unrhyw newidiadau i'r rhaglen. Daeth y Pwyllgor i'r casgliad a ganlyn:

> Mae hunan-samplu yn ddatblygiad cyffrous a allai helpu i fynd i'r afael â rhai o'r rhesymau dros beidio â mynychu apwyntiadau sgrinio serfigol, megis embaras. Edrychwn ymlaen at ganlyniadau'r astudiaethau peilot yn Lloegr ac rydym yn croesawu ymrwymiad y Gweinidog i gefnogi cyflwyno hunan-samplu yng Nghymru, os caiff y broses ei dilysu. Fodd bynnag, rhaid i Lywodraeth Cymru weithredu nawr i sicrhau bod y GIG wedi'i sefydlu a'i bod yn barod i gyflwyno hyn cyn gynted â phosibl, os caiff ei gymeradwyo.[…]
>
> **Argymhelliad 10:** Dylai Llywodraeth Cymru, yn ei hymateb i'r adroddiad hwn, amlinellu pa waith sy'n cael ei wneud i sicrhau bod GIG Cymru yn barod i roi'r broses hunan-samplu ar waith yn gyflym, os caiff ei chymeradwyo. Dylai hyn gynnwys manylion am unrhyw broses ailgyfeirio adnoddau a allai fod yn angenrheidiol

Ymatebodd Llywodraeth Cymru i'r adroddiad ym mis Mawrth 2024.

3. Ymateb Llywodraeth Cymru

Mae Llywodraeth Cymru yn dweud ei bod hi, fel gweddill y DU, yn dilyn y cyngor arbenigol gan NSC y DU ar faterion sgrinio.

> The UK NSC is yet to make a recommendation on self-sampling for cervical screening and there is a lot more work to do before it can be implemented. In 2019 the Committee issued a call for more evidence into the use of self-sampling in cervical screening. The Committee is currently considering the available evidence and there are plans for an in-service evaluation that will provide the UK NSC with real world evidence on the effectiveness of offering HPV self-sampling in cervical screening.

Mae Llywodraeth Cymru yn dweud bod hyn yn ddatblygiad addawol iawn ond, cyn y gellir rhoi proses hunan-samplu ar waith, mae angen i ni sicrhau ei fod yn ddull diogel ac effeithiol o ddarganfod HPV, gan y gallai anfanteision unrhyw ostyngiad yng nghywirdeb y prawf fod yn drech na manteision gwella mynediad at ofal iechyd gan ychwanegu at y risg i iechyd menywod. Dywed y bydd yn aros am y canfyddiadau hyn ac unrhyw argymhelliad dilynol gan NSC y DU.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw’r papurau briffio hyn yn cael eu diweddaru o reidrwydd na’u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Eluned Morgan AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref: P-06-1397
Ein cyf/Our ref: EM/00164/24

Jack Sargeant AS
Cadeirydd y Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Caerdydd
CF99 1SN

11 Mawrth 2024

Annwyl Jack,

Diolch ichi am eich llythyr dyddiedig 18 Ionawr yn rhinwedd eich swydd yn Gadeirydd y Pwyllgor Deisebau.

Rwyf o blaid yr angen i wella mynediad at brofion sgrinio serfigol ac annog mwy o bobl i fanteisio arnynt pan gânt eu gwahodd. Yn 2018, Cymru oedd y wlad gyntaf yn y DU i roi profion am feirws papiloma dynol (HPV) risg uchel ar waith fel y prawf sgrinio sylfaenol. Mae hwn yn brawf mwy penodol sy'n golygu bod canlyniad negyddol yn fwy cywir a bydd yn achub mwy o fywydau drwy bennu risg menyw o ganser yn gynt. Mae gennym hefyd raglen frechu yn erbyn HPV ar waith sy'n cynnig brechiad i bawb sydd ym mlwyddyn 8 ysgolion, gyda gweithgarwch dal i fyny yn cael ei gynnal ym mlwyddyn 9 a 10 ysgolion. Mae'r brechlyn HPV yn effeithiol iawn ar gyfer amddiffyn rhag canserau a achosir gan HPV, gan gynnwys canser ceg y groth. Drwy gyfuniad o frechu a phrofion sgrinio serfigol, gobeithiwn weld gostyngiad sylweddol yn nifer yr achosion o ganser ceg y groth.

Fel gweddill y DU, rydym yn dilyn cyngor arbenigol Pwyllgor Sgrinio Cenedlaethol y DU ar faterion yn ymwneud â sgrinio. Hyd yma, nid yw'r Pwyllgor wedi gwneud argymhelliad ar hunansamplu ar gyfer sgrinio serfigol ac mae llawer mwy o waith i'w wneud cyn y gellir ei roi ar waith. Yn 2019, cyhoeddodd y Pwyllgor gais am ragor o dystiolaeth o'r defnydd o hunansamplu ar gyfer sgrinio serfigol. Mae'r Pwyllgor wrthi'n ystyried y dystiolaeth sydd ar gael ac mae cynlluniau ar gyfer cynnal gwerthusiad mewn gwasanaeth. Bydd y gwerthusiad hwn yn rhoi tystiolaeth o'r byd go iawn i'r Pwyllgor ynghylch effeithiolrwydd cynnig hunansamplu am HPV ym maes sgrinio serfigol.

Mae hwn yn ddatblygiad addawol iawn a allai, os caiff ei argymell, annog mwy o bobl i fanteisio ar y cynnig o brofion sgrinio drwy eu galluogi i gynnal y prawf eu hunain, ym mhreifatrwydd eu cartref eu hunain ac ar adeg o'u dewis. Fodd bynnag, cyn y gellir rhoi hunansamplu ar waith, mae angen inni sicrhau ei fod yn ddull diogel ac effeithiol ar gyfer

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
Gohebiaeth.Eluned.Morgan@llyw.cymru
Correspondence.Eluned.Morgan@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

canfod HPV. Gallai unrhyw ostyngiad yng nghywirdeb y prawf a allai ddeillio o'r dull hwn o gasglu samplau orbwyso'r manteision o ran mynediad gwell gan roi pobl mewn mwy o berygl. Ein dull fydd aros am y canfyddiadau hyn ac unrhyw argymhelliad dilynol gan Bwyllgor Sgrinio Cenedlaethol y DU.

Rwyf hefyd o'r farn ei bod yn bwysig ein bod yn cydnabod gwelliannau o ran cyfraddau goroesi a marwolaethau yn sgil canser ceg y groth. Mae cyfraddau goroesi heb eu safoni blwyddyn a phum mlynedd wedi gwella i 86% a 71% yn y drefn honno, yn ôl ffigurau 2016-20. Rhwng 2002 a 2021, mae'r gyfradd marwolaethau wedi'i safoni yn ôl oedran fesul 100,000 o bobl wedi gostwng o fod dros 4.1 i 2.9. Rydym wedi ymrwymo i barhau i wella canlyniadau canser yng Nghymru drwy gyfuniad o atal, canfod yn gynnar, a thriniaethau gwell.

Yn ogystal, mae ein Datganiad Ansawdd ar gyfer Iechyd Menywod a Merched yn nodi'r hyn y mae disgwyl i fyrddau iechyd ei gyflawni er mwyn sicrhau gwasanaethau iechyd o ansawdd da i helpu menywod a merched ledled Cymru. Rydym wedi gosod tasg i GIG Cymru lunio cynllun iechyd menywod cynhwysfawr deng mlynedd o hyd. Bydd y cynllun hwn yn gweithredu fel cyfrwng i drawsnewid y gofal a roddir i fenywod Cymru drwy gydol eu bywydau.

Diolch ichi am ysgrifennu ataf ynghylch y mater hwn.

Yn gywir**,**

Eluned Morgan AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Senedd Cymru | Welsh Parliament
Ymchwil y Senedd | Senedd Research

Cynyddu effeithiolrwydd gwaith Cyfoeth Naturiol Cymru i atal llygredd yn y Teifi

Y Pwyllgor Deisebau | 22 Ebrill 2024
Petitions Committee | 22 April 2024

Cyfeirnod: SR24/7850-4

Rhif y ddeiseb: P-06-1398

Teitl y ddeiseb: Cynyddu effeithiolrwydd gwaith Cyfoeth Naturiol Cymru i atal llygredd yn y Teifi

Geiriad y ddeiseb: Mae'r afon Teifi yn marw oherwydd lefelau llygredd. Rydym yn galw ar y Senedd i gynyddu'r cyllid a roddir i Gyfoeth Naturiol Cymru i'w alluogi i gyflawni ei rwymedigaethau mewn perthynas â monitro iechyd yr afon a gorfodi gofynion cyfreithiol.

Rydym hefyd yn galw ar y Senedd i sicrhau bod Cyfoeth Naturiol Cymru yn cael ei ddwyn i gyfrif am ei berfformiad. Byddai hyn yn helpu i ddiogelu'r Teifi ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol, fel y cynigir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015.

Mae lefelau llygredd yn y Teifi yn uchel. Mae niferoedd eogiaid, dyfrgwn a bywyd dyfrol arall yn gostwng yn ddifrifol.

Mae'r Teifi yn Ardal Cadwraeth Arbennig sydd dan fygythiad oherwydd llygredd a newid hinsawdd. Mae data a ddarparwyd gan Gyfoeth Naturiol Cymru yn dangos bod ansawdd dŵr isel yr afon yn golygu bod 78 y cant o'r cyrff dŵr yn y dalgylch wedi'u categoreiddio'n 'wael' neu'n 'gymedrol' o dan yr Asesiad Fframwaith Dŵr.

Yn yr un modd, mae rhannau helaeth o'r afon yn methu â chyrraedd lefelau targed o ran ffosffadau ac mae astudiaeth gan Gyfoeth Naturiol Cymru yn

dangos bod y poblogaethau eog a lamprai mewn perygl o ddiflannu yn ystod y 15 mlynedd nesaf.

Mae newid hinsawdd wedi arwain at lefelau dŵr isel yn y gwanwyn a thymheredd dŵr uwch, sydd wedyn wedi arwain at ordyfiant algâu a lefelau ocsigen is yn y dŵr.

Yn 2022, bu 1,889 o ollyngiadau i'r afon drwy ollyngfeydd carthion cyfun a barodd 14,079 o oriau, y chweched afon waethaf yng Nghymru a Lloegr o ran hyd y gollyngiadau carthion.

1. Y cefndir

Llywodraeth Cymru sy'n gyfrifol am reoli dŵr. Y Strategaeth Ddŵr i Gymru (2015) yw polisi Llywodraeth Cymru ar gyfer rheoli, diogelu a gwella gwasanaethau ac ansawdd dŵr Cymru. Dyma'r weledigaeth:

> … sicrhau bod Cymru yn parhau i feddu ar amgylchedd dŵr ffyniannus sy'n cael ei reoli mewn modd cynaliadwy i gefnogi cymunedau iach, busnesau sy'n ffynnu a'r amgylchedd.

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn gyfrifol am reoli adnoddau dŵr, a monitro a gwella ansawdd dŵr – gan gynnwys dŵr croyw, dŵr morol, dŵr wyneb a dŵr tanddaearol yng Nghymru. At hynny, mae'n gweithredu a gorfodi rheoliadau, polisïau a thrwyddedau sy'n ymwneud ag ansawdd dŵr.

1.1. Asesu ansawdd dŵr afonydd

Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr (Cymru a Lloegr) 2017 ("y Rheoliadau") yw'r prif fecanwaith ar gyfer asesu a rheoli'r amgylchedd dŵr. Mae'r Rheoliadau yn gosod dyletswydd statudol ar Weinidogion Cymru i atal dirywiad pob corff dŵr a sicrhau eu bod yn ennill statws da erbyn 2027.

Gweithredir y Rheoliadau fesul cam yn seiliedig ar fasnau afonydd – drwy Gynlluniau Rheoli Basnau Afonydd ("y Cynlluniau") – a ddatblygwyd gan Gyfoeth Naturiol Cymru ar gyfer pob Ardal Basn Afon. Ymgynghorwyd ar y Cynlluniau ar gyfer y cylch presennol yn 2019, ac maent yn cwmpasu'r cyfnod 2021-2027. Cawsant eu cyhoeddi ym mis Gorffennaf 2022.

1.2. Ansawdd dŵr afon Teifi

Oherwydd ei nodweddion biolegol pwysig mae Afon Teifi a deg o'i llednentydd yn Ardaloedd Cadwraeth Arbennig ac yn Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig. Mae Cynlluniau Gorllewin Cymru yn rhoi crynodeb o ddalgylch Teifi, ac yn dweud bod materion â blaenoriaeth ar gyfer dŵr yn cynnwys y canlynol:

> … asideiddio, effaith mwyngloddio metel hanesyddol, llygredd gwledig gwasgaredig amaethyddiaeth a choedwigaeth, llygredd ffynhonnell benodol gollyngiadau carthion o'r gwaith trin dŵr gwastraff, asedau ac ardaloedd ysbeidiol o'r prif ardaloedd carthion, addasiadau ffisegol a rhywogaethau estron goresgynnol.

Mae blaenoriaethau ychwanegol yn cynnwys cymunedau sydd mewn perygl o lifogydd, galwadau tynnu dŵr oherwydd y defnydd cynyddol o ddŵr a phwysau newid yn yr hinsawdd. Yn ôl asesiad cydymffurfiaeth yn erbyn targedau ffosfforws Cyfoeth Naturiol Cymru yn 2021, mae yna doriadau yn Ardal Cadwraerth Arbennig Afon Teifi Isaf yn erbyn y targedau tynhau diwygiedig a osodwyd.

Mae Cynlluniau Gorllewin Cymru yn nodi Afon Teifi fel un o ddeg o ‘Ddalgylchoedd Cyfle’ sy’n “cynrychioli'r gyfres orau o gyfleoedd i gyflawni dull rheoli cynaliadwy ar gyfer canlyniadau dŵr a llesiant”, a bydd yn “cwmpasu holl swyddogaethau Cyfoeth Naturiol Cymru, er mwyn cefnogi partneriaid i ddarparu datrysiadau ar gyfer rheoli dalgylchoedd mewn modd integredig”.

1.3. Mesurau i wella ansawdd dŵr yn y Teifi

Mae nifer o brosiectau a arweinir gan Gyfoeth Naturiol Cymru wedi’u sefydlu i wella ansawdd dŵr yn Afon Teifi, gan gynnwys Prosiect afonydd ACA, sy'n anelu at mynd i’r afael â materion rheoli a rheoleiddio ansawdd dŵr yn afonydd Ardaloedd Cadwraeth Arbennig Cymru. Fe'i defnyddir i nodi cyfleoedd a chyflwyno ymyriadau drwy Fwrdd Rheoli Maetholion Teifi.

Nod y prosiect Prosiect Pedair Afon LIFE yw gwella cadwraeth pedair afon mewn Ardal Cadwraeth Arbennig yng Nghymru, gan gynnwys Afon Teifi, trwy adsefydlu ac adfer eu prosesau naturiol, eu nodweddion a'u cynefinoedd ffisegol.

Mae prosiect dalgylch arddangos y Teifi yn archwilio “ffyrdd newydd a gwreiddiol o weithio, a cheisio atebion amgylcheddol arloesol”. Ei nod yw datblygu model y gellir ei ehangu a'i ailadrodd mewn dalgylchoedd afonydd eraill yng Nghymru yn y dyfodol. Yn fwyaf diweddar cynhaliodd y prosiect ddigwyddiad 'hacathon' i

“ddatrys rhai o’r heriau sy’n wynebu ansawdd dŵr a bioamrywiaeth yn nalgylch Afon Teifi”.

2. Ariannu Cyfoeth Naturiol Cymru

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn cael cyllid craidd ar gyfer ei swyddogaethau sylfaenol, a chyllid grant ychwanegol ar gyfer prosiectau y tu hwnt i’r swyddogaethau hynny. Canfu adolygiad o swyddogaethau sylfaenol Cyfoeth Naturiol Cymru fod yna 'fwlch ariannu', a arweiniodd Llywodraeth Cymru at ddyrannu £18.2m pellach i Gyfoeth Naturiol Cymru yn 2023-24. Yn y Gyllideb derfynol ddiweddar ar gyfer 2024-25, dyraniad adnoddau Cyfoeth Naturiol Cymru yw £88.2m, cynnydd o £18.2m o'r gyllideb ddangosol.

Mae cyfrifon diweddaraf Cyfoeth Naturiol Cymru yn dangos mai cyfanswm ei incwm ar gyfer 2022-23 oedd £116m, gan gynnwys £22m o grantiau Llywodraeth Cymru tuag at ystod o ganlyniadau. Yn ogystal, darparodd Llywodraeth Cymru £118m o Gymorth Grant. Cyfanswm gwariant Cyfoeth Naturiol Cymru am y flwyddyn oedd £272m, £38m yn fwy na’i incwm ar gyfer 2022-23.

Mewn papur i Bwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Seilwaith y Senedd, mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn tynnu sylw at y pwysau y mae'n ei wynebu wrth reoli costau cynyddol. Mae'n dweud ei fod yn cynnal adolygiad trylwyr o'r holl weithgareddau i wneud gostyngiadau pellach sydd eu hangen yn y gyllideb.

3. Craffu ar waith Cyfoeth Naturiol Cymru

Fel Corff a Noddir gan Lywodraeth Cymru, mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn atebol i Weinidogion Cymru, ac yn destun gwaith craffu gan Bwyllgorau’r Senedd. Mae'r Pwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Seilwaith yn cynnal gwaith craffu blynyddol ar Gyfoeth Naturiol Cymru.

4. Camau gweithredu gan Lywodraeth Cymru

Mewn ymateb i’r pwysau cynyddol ar amgylcheddau dyfrol Cymru, sefydlodd Llywodraeth Cymru y Tasglu Gwella Ansawdd Afonydd (“y tasglu”). Mae wedi edrych ar werthuso'r dull presennol o reoli a rheoleiddio gorlifoedd yng Nghymru a datblygu cynlluniau ar gyfer newid a gwella. Nododd bum maes y mae angen gweithredu ymhellach yn eu cylch, gan gyhoeddi cynllun gweithredu ar gyfer pob

ardal ym mis Gorffennaf 2022. Diweddarwyd y cynlluniau gweithredu i ddangos cynnydd yn erbyn y camau gweithredu ar 24 Hydref 2024.

Bu pedwar uwchgynhadedd ar lygredd afonydd, y cyntaf yn Sioe Frenhinol Cymru 2022, ac yn fwyaf diweddar ym mis Mawrth eleni, lle rhoddwyd cyflwyniad ar gynnydd prosiect Dalgylch Arddangos y Teifi. Cytunwyd ar wyth maes ymyrraeth yn yr uwchgynhadledd gyntaf, ac un ohonynt oedd sefydlu byrddau rheoli maetholion, gan gynnwys Bwrdd Rheoli Maetholion Teifi.

Mewn ymateb i'r ddeiseb hon, mae'r Gweinidog Newid Hinsawdd blaenorol, Julie James, yn rhoi rhagor o fanylion am brosiect 'Pedair Afon Life', gan ddweud:

> Ar Afon Teifi yn benodol bydd y prosiect yn ymweld â dros 150 o ffermwyr i roi cyngor ynghylch rheoli tir, gosod tua 25km o ffensys ar hyd yr afon a phlannu tua 12,500 o goed ar hyd yr afon. Mae cynlluniau hefyd i ailgyfeirio tua 3km o afon syth yn y dalgylch, i adfer prosesau naturiol a gwella cynefinoedd ar hyd yr adrannau hyn.

At hynny, mae'r Gweinidog yn rhoi rhagor o fanylion am brosiect Dalgylch Arddangos Teifi, gan ddweud ei fod "yn ymwneud â meddwl yn wahanol a defnyddio atebion arloesol i archwilio ffyrdd newydd o weithio". Mae'n dweud yr hyn a ganlyn o ran prosiectau Ardal ACA Afonydd, a sefydlwyd mewn ymateb i'r ffaith i asesiad cydymffurfio Cyfoeth Naturiol Cymru ganfod toriadau o lefelau ffosfforws yn Afon Teifi:

> … wedi nodi mai gollyngiadau o waith trin carthffosiaeth Dŵr Cymru a gorlifoedd storm cyfun yw prif achos y lefelau ffosfforws yn nalgylch Afon Teifi.

Fel rhan o Gynllun Gweithredu ymroddedig gan Lywodraeth Cymru, mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn cynnal adolygiad o drwyddedau gollwng er mwyn lleihau'r effaith o asedau Dŵr Cymru. At hynny, mae'r Gweinidog yn tynnu sylw at waith y tasglu, rôl proses adolygiad prisiau Ofwat, gwaith y mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn ei wneud gyda'r Awdurdod Glo i fynd i'r afael â gwaddol mwyngloddiau metel hanesyddol, a'r modd y mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn gweithio i ddiogelu pysgodfeydd ar Afon Teifi. Mae'r Gweinidog hefyd yn tynnu sylw at y "llawer o weithgareddau eraill" y mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn eu cynnal yn nalgylch Teifi fel rhan o'u dyletswyddau a'u cyfrifoldebau cyffredinol, gan gynnwys "ymateb i ddigwyddiadau a gorfodi a thrwyddedu rhagweithiol, archwiliadau cydymffurfio / trwyddedau".

5. Camau gan Senedd Cymru

Ar ddechrau 2022, cynhaliodd Pwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Seilwaith y Senedd ymchwiliad i ollyngiadau carthion, a'u heffaith ar ansawdd dŵr. Trafodir canfyddiadau'r Pwyllgor yn hyn mewn erthygl gan Ymchwil y Senedd. Ers hynny, mae wedi cynnal gwaith craffu ar berfformiad amgylcheddol Dŵr Cymru a gollyngiadau anghyfreithlon o garthion heb eu trin o nifer o'i waith trin dŵr gwastraff .

Mae'r Pwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Seilwaith yn cynnal gwaith craffu blynyddol ar Gyfoeth Naturiol Cymru, ac yn cynnal gwaith craffu ar ddyraniadau cyllideb Cyfoeth Naturiol Cymru, wrth gynnal gwaith craffu ar y gyllideb ddrafft flynyddol gyda'r Gweinidog sy'n gyfrifol.

Bu Pwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig yn cynnal gwaith craffu ar y Rheoliadau Llygredd Amaethyddol yn 2021/2022. Mae'n parhau i graffu ar gynnydd o ran cyflawni'r rheoliadau yn rheolaidd, yn ystod sesiynau rheolaidd yn craffu ar waith Gweinidogol ym maes materion gwledig.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddaru o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Julie James AS/MS
Y Gweinidog Newid Hinsawdd
Minister for Climate Change

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-06-1398
Ein cyf/Our ref JJ/00119/24

Jack Sargeant AS
Cadeirydd y Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

07 Mawrth 2024

Annwyl Jack,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 18 Ionawr.

Hoffwn i roi sicrwydd i'r Pwyllgor fy mod yn pryderu'n fawr iawn am effaith llygredd ar ansawdd ein hafonydd. Mae gwella ansawdd dŵr yn broblem gymhleth nad yw'n hawdd ei datrys.

Mae Afon Teifi yn enghraifft o hyn. Mae'r afon honno o dan nifer o bwysau, gan gynnwys llygredd o fwyngloddiau metel segur ar ben uchaf y dalgylch, llygredd o asedau dŵr gwastraff, a llygredd gwasgaredig o ddŵr ffo oddi ar y tir. Hefyd mae mannau tynnu dŵr yfed cyhoeddus o bwys strategol ar yr afon.

Er mwyn mynd i'r afael â llygredd ar Afon Teifi a chyrff dŵr eraill yng Nghymru, mae angen rheoli adnoddau naturiol mewn modd integredig er mwyn sicrhau'r manteision economaidd a chymdeithasol mwyaf posibl mewn ffordd deg, wrth amddiffyn pob ecosystemau a'r amgylchedd. Nid yw Llywodraeth Cymru a Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) yn gallu gwireddu'r uchelgeisiau hyn ar eu pennau eu hunain. Mae angen i bawb feddwl am sut mae eu gweithgareddau'n effeithio ar yr amgylchedd dŵr ehangach – mae angen dull 'Tîm Cymru'. Mae CNC yn rhan allweddol o Dîm Cymru, ac â'u cyllid presennol maent yn gwneud gwaith sylweddol ledled dalgylch Afon Teifi i wella ansawdd dŵr, lleihau llygredd, a chreu gwelliannau sylweddol, gweladwy a pharhaol i Afon Teifi a'i bywyd gwyllt.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
Gohebiaeth.Julie.James@llyw.cymru
Correspondence.Julie.James@gov.Wales

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Mae CNC yn arwain 'Prosiect Pedair Afon LIFE', prosiect adfer afonydd uchelgeisiol ar raddfa fawr, a sicrhaodd dros £9 miliwn o gyllid (y mae Llywodraeth Cymru wedi darparu £850k y flwyddyn ohono am bedair blynedd fel arian cyfatebol) i ganolbwyntio ar adfer nodweddion dŵr croyw mewn pedair Afon ACA yng Nghymru: Afon Teifi, Afonydd Cleddau, Afon Tywi ac Afon Wysg. Gan weithio gyda sefydliadau partner, ffermwyr, perchnogion tir, cymunedau lleol a chontractwyr, mae'r prosiect yn defnyddio atebion hirdymor sy'n seiliedig ar natur ar Afon Teifi a'r afonydd targed eraill i wella eu hansawdd ecolegol. Ar Afon Teifi yn benodol bydd y prosiect yn ymweld â dros 150 o ffermwyr i roi cyngor ynghylch rheoli tir, gosod tua 25km o ffensys ar hyd yr afon a phlannu tua 12,500 o goed ar hyd yr afon. Mae cynlluniau hefyd i ailgyfeirio tua 3km o afon syth yn y dalgylch, i adfer prosesau naturiol a gwella cynefinoedd ar hyd yr adrannau hyn. Mae'r prosiect yn mynd i'r afael â rhywogaethau afonol goresgynnol fel Jac y Neidiwr a Phidyn-y-Gog Americanaidd, gyda'r nod o gael gwared ar y rhywogaethau hyn mewn rhai is-ddalgylchoedd. Mae'r gwaith hwn yn cael ei gyflawni gan gontractwyr lleol yn ogystal â gwirfoddolwyr.

Yn ogystal â Phrosiect Pedair Afon LIFE, mae CNC yn defnyddio Afon Teifi ar gyfer prosiect 'dalgylch arddangos' peilot arloesol, gyda chymorth Llywodraeth Cymru. Mae prosiect Dalgylch Arddangos Teifi yn ymwneud â meddwl yn wahanol a defnyddio atebion arloesol i archwilio ffyrdd newydd o weithio, ac i chwilio am atebion amgylcheddol arloesol drwy gydweithio â sefydliadau cyhoeddus a phreifat, cymunedau a sefydliadau'r trydydd sector. Bydd yn adeiladu ar waith sydd eisoes yn cael ei wneud ac yn canolbwyntio ar sut y gall CNC ychwanegu gwerth a dangos ychwanegedd. Mae CNC yn adolygu gwaith monitro dŵr croyw, gan ystyried anghenion y dyfodol, dulliau newydd ac arloesi. Mae CNC hefyd yn manteisio ar ddiddordeb a brwdfrydedd aelodau'r cyhoedd a grwpiau cymunedol sy'n awyddus i fonitro afonydd, traethau a llynnoedd lleol. Mae CNC yn gweithio i ddatblygu eu dull o ymdrin â Gwyddor Dinasyddion er mwyn galluogi defnyddio data gwerthfawr i hyrwyddo eu gwaith ymhellach. Rwyf hefyd yn awyddus i ystyried defnyddio pwerau arbrofol Cyfoeth Naturiol Cymru lle bo hynny'n briodol. Mae CNC yn cydweithio'n weithredol ag 16 o sefydliadau eraill i ddatblygu a chytuno ar amcanion clir ar gyfer y prosiect ac i ddatblygu rhaglen waith gyda'i gilydd i'w chyflawni ar y cyd. Gyda'i gilydd, maent wedi cyflwyno cais i Gronfa Arloesi Ofwat am £2 miliwn i gefnogi'r gwaith o gynnal ymyriadau yn y dalgylch. Ni ddylid diystyru'r her i CNC a'i randdeiliaid – gan y credir y gallai'r prosiect bara am hyd at bum mlynedd. Er bod y newid i'w weld yn araf, mae'r prosiect yn dod ar adeg hanfodol i'n hafonydd. Bydd y ffordd rydym yn gweithio gyda'n gilydd – fel rheoleiddwyr, Llywodraeth, perchnogion tir, busnesau a chymunedau – yn ganolog os ydym am gyflawni'r gwelliannau yn ein hafonydd yr ydym i gyd yn chwilio amdanynt.

Yn dilyn cyhoeddi Adroddiad CNC ar Gydymffurfedd ym mis Ionawr 2021, a ganfu fod Afon Teifi yn methu targedau ar gyfer ffosfforws, sefydlodd CNC brosiect Afonydd ACA i fynd i'r afael â rhai o'r problemau ansawdd dŵr ar draws Afonydd ACA yng Nghymru. Mae astudiaethau o ffynonellau a gomisiynwyd gan CNC i nodi ffynonellau llygredd ffosfforws wedi nodi mai gollyngiadau o waith trin carthffosiaeth Dŵr Cymru a gorlifoedd storm cyfun yw prif achos y lefelau ffosfforws yn nalgylch Afon Teifi. Mae CNC yn gweithio'n agos gyda dros 30 o fentrau a chynlluniau gwella DCWW yn y dalgylch, ac mae'n goruchwylio'r gwaith hwnnw. Fel rhan o Gynllun Gweithredu Llywodraeth Cymru i fynd i'r afael â llygredd ffosfforws mewn dalgylchoedd afonydd ACA, ar hyn o bryd mae CNC yn cynnal adolygiad o drwyddedau gollwng i geisio lleihau effaith asedau DCWW a gwella cydymffurfedd.

Gan weithio gyda Thasglu Gwella Ansawdd Afonydd Cymru, mae CNC yn cyflawni eu hymrwymiadau yn y map ffordd ar gyfer gorlifoedd storm, gan gryfhau ein fframwaith rheoleiddio ar gyfer gorlifoedd storm i sicrhau bod cwmnïau dŵr a dŵr gwastraff yn rheoli ac yn gweithredu eu rhwydweithiau carthffosydd yn effeithiol. Yr uchelgais yw sicrhau system garthffosiaeth gadarn sy'n addasu i bwysau newid yn yr hinsawdd ac sy'n sicrhau nad yw gorlifoedd yn cael eu defnyddio oni bai bod angen. Yn sylfaenol i hyn mae casglu tystiolaeth newydd i ddangos effeithiau gorlifoedd, yn ogystal â chasglu gwybodaeth am lygryddion sy'n dod i'r amlwg. Mae'r tasglu hefyd yn edrych ar sut mae CNC yn cyfathrebu â rhanddeiliaid, gan adeiladu ar y diddordeb cynyddol ynghylch ansawdd dŵr a hamdden.

Yn dilyn blynyddoedd o gydweithio rhwng y cwmnïau dŵr a'r rheoleiddwyr, gan gynnwys CNC, cyflwynodd cwmnïau dŵr yng Nghymru eu cynlluniau busnes yn hydref 2023. Mae'r cynlluniau busnes hyn yn nodi rhaglen sylweddol o fuddsoddiadau y mae eu hangen yn fawr iawn ledled Cymru. Gwerth y buddsoddiad yw bron i £1.9 biliwn, sy'n gynnydd o 84% o'i gymharu â'r cyfnod blaenorol. Rwyf i a CNC yn disgwyl, pan fydd Ofwat wedi cymeradwyo'r cynlluniau busnes, y bydd y cynlluniau hynny'n dangos y byddant yn cefnogi gwelliannau amgylcheddol cynaliadwy er budd cenedlaethau heddiw a'r dyfodol, gan gyfrannu felly at y gwelliannau yn Afon Teifi ac Afonydd ACA eraill, Gorlifoedd Storm Cyfunol ac amrediad o raglenni dŵr eraill.

Mae CNC yn gweithio gyda'r Awdurdod Glo a Llywodraeth Cymru mewn modd gweithredol i fynd i'r afael ag effeithiau mwyngloddio metel yn y gorffennol yn nalgylch Teifi, i leihau gollyngiadau metel o ddau fwynglawdd metel – Abbey Consols (Blaenddwr Teifi) ac Esgair Mwyn (Llednant Meurig). Mae cyllid Llywodraeth Cymru gwerth tua £5 miliwn wedi cael ei ddyrannu i weithredu mesurau i leihau llygredd sinc a phlwm ar y safleoedd hyn. Mae Pwll *Nautilus* arloesol wedi'i gynllunio ar gyfer Esgair Mwyn a fydd yn cael gwared ar waddodion o'r dŵr sy'n cael eu gollwng, ac mae cyngor cyfreithiol wedi cael ei sicrhau ar y ffordd briodol o gael mynediad at safle Abbey Consols a lleihau'r risgiau a'r problemau o'r safle hwnnw.

Mae pysgodfeydd gwerthfawr Afon Teifi yn cael eu diogelu a'u gwella gan waith CNC a'i oruchwyliaeth yn y dalgylch. Mae'r Cynllun Adfer Cynefinoedd Pysgod, a ariennir gan y Prosiect Pysgodfeydd Cynaliadwy a dyfarniad grant Cronfa Cynefinoedd Pysgod Mewndirol (IFHR) i Afonydd Cymru ac Ymddiriedolaeth Afonydd Gorllewin Cymru, yn cynnwys gosod ffensys i atal da byw rhag cael mynediad i gyrsiau dŵr a hybu twf llystyfiant brodorol i sicrhau manteision i gynefinoedd a mannau cysgodi. Yn ogystal â'r gwaith adfer hwn, mae CNC wedi defnyddio eu pwerau gorfodi mewn ffordd gadarn ac effeithiol mewn perthynas â physgodfeydd ar Afon Teifi. Yn 2022, llwyddodd ymchwiliadau CNC i atal gang potsio wedi'i drefnu – a oedd wedi bod wrthi'n pysgota yn anghyfreithlon am eogiaid yn helaeth am 20 mlynedd ar Afon Teifi – gan erlyn y gang hwnnw a sicrhau euogfarnau troseddol yn eu herbyn. Gorchmynnodd y llys fod £61,791.50 yn cael ei atafaelu oddi wrth arweinydd y gang oherwydd yr enillion ariannol yr oedd wedi'i wneud drwy ei droseddau. Datgelodd gwaith dilynol weithgarwch troseddol a oedd wedi para am ddau ddegawd.

Mae CNC yn ymgymryd â llawer o weithgareddau eraill yn nalgylch Teifi fel rhan o'u dyletswyddau a'u cyfrifoldebau cyffredinol. Mae'r rhain yn cynnwys ymateb i ddigwyddiadau a gorfodi a thrwyddedu rhagweithiol, archwiliadau cydymffurfio / trwyddedau – nod CNC yw cynnal 800 o arolygiadau ar ffermydd risg uchel ledled Cymru mewn perthynas â Rheoliadau Adnoddau Dŵr (Rheoli Llygredd Amaethyddol) (Cymru) 2021.

Mae Llywodraeth Cymru yn sicrhau bod CNC yn parhau i gyflawni eu rhwymedigaethau a darparu gwerth am arian drwy gynnal trafodaethau rheolaidd a chadarn a chyfarfodydd i rannu'r wybodaeth ddiweddaraf. Mae'n amlwg bod CNC yn chwarae eu rhan lawn yn y gwaith i atal llygredd a gwella ansawdd dŵr. Er gwaethaf y wasgfa ar gyllid cyhoeddus, maent yn llwyddo i ddefnyddio'r holl adnoddau sydd ar gael iddynt i atal a lleihau llygredd, cynnal rhagor o arolygiadau ac erlyn y rhai sy'n peri'r difrod mwyaf difrifol neu fwriadol.

Rwy'n hyderus y bydd y Senedd yn parhau i graffu ar waith CNC mewn modd gweithredol a chadarn.

Yn gywir

Julie James AS/MS
Y Gweinidog Newid Hinsawdd
Minister for Climate Change

P-06-1398 To act to increase the effectiveness of Natural Resources Wales in halting pollution on the Teifi – Correspondence from the Petitioner to the Committee, 14 April 2024

Petitions Committee
Senedd Cymru
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1SN

Dear Petitions Committee Members

Many thanks for providing us with an opportunity to comment on the document provided by Julie James in her former role as Minister for Climate Change and to provide further comments related to the state of Welsh Rivers and the resources available to NRW.

The letter from Julie James has clearly summarised the work that is currently being undertaken along the Afon Teifi and other SAC Rivers in Wales and we agree that a wide range of stakeholders need to work together to resolve the issues Welsh rivers are facing.

The petition was submitted by the Save the Teifi Community Group in July 2023 and we have been actively working with NRW, Dwr Cymru/Welsh Water, the Teifi Nutrient Management Board, Local Councils and West Wales River Trust to raise awareness of the issues and seek collaborative solutions. During this time we have been involved in numerous meetings, listened to Senedd debates and seen some progress. However the rate of progress is very slow and we remain concerned that the rate of change may end up being too slow to save endangered species – atlantic salmon, otter, water crowsfoot and sea lamprey are all in critical decline. We would like to draw the committee's attention to the following points.

1. The Teifi Demonstrator Catchment Project – We recognize that this is a positive development that it is producing collaborative working. In particular the farming community is starting to engage with the project – essential if agricultural pollution is to be tackled effectively. At present however the project has no funding since the bid to the Ofwat Innovation Fund was not successful. It thus looks like this innovative 5 year project will have no funds to move it forward for the first 12 months or more. This is disappointing. In other parts of the UK (e.g. Northern Ireland) SFS funds are being utilized to encourage changes that will support river quality, climate change resilience and natural ecosystems. Whilst we recognise that the proposed SFS changes are a contentious topic it highlights that trialing innovative policies in the Teifi catchment could provide a broader Team Wales approach rather than just rely on NRW using its experimental powers within the catchment. There needs to be an immediate ban on bare over-wintered fields (such as post-maize production) and an urgent display of innovative alternatives to slurry spreading and sewage treatment – eg dessication, biogas, fuel - creating solutions across the board that benefit more than just one sector

2. Dwr Cymru/Welsh Water Investment – It was good to see that Dwr Cymru/Welsh Water have been proactive in establishing plans to significantly reduce their

contribution to phosphate levels over the next 6 years. This is however only one source of this nutrient and whilst it might be the largest contributor for the Teifi (66%) that is not true of any of the other SAC Rivers. Nutrients from landuse form a significant element and we need policies and collaboration that will reduce these sources but at the same time support our rural economies. We also need to be mindful of the fact that Wales contains many other rivers and we should be trying to enhance the quality in all our water bodies and not just the SAC Rivers. It should also be noted that Dwr Cymru/Welsh Water's response to spills from Combined Sewage Outfalls is much slower despite the growing concern expressed by their customers. Whilst the issue can not be fixed in the short term the view that it will cost too much should not be accepted. Rather a long term plan needs to be agreed to produce a sewage system fit for the 21st Century rather than the 19th, with a focus on decoupling rainwater from the system to ease pressure and we would also urge them to install wetlands and SUDs to hold excess stormwater.

3. Funding for NRW – It is clear that funding for the Welsh Government and local councils is stretched and we are not surprised that it is having an impact on funding levels for NRW (a freeze on replacement posts, reduced sampling/monitoring, having to prioritise pollution incidents). We remained concerned that if there are insufficient funds then NRW as the national environmental regulator is unable to perform its key activities effectively. We would thus urge the Senedd to explore new ways to support NRW. At the recent Senedd debate it was noted that when NRW take a polluter to court the fines generated from a successful prosecution go to the Westminster Government rather than the Welsh Government. We would thus urge the Senedd to demand that such fines should be redistributed to NRW, not to just cover their costs involved in the case but to also help fund the activities of the regulator. We would also support the idea of the polluter being liable for habitat restoration and biodiversity enhancement.

4. NRW and Citizen Science – As Julie James notes NRW has recently published a policy document which outlines their approach to Citizen Science. Whilst we accept that the document provides groups with a clear mechanism to identify possible projects and gain approval from NRW it is a very bureaucratic process. The citizen science group have to be supported by a reputable organization (e.g. University, River Trust, Charitable Organisation), submit detailed paperwork outlining what they intend to do and then have to wait for approval or rejection. We believe that NRW have missed a significant opportunity here. They need to recognise that citizen science provides them with a real chance to access volunteers with a wide range of skills and thereby fill in numerous gaps in the existing monitoring framework. Rather than investing staff resources reviewing proposals it would be better to invite volunteers to provide details of their expertise and willingness to participate in a range of activities. NRW should be proactive and indicate what they would like the citizen scientists to do and to provide the appropriate training to complete the task (e.g. removing invasive species, analysing data, undertaking surveys). It is a broader Team Wales approach, where NRW organizes volunteers to support their work rather than making it difficult for the community to engage.

5. Team Wales Approach – The letter from Julie James and recent Senedd discussions have made reference to the Team Wales approach. This has resulted in close working between NRW and Dwr Cymru/Welsh Water. We recognise that positive collaborative working between key stakeholders is beneficial but it needs to be a delicate balance. NRW is the environmental regulator with DC/WW being a key company that it needs to regulate. The Senedd and Welsh voters need to be

confident that the relationship is appropriate and that decisive action will be taken where necessary. The water industry appears to have a complex array of regulators (NRW, Ofwat, DWI) and it is difficult to determine how effectively they work together. For example for the last two decades Ofwat appears to have placed emphasis on keeping customer bills low and allowing returns for investors rather than investment in updating capital assets which has had an impact on the environment and as a consequence working against the environmental regulator. The Senedd should be proactive to ensure the regulators are working for Wales and its future generations, not the water industry.

Best Wishes

Save the Teifi Community Group.

Eitem 2.3

Dylai Addysg a Gwella Iechyd Cymru (AAGIC) wneud Anhwylder Dysfforig Cyn Mislif (PMDD) yn fodiwl datblygiad proffesiynol parhaus gorfodol mewn addysg feddygol ôl-

Cyfeirnod: SR24/7850/5

Rhif y ddeiseb: P-06-1399

Teitl y ddeiseb: Dylai Addysg a Gwella Iechyd Cymru (AAGIC) wneud Anhwylder Dysfforig Cyn Mislif (PMDD) yn fodiwl datblygiad proffesiynol parhaus gorfodol mewn addysg feddygol ôl-radd.

Geiriad y ddeiseb:

Mae Anhwylder Dysfforig Cyn Mislif yn anhwylder yr hwyliau sy'n seiliedig ar hormonau sy'n effeithio ar 5.5% o fenywod sy’n cael mislif, ac mae’n achosi symptomau meddyliol, emosiynol a chorfforol difrifol yn ystod y pythefnos cyn pob mislif, ac mae’r symptomau'n ddinistriol i bob agwedd ar fywyd dioddefwr. Nid oes iachâd ar gael, dim ond dulliau i reoli’r symptomau. Mae'r diffyg ymwybyddiaeth a’r addysg wael yn y maes meddygol yn golygu bod dioddefwyr yn aml yn cael gofal sy’n is na’r safon a ddisgwylir, ac maent yn aros 12 mlynedd ar gyfartaledd cyn cael diagnosis, a thrwy hynny driniaeth briodol a diogel.

Er mwyn galluogi diagnosis amserol a rheolaeth ddiogel i'r rhai sydd â PMDD, mae'n ofynnol i weithwyr meddygol proffesiynol fod â gwybodaeth ynghylch sut i adnabod patrwm cylchol y symptomau, sy’n rhwystr cyfredol ar draws y system gofal iechyd. Nid oes unrhyw addysgu gorfodol ar PMDD, ond gall y rhai sy'n dymuno arbenigo mewn anhwylderau mislif ddewis dilyn modiwl datblygiad proffesiynol parhaus. Mae Coleg Brenhinol y Seicolegwyr

(RCPsych) yn cynnig un modiwl cyfunol ar hormonau ac iechyd meddwl, ac mae Coleg Brenhinol y Gynaecolegwyr (RCOG) a Choleg Brenhinol y Meddygon Teulu (RCGP) yn cynnig addysg gyfyngedig ar syndrom cyn mislif yn unig.

Byddai sicrhau bod myfyrwyr ôl-radd â gwybodaeth am PMDD yn:

- Galluogi iddynt adnabod arwyddion rhybudd cynnar o'r cysylltiad rhwng iechyd meddwl a chylch y mislif.
- Caniatáu i fyfyrwyr ddarparu cymorth ac annog menywod/unigolion sydd wedi'u geni yn fenywaidd (AFAB) i olrhain eu cylchoedd wrth ddod ger eu bron ag argyfwng iechyd meddwl, gan nodi unrhyw batrwm cylchol o ran symptomau.
- Sicrhau diagnosis mwy amserol.
- Sicrhau bod gan bob myfyriwr a darparwr gofal iechyd wybodaeth gyfredol am y canllawiau triniaeth ar gyfer Anhwylder Dysfforig Cyn Mislif.

https://iapmd.org/about-pmdd

1. Y cefndir

Yn ôl y Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal (NICE), anhwylder dysfforig cyn mislif (PMDD) yw:

> a severe form of PMS (premenstrual syndrome) defined in the Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (…) as occurring when a woman suffers from at least five out of 11 distinct psychological premenstrual symptoms, one of which must include mood.

Yn ôl y Gymdeithas Ryngwladol ar gyfer Anhwylderau Cyn Mislif (IAPMD), gall symptomau gynnwys iselder, gorbryder, hwyliau ansad, anniddigrwydd, ac yn aml synio am hunanladdiad, yn ogystal â symptomau corfforol fel tynerwch y fron a chwyddo.

Mae'r IAPMD yn amcangyfrif bod Anhwylder Dysfforig Cyn Mislif yn effeithio ar 5.5 y cant o fenywod ac unigolion a neilltuwyd yn fenyw ar adeg eu geni sydd o oedran atgenhedlu. Amcangyfrif Clymblaid Iechyd Merched Cymru yw bod tua 53,445 o fenywod yng Nghymru yn byw gydag Anhwylder Dysfforig Cyn Mislif.

Yn 2018, dangosodd arolwg byd-eang gan yr IAPMD fod cleifion yn y DU wedi aros 12 mlynedd ar gyfartaledd am ddiagnosis cywir a'u bod yn gweld 11 darparwr gofal iechyd yn ystod y broses.

Mae dioddefwyr Anhwylderau Dysfforig Cyn Mislif wedi galw o'r blaen am iddi fod yn orfodol i fyfyrwyr meddygol yng Nghymru ddysgu am y cyflwr.

2. Camau gweithredu gan Lywodraeth Cymru

Ym mis Gorffennaf 2022, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru Ddatganiad Ansawdd ar gyfer Iechyd Menywod a Merched. Mae'n disgrifio'r hyn y disgwylir i fyrddau iechyd ei gyflawni i sicrhau gwasanaethau iechyd o ansawdd da i gefnogi menywod a merched. Mae Atodiad A yn rhestru cyflyrau iechyd penodol sy'n ymwneud â menywod a merched sydd yn aml yn cael eu hanwybyddu, megis problemau mislif. Mae'r Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ("y Gweinidog") wedi dweud mai'r datganiad ansawdd "yw'r cam cyntaf pwysig yn ein cynlluniau i drawsnewid y gofal mae menywod yn ei dderbyn yng Nghymru" ac y byddai cynllun iechyd menywod 10 mlynedd yn cael ei gyhoeddi yn hydref 2022.

Rhoddodd y Gweinidog i'r Grŵp Gweithredu ar Iechyd Menywod y dasg o ddatblygu Cynllun Iechyd Menywod i Gymru, a hynny mewn tri cham. Arweiniodd

y "cyfnod darganfod" (y cam cyntaf) at gyhoeddi Adroddiad Darganfod: Sylfeini Cynllun Iechyd Menywod ym mis Tachwedd 2022. Mae'r adroddiad hwn yn amlinellu'r camau nesaf wrth gynhyrchu Cynllun Iechyd Menywod, gan gynnwys sefydlu Rhwydwaith Iechyd Menywod i fwrw ymlaen â'r gwaith hwn.

Ym mis Tachwedd 2023, gofynnodd Cadeirydd Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol y Senedd i'r Gweinidog am y wybodaeth ddiweddaraf am y Cynllun Iechyd Menywod. Atebodd y Gweinidog: "This is now an NHS health plan, so this is not going quite as quickly as I'd hoped". Ychwanegodd: "I do the quality statement, they do the delivery".

Ar 8 Mawrth 2024, darparodd y Gweinidog y wybodaeth ddiweddaraf am gynnydd ynghylch gwelliannau sy'n cael eu gwneud ym maes gofal iechyd menywod a merched yng Nghymru. Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi cyhoeddi i arweinydd clinigol gael ei benodi ar gyfer iechyd menywod a merched – y cyntaf erioed yng Nghymru – a fydd yn arwain y Rhwydwaith Clinigol Strategol Cenedlaethol ar gyfer Iechyd Menywod wrth ddatblygu Cynllun Iechyd Menywod Cymru.

Mewn ymateb i'r ddeiseb hon (11 Mawrth 2024), dywedodd y Gweinidog:

> Rydym yn cydnabod yr angen i godi ymwybyddiaeth o fodolaeth a symptomau PMDD a'r effaith ddinistriol y mae'n gallu ei chael ar y rhai sy'n dioddef ohono. Fodd bynnag, cyfrifoldeb y cyrff proffesiynol perthnasol yw gwneud penderfyniadau ynghylch cynnwys hyfforddiant i weithwyr gofal iechyd, gan gynnwys addysg feddygol ôl-radd, ac nid ydynt yn fater y gall Llywodraeth Cymru ymyrryd ynddo.

Gwnaeth hefyd gadarnhau bod Llywodraeth Cymru:

- Yn gweithio gyda Gweithrediaeth y GIG i edrych ar ehangu gwybodaeth a chanllawiau iechyd mislif ar-lein, gan gynnwys ynghylch Anhwylder Dysfforig Cyn Mislif.
- Wedi ariannu cydgysylltwyr iechyd a llesiant y pelfis ym mhob bwrdd iechyd i gyfeirio menywod at wasanaethau priodol.

Awdurdod iechyd arbennig yw Addysg a Gwella Iechyd Cymru (AaGIC) ac ef yw'r corff strategol ar gyfer gweithlu GIG Cymru. Mae AaGIC hefyd yn datblygu ac yn darparu Datblygiad Proffesiynol Parhaus (DPP) ac adnoddau ar-lein i gefnogi anghenion gweithlu GIG Cymru. Cafodd gweminar digwyddiad dysgu ar Syndrom Cyn Mislif / Anhwylder Dysfforig Cyn Mislif ei hysbysebu ar gyfer 24 Mawrth 2024.

3. Camau gweithredu Senedd Cymru

Ym mis Rhagfyr 2021, cyhoeddodd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol ("y Pwyllgor") ei strategaeth ar gyfer y Chweched Senedd, gan nodi iechyd menywod yn un o'i flaenoriaethau.

Ym mis Mawrth 2022, cynhaliodd y Pwyllgor sesiwn dystiolaeth gyda Chlymblaid Iechyd Menywod Cymru ar yr anghydraddoldebau iechyd mae menywod yn eu profi ac i drafod y dystiolaeth ar gyfer cynllun iechyd menywod. Yn dilyn y sesiwn hon, ysgrifennodd Cadeirydd y Pwyllgor at y Gweinidog (25 Mawrth 2022) yn gofyn iddi ystyried y materion allweddol o'r sesiynau tystiolaeth wrth ddatblygu'r datganiad ansawdd iechyd ar gyfer menywod a merched a'r cynllun gweithredu. Yn ei hymateb, (11 Mai 2022) cadarnhaodd y Gweinidog ei bod wedi comisiynu datganiad ansawdd ar gyfer iechyd menywod a merched.

Roedd dadl Plaid Cymru ar iechyd menywod yn y Cyfarfod Llawn ar 18 Mai 2022.

Ar 19 Gorffennaf 2022, atebodd y Gweinidog gwestiwn ysgrifenedig a ofynnodd pa ystyriaeth a roddwyd i gynnwys ymwybyddiaeth a chefnogaeth o Anhwylder Dysfforig Cyn Mislif fel rhan o'r cynllun iechyd i fenywod a merched. Dywedodd y Gweinidog

> it will not focus on specific conditions, although I anticipate that it will reflect care for women experiencing gynaecological conditions such as premenstrual dysphoric disorder more broadly.

Ar 26 Ebrill 2023, gwnaeth Sioned Williams AS ddatganiad yn y Cyfarfod Llawn i nodi Mis Ymwybyddiaeth Anhwylder Cyn Mislif ac i godi ymwybyddiaeth o Anhwylder Dysfforig Cyn Mislif.

Cynhaliwyd dadl fer yn y Cyfarfod Llawn ar 7 Mehefin 2023 ar gymorth i fenywod yng Nghymru sy'n dioddef o Anhwylder Dysfforig Cyn Mislif. Wrth ymateb i'r ddadl, dywedodd y Gweinidog:

> Mae cymaint o fenywod yn ei oddef heb wneud dim yn ei gylch. Nid yw'n rhywbeth y mae angen i chi ei oddef heb wneud dim yn ei gylch, ac mae'n rhywbeth y gallwch ofyn am gymorth a help ar ei gyfer. Ond mewn gwirionedd, mae angen dweud wrth bobl nad yw goddef hyn yn normal (...) Felly, rwy'n credu bod yn rhaid inni sicrhau bod gwell hyfforddiant ac ymwybyddiaeth o'r cyflwr, yn cynnwys ymhlith ymarferwyr sydd, efallai, yn rhwystr i ddiagnosis a thriniaeth gynnar.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddaru o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Eluned Morgan AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-06-1399
Ein cyf/Our ref EM/00165/24

Jack Sargeant AS
Cadeirydd y Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

11 Mawrth 2024

Annwyl Jack,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 18 Ionawr ar ran y Pwyllgor Deisebau ynghylch Deiseb P-06-1399 ynghylch gwneud anhwylder dysfforig cyn mislif (PMDD) yn rhan orfodol o addysg feddygol ôl-radd.

Rydym yn cydnabod yr angen i godi ymwybyddiaeth o fodolaeth a symptomau PMDD a'r effaith ddinistriol y mae'n gallu ei chael ar y rhai sy'n dioddef ohono. Fodd bynnag, cyfrifoldeb y cyrff proffesiynol perthnasol yw gwneud penderfyniadau ynghylch cynnwys hyfforddiant i weithwyr gofal iechyd, gan gynnwys addysg feddygol ôl-radd, ac nid ydynt yn fater y gall Llywodraeth Cymru ymyrryd ynddo.

Rydym yn gweithio gyda Gweithrediaeth y GIG i edrych ar sut y gellid ehangu'r wybodaeth a'r canllawiau ar-lein mewn perthynas ag iechyd mislif, gan gynnwys PMDD. Mae ein Datganiad Ansawdd ar gyfer Iechyd Menywod a Merched yn nodi'r hyn y disgwylir i fyrddau iechyd ei gyflawni i sicrhau bod gwasanaethau iechyd o ansawdd da ar gael i gefnogi menywod a merched ledled Cymru, ac rydym wedi ariannu cydgysylltwyr llesiant ac iechyd y pelfis ym mhob bwrdd iechyd i gyfeirio menywod at y gwasanaethau priodol.

Rydym hefyd wedi gofyn i GIG Cymru ddatblygu cynllun cynhwysfawr 10 mlynedd ar gyfer iechyd menywod. Bydd hyn yn gweithredu fel cyfrwng i drawsnewid y gofal a dderbynnir gan fenywod Cymru drwy gydol eu bywydau. Bydd y cynllun yn cael ei ddatblygu gan y Rhwydwaith Iechyd Menywod, a gofynnir i'r rhwydwaith ymgysylltu â'r Gymdeithas Ryngwladol ar gyfer Anhwylderau Cyn Mislif fel rhan o'r broses hon.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
Gohebiaeth.Eluned.Morgan@llyw.cymru
Correspondence.Eluned.Morgan@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Rwy'n gobeithio bod yr wybodaeth uchod o gymorth ichi a'ch etholwr.

Yn gywir,

Eluned Morgan AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Rebecca Smart.

Premenstrual Dysphoric Disorder Petition (P-06-1399)

Written Evidence submission.

Table of Contents:

Page 1 – Foreword.

Page 2 - Premenstrual Syndrome.

Page 3 – Premenstrual Dysphoric Disorder, an overview.

Page 4 - My journey with PMDD.

Page 5 - Recommendations.

Page 7 – Supporting letter (FTWW)

Page 9 - References.

Foreword.

Dear members of the petition committee.

I would like to thank you for taking the time to discuss the petition on the inclusion of Premenstrual Dysphoric Disorder (PMDD) into postgraduate medical teaching.

I wish to make it known to the petitions committee that the petition aims have already been achieved, through a collaborative partnership between Health Education and Improvement Wales, Fair Treatment for Women of Wales and two patient experts: myself being one.
A PMDD CPD e-learning module has been co-developed and will be available for healthcare and other allied health professionals, and those in medical education, on the HEIW learning module platform on April 24th. An on-demand version will be available once Welsh translation has been completed.

I would also like to pay thanks to Professor Arianna Di Florio of Cardiff University, who has, for years, tirelessly worked to push for PMDD and PME to be a mandatory part of undergraduate medical student teaching. In the weeks after the petition launched, Arianna, was informed that PMDD and PME was to be included within the core teaching curriculum and to be included in final year exams. This sits complementary to an SSC module on PMDD which provides a patient perspective and was developed by a Cardiff University medical student who recognised there was a need for further education.

To complement the ongoing work within the medical community, I have included four recommendations. These recommendations are solely patient focused and place emphasis the availability of information about PMDD, particularly through the medium of Welsh language.

Finally, I would like to thank the Health Minister for her response to the petition and for the continued work on Women's Health in Wales.
I do feel it is necessary to note that PMDD treatment does not fall within the scope of pelvic health. However, this is something that is welcomed within the PMDD community, especially those transitioning through chemical and surgical menopause, and those with co-morbid gynaecological conditions.

I would like to draw your attention to pages 3, 4, 5 and 6.
A letter of support has been provided by Fair Treatment for Women of Wales on page 7.

I look forward to your response.

Kindest regards,
Rebecca Smart.

Premenstrual Syndrome.

It is thought that as many as 80% of the menstruating population will experience Premenstrual Syndrome (PMS) at some point in their lives.
While PMS may interfere with a woman/assigned female at birth (AFAB) individuals' life, it is more often easier to manage, not requiring medical intervention and is not life threatening.

Our society perpetuates jokes about PMS causing moodiness in women/AFAB individuals, a stereotype deeply ingrained in our culture. This stereotype is further reinforced by inadequate media representation.
Chrisler and Caplan, feminist psychologists, argue that PMS is not a biological, but a culturally bound one, similar to hysteria. They argue that the symptoms of PMS are a representation of women's frustration and anger who have a justifiable right to feel frustrated with life, having been subjected to the harsh realities of societal suppression and expectations.

Premenstrual Dysphoric Disorder, an overview.

Premenstrual Dysphoric Disorder (PMDD) was added to the Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM) in 2013, as a depressive disorder. Prior to this, it had been listed in the appendix as a condition to further study. The World Health Organisation (WHO) validated PMDD as a recognised diagnosis in the International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (ICD) in 2019. This provided a global acknowledgement of PMDD as a legitimate medical condition.

PMDD is a chronic cyclical hormone-based mood disorder for which there is no cure. It is thought to be a disorder of the neuroendocrine system. Symptoms are triggered by ovulation. Those with PMDD have a hormone sensitivity, causing an abnormal reaction in the brain to the natural rise and fall of the sex hormones, oestrogen, and progesterone. These fluctuations create debilitating mental, emotional, and physical symptoms that threaten every aspect of the person's life.

It is as common as diabetes in females/AFAB individuals, effecting 1 in 20 people who menstruate.

Whilst a bilateral oophorectomy (surgical removal of both ovaries) and, in severe cases, a total hysterectomy with bilateral salpingo-oophorectomy (removal of both ovaries, uterus, womb, and cervix,) may be perceived as a cure, the hormone sensitivity remains. Post-surgery, people with PMDD experience prolonged periods of extreme mental and emotional anguish with minor changes in hormone levels or adjustments, compared to those without the disorder.

There are no blood, saliva, or imaging tests to diagnose PMDD. For this reason, the disorder is often overlooked by professionals or misdiagnosed as bipolar disorder due to the similar characteristics of cycling mood states. Those with PMDD go longer without safe treatments, and support and spend longer with a poor quality of life.

Diagnosis throughout the UK takes an average of 12 years, and there is a need to see approximately six healthcare professionals before PMDD is accurately recognised and treatment plans or referrals are in place.

According to Stats Wales, 1,585,674 women/AFAB individuals aged 15-49 lived in Wales in 2021. PMDD has a prevalence rate of 5.5%, it can therefore be deduced that in 2021 there could have been up to 87,212** living with PMDD.

Those with PMDD are at a 50% higher increased risk for suicidality than those with major depressive disorder. 86% (*75,002 in Wales) of individuals with PMDD experience suicidal thoughts, and 1 in 3 (*26,163 in Wales) will attempt suicide during episodic periods (*representative as of 2021).

**There are currently no available statistics for how many are thought to be living undiagnosed or with a misdiagnosis, however a recent meta-analysis by Reilly at al. (2024), suggests up to 3.2% of the menstruating populating may be living undiagnosed.

There are currently no statistics available within Wales for how many women/AFAB individuals with PMDD have died by suicide.

My journey with PMDD.

I was finally diagnosed with PMDD in 2019 at the age of 32 after struggling for 18 years without a correct diagnosis.

During my teen years, PMS was considered a regular part of womanhood that every person who had periods would experience. What I experienced went beyond that. A hormone-sensitivity that made me want to end my life, month after month. Yet one that is shrouded in stigma of mental health and the taboo of menstrual health. One, we are belittled for speaking openly about.

During school we were taught to expect minor symptoms like feeling bloated, having sore breasts, craving certain foods, and maybe feeling a little emotional or experiencing acne breakouts. However, no one ever prepared me for the immense darkness and suffering that I would experience month after month.
I felt like I was being controlled by an entity that I had no power over, and my views of the world became distorted and dissociative. I was not aware that my hormones were not supposed to spark a war with my brain, using my own body as their battleground, with death being the goal.

Prior to receiving an accurate diagnosis, I was misdiagnosed and treated for various conditions such as bipolar disorder, personality disorder, depressive disorder, anxiety disorder, post-natal depression, complex-post traumatic stress disorder, and panic disorder. However, none of the treatments prescribed helped me overcome my symptoms.
Moreover, I was often dismissed and not taken seriously by healthcare professionals who attributed my symptoms to being a teenager from a broken home, PMS, or mere attention-seeking behaviour.

Over the years, I tried to end my life multiple times, and two of those attempts were severe enough to require hospitalisation. It wasn't until I received my PMDD diagnosis I could slowly begin to piece my life back together, but that also came at a cost.

My story is not uncommon. Unfortunately, there is still a lack of awareness about this condition, both within the medical community and society.

Recommendations.

It is a common experience for those with PMDD to stumble upon crucial information unintentionally. The truth is, they should not have to rely on chance social media scrolling or random google searches to get informed. PMDD is a real and severe condition that deserves more attention and awareness.

If we want to ensure that patients, their loved ones, and the younger generation can access information, support, and treatment guidelines for PMDD, we need to act. That's why I propose four recommendations to complement the ongoing efforts to educate medical professionals and students. By implementing these recommendations, we can make targeted awareness and education about PMDD more widely available. This in turn, can empower people to recognise the link between hormones and mental health and provide crucial insight into recognising where changes are needed.

- Information about PMDD must be available on every health board website. It is concerning that those seeking support through the medium of Welsh face a significant disparity. While Mind Cymru and IAPMD offer some resources in Welsh, they are limited and do not adequately cater to the needs of those who speak Welsh as a first language. It is crucial that information about PMDD is through the medium of Welsh language on every health board website with links to IAPMD and Mind Cymru. This information must include "What does PMS look like for you?" to help individuals identify their symptoms. It is also essential to highlight the differences between PMS and PMDD, to empower individuals to seek appropriate care. I recommend ensuring this is available in English also but emphasise ensuring that Welsh is a priority.

- A full page on the NHS 111 website with information about PMDD. The current A-Z page has a small write-up that links to the MIND webpage, and a brief mention under the depression heading that links to the PMS page. But PMDD deserves to be recognised as a real diagnosis, with its own dedicated page on the NHS 111 website. It's time to dispel the misconception that PMDD is just PMS. This dedicated page should provide comprehensive information on symptoms, PMDD-specific treatments, details of when to see a GP, information on symptom tracking along with the menstrual cycle, and links to PMD peer-support groups such as IAPMD, PMDD POD Wales Peer Support, and Fair Treatment for Women of Wales. This information must be available in both English and Welsh.

- Include age-appropriate education about Premenstrual Disorders (PMDD and PME) in the RSE curriculum for Wales. Educating about menstruating within the school setting is limited. My experience of lacking education throughout school is just one of hundreds of thousands. While I may have left school many years ago, these stories are still being echoed today. Young people must be made aware of what is not normal throughout their reproductive years and the impact hormones can have on their mental health. It's crucial to equip young people with the knowledge they need to recognise early warning signs of PMDD and PME. Additionally, it is essential to ensure that educators are well-informed on how to approach these topics and how to best support their students. I recommend seeking advice from patient experts and third sector organizations on best approaches to education. By doing so, we can empower students to seek help and support safely, which is vital for their well-being.

- A task and finish group. It is evident that women and AFAB individuals face significant challenges when it comes to their health and wellbeing. From seeking a diagnosis to

accessing information and support, they often experience disparities that can make their lives more difficult. A task and finish group, as part of the all-Wales planned care programme’s Clinical Implementation Network for Gynaecology, with specific focus on Premenstrual Disorders can explore what works well inequalities women/AFAB individuals with PMDD are still facing. This group has the potential to make a real difference in the lives of those with PMDD and PME in Wales.

FTWW: Fair Treatment for the Women of Wales

Office 5, Plas Eirias Business Centre

Abergele Road

Colwyn Bay

Conwy LL29 8BF

Email: info@ftww.org.uk

10/04/2024

Dear Jack Sargeant MS, Chair of Senedd Petitions Committee

We are delighted to lend our support to Becci Smart's recent petition, ***'Health Education & Improvement Wales to make PMDD a mandatory CPD module in postgrad medical teaching'*** and to supply further information for you and the Committee to consider as part of your deliberations.

FTWW: Fair Treatment for the Women of Wales is a pan-Wales patient-led charity and disabled people's organisation, dedicated to achieving health equity for women and people registered female at birth. We support and advocate for those who are disabled and / or living with long-term health issues, of which PMDD (Premenstrual Dysphoric Disorder) is one. FTWW also Chairs the third sector Women's Health Wales Coalition, whose evidence has led to the Health Minister's commitment to a 10-year Women's Health Plan. That evidence included several recommendations to improve care for patients living with PMDD, and we look forward to their being fulfilled in good time.

Becci is a long-standing member of FTWW and one of our volunteer Champions for PMDD. As such, we are pleased to be working with her and Health Education & Improvement Wales (HEIW) to deliver a training webinar on PMDD this month, PMDD Awareness Month, which will be shared with general practitioners and other healthcare

professionals in the coming weeks. We believe this goes some way to ensuring the petition's key aim is met. However, we would also like to apprise you of three additional / follow-up recommendations which would make a huge and positive difference to the experiences and lives of those living with PMDD in Wales in the hope that the Committee will be able to facilitate further work in these areas – thank you in advance for your attention to these, as follows:

- Each health board website to contain information about PMDD, with signposting to both the International Association of Premenstrual Disorders (IAPMD) and FTWW. This should include the key question, 'What does PMS look like for you?' and explain the differences between PMS (premenstrual syndrome) and PMDD. It must be available in both English and Welsh.

- A specific page on the NHS 111 website to be dedicated to PMDD, with information on PMDD-specific treatments, when to see your GP, details on symptom tracking alongside the menstrual cycle, and links to peer-support groups (POD Wales Peer Support and FTWW.) It must be available in both English and Welsh.

- A task and finish group to be set up (potentially as part of the all-Wales planned care programme's Clinical Implementation Network for Gynaecology), including clinicians and patient advocates, to look at existing barriers to optimum care for PMDD and PME (premenstrual exacerbation) and take forward measures to address them. It is vitally important that intersectional inequities in care are considered, including geographical variation across Wales, so that all patients, regardless of postcode, can expect to receive the same high standard of care going forward.

We would like to reiterate our thanks to you and the Committee for considering the above, and for playing a key role in improving the lives of those experiencing PMDD and PME symptoms across Wales.

We very much look forward to hearing the outcome of the Committee's deliberations on April 22nd.

Kind regards
Debbie Shaffer, Director of Policy & Research
FTWW: Fair Treatment for the Women of Wales

References.

Chrisler J.C and Caplan, P. (2002) 'The Strange Case of Dr. Jekyll and Ms. Hyde: How PMS Became a Cultural Phenomenon and a Psychiatric Disorder' *Annual Review of Sex Research.* 13(1) pp. 273-306. Available at: https://web.s.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=9bcbf0cd-e191-4526-8355-2bfb88798fed%40redis

Eisenlohr-Moul, T., Divine, M., Schmalenberger, K., Murphy. L., Burchert. B., Wagmer-Schuman, M., Kania. A., Raja. S., Miller. A.B., Barone. J., Ross. J. (2022) 'Prevalence of lifetime self-injurious thoughts and behaviours in a global sample of 599 patients reporting prospectively confirmed diagnosis with premenstrual dysphoric disorder.' *BMC Psychiatry* 22 (199). Available at: https://bmcpsychiatry.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12888-022-03851-0

Health Education and Improvement Wales. 'PMS/PMDD Webinar.' Available at: https://gpcpd.heiw.wales/assets/PMS-PMDD-Webinar-24.04.24-English.pdf

International Association for Premenstrual Disorders (2024) 'What is PMDD.' Available at: https://iapmd.org/about-pmdd

International Association for Premenstrual Disorders (2024) 'Facts and Figures.' Available at: https://iapmd.org/facts-and-figures

Reilly, T.J., Patel, S., Unachukwu, I.C., Knox, C.L., Wilson, M.C., Schmalenbeger, K.M., Eisenlohr-Moul, T.A., Cullen, E.A. (2024) 'The prevalence premenstrual dysphoric disorder: Systematic review and meta-analysis.' *Journal of Affective Disorders* 349. pp 534-540. Available at: https://doi.org/10.1016/j.jad.2024.01.066

StatsWales. 'National level population estimates by year, age, and UK country.' Available at: https://statswales.gov.wales/Catalogue/Population-and-Migration/Population/Estimates/nationallevelpopulationestimates-by-year-age-ukcountry

Studd.J., (2012) 'Severe Premenstrual Syndrome and Bipolar Disorder– a tragic confusion.' Available at: https://www.studd.co.uk/bipolardisorder.php

Studd.J. (2016) 'Misdiagnosis of Severe PMS and Bipolar Disorder.' Available at: https://www.studd.co.uk/misdiagnosis.php

Senedd Cymru | Welsh Parliament
Ymchwil y Senedd | Senedd Research

P-06-1400 Adnoddau teg a digonol ar gyfer practisau cyffredinol yng Nghymru

Y Pwyllgor Deisebau | 22 Ebrill 2024
Petitions Committee | 22 April 2024

Cyfeirnod: SR24/7850

Rhif y ddeiseb: P-06-1400

Teitl y ddeiseb: Adnoddau teg a digonol ar gyfer practisau cyffredinol yng Nghymru

Geiriad y ddeiseb:

Mae practisau cyffredinol yng Nghymru dan straen sylweddol a chynyddol. Mae nifer y meddygon teulu yn gostwng, mae'r galw yn cynyddu, ac mae practisau'n cael trafferth recriwtio a chadw staff.

Mae practisau cyffredinol yn cael eu gorfodi i geisio ymdopi ag adnoddau annigonol, llwyth gwaith anghynaliadwy, a gweithlu sydd o dan bwysau ledled Cymru, gyda rhai meysydd mewn argyfwng.

Mae'r diffyg capasiti a welir ar hyn o bryd yn deillio o broblemau hirsefydlog o ran llwyth gwaith, y gweithlu, a llesiant, sy'n gysylltiedig â thanariannu cronig ym maes gwasanaethau meddygol cyffredinol.

Mae ymgyrch gan BMA Cymru Wales, sef Achubwch ein Meddygfeydd, yn gofyn i Lywodraeth Cymru ymrwymo i becyn achub ar gyfer practisau cyffredinol, a hynny er mwyn sicrhau bod gan feddygon teulu a'u cleifion y cymorth sydd ei angen arnynt.

www.senedd.cymru

Drwy roi munud o’ch amser i lofnodi’r ddeiseb hon, gallwch ategu ein galwadau ar i Lywodraeth Cymru ddarparu pecyn achub ar gyfer practisau cyffredinol.

1. Y cefndir

Mae Ymgyrch Achubwch Ein Meddygfeydd BMA Cymru Wales yn amlygu, yn ystod y deng mlynedd diwethaf:

- mae nifer y cleifion sydd wedi'u cofrestru mewn practisau meddygon teulu yng Nghymru wedi cynyddu 93,317 (2.9 y cant);
- mae nifer y practisau wedi gostwng o 470 i 386 (18 y cant);
- mae nifer y meddygon teulu cyfwerth ag amser llawn wedi gostwng 456 (21.7 y cant) o 1901 i 1445;
- bu cynnydd ym maint rhestr practisau cyfartalog o 6780 i 8378 o gleifion (23.5 y cant);
- mae nifer y cleifion fesul meddyg teulu cyfwerth ag amser llawn wedi codi o 1675 i 2210, sef cynnydd o 32 y cant.

Mae’n galw am gamau brys i ymrwymo i’r canlynol: **cyllido** ymarfer cyffredinol yn briodol; buddsoddi yn y **gweithlu practis cyffredinol**; cynhyrchu **strategaeth gweithlu**, a; mynd i’r afael â **llesiant staff**.

2. Camau gweithredu gan Lywodraeth Cymru

Mae practis cyffredinol yn elfen graidd o ofal sylfaenol – y gwasanaethau hynny sy’n darparu’r pwynt cyswllt cyntaf yn y GIG. Mae cynllun gweithlu strategol ar gyfer gofal sylfaenol wedi'i ddatblygu gan Addysg a Gwella Iechyd Cymru (AaGIC) a'r Rhaglen Strategol ar gyfer Gofal Sylfaenol, mewn cydweithrediad â rhanddeiliaid. Disgwylir iddo gael ei lansio yng ngwanwyn 2024.

Cam gweithredu allweddol yn strategaeth 10 mlynedd gweithlu ar gyfer iechyd a gofal cymdeithasol AaGIC (Hydref 2020) yw cyflwyno Fframwaith Iechyd a Llesiant ar draws y gweithlu iechyd a gofal cymdeithasol, gan osod safonau clir a mesuradwy er mwyn helpu i ysgogi gwelliant.

Mae'r rhan fwyaf o feddygon teulu yng Nghymru yn gontractwyr annibynnol, wedi'u comisiynu gan y Bwrdd Iechyd perthnasol i ddarparu gofal o dan y contract Gwasanaethau Meddygol Cyffredinol. Mewn **datganiad ysgrifenedig** ym mis Chwefror 2024, cadarnhaodd y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol fod y trafodaethau ar gyfer contract Gwasanaethau Meddygol Cyffredinol 2023-24 wedi dod i ben. Dywedodd:

> Rwyf wedi clywed cryfder teimladau meddygon teulu ynghylch dyfodol ymarfer cyffredinol, drwy'r ymgyrch Achubwch Ein Meddygfeydd. Mae'r teimladau hyn wedi'u cadarnhau hefyd gan y ddeiseb a gyflwynwyd i'r Senedd. […] Rwy'n croesawu bod datrysiad ymarferol wedi'i ganfod. Bydd buddsoddiad o £20m yn cael ei wneud mewn gwasanaethau meddygol cyffredinol ar adeg o gyfyngiadau ariannol sylweddol. Ar yr un pryd, rwy'n cydnabod hefyd nad yw'r canlyniad y flwyddyn hon yn datrys yn llwyr y mater parhaus o sicrhau cynaliadwyedd mewn ymarfer cyffredinol. Byddwn yn parhau i weithio gyda'n gilydd i ddatblygu ein blaenoriaethau a rennir dros y flwyddyn sydd i ddod.

Yn ei hymateb i'r ddeiseb (llythyr dyddiedig 11 Mawrth 2024), tynnodd y Gweinidog sylw hefyd at y camau a gymerwyd drwy'r Model Gofal Sylfaenol i Gymru, i leihau'r galw ar feddygon teulu. Mae'n cynnwys cyflwyno gwasanaeth 111 GIG Cymru, a buddsoddi mewn gofal cymunedol a staff practisau cyffredinol:

Rydym wedi buddsoddi £12 miliwn dros gyfnod o dair blynedd i alluogi practisau i adeiladu ar eu capasiti drwy gael staff ychwanegol, ac rydym yn gweld cynnydd yn nifer y nyrsys a'r staff gofal cleifion uniongyrchol a gyflogir mewn practisau cyffredinol, er mwyn helpu cleifion i gael mynediad at ofal. Bydd y Contract Gwasanaethau Meddygol Cyffredinol Unedig newydd hefyd yn helpu i leihau biwrocratiaeth a rhyddhau mwy o amser i feddygon teulu weld cleifion.

3. Camau gweithredu gan Senedd Cymru

Nid yw'r Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol wedi cynnal unrhyw ymchwiliadau penodol i bractis cyffredinol (neu ofal sylfaenol yn ehangach) yn y Chweched Senedd, er bod materion perthnasol wedi'u codi, er enghraifft yn y gwaith craffu ar y gyllideb, ymchwiliad presennol y Pwyllgor i gefnogi pobl sydd â chyflyrau cronig, a gwaith parhaus ar y gweithlu iechyd a gofal cymdeithasol (nodwyd 'gweithlu' gan y Pwyllgor fel un o'i faterion â blaenoriaeth ar gyfer tymor y Senedd hon).

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddaru o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Eluned Morgan AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-06-1400
Ein cyf/Our ref EM/00166/24

Jack Sargeant AS
Cadeirydd y Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

11 Mawrth 2024

Annwyl Jack,

Deiseb P-06-1400 Adnoddau Teg a Digonol ar gyfer Practisau Cyffredinol yng Nghymru

Diolch i chi am eich llythyr dyddiedig 18 Ionawr ynghylch y ddeiseb uchod.

Rwy'n ddiolchgar am ymdrechion parhaus pawb sy'n gweithio mewn ymarfer cyffredinol i ddarparu gofal o ansawdd uchel yn wyneb y galw di-baid ar eu gwasanaethau. Gwyddom fod dros 1.5 miliwn o bobl yn defnyddio gwasanaethau meddygon teulu ar draws Cymru yn gyson bob mis.

Ar 7 Chwefror, roeddwn yn falch o gyhoeddi bod trafodaethau contract y Gwasanaethau Meddygol Cyffredinol (GMS) ar gyfer 2023-24 wedi dod i ben ac, er gwaethaf yr heriau ariannol a'r cyfyngiadau cyllidebol, y bydd canlyniad y trafodaethau hyn yn golygu y bydd buddsoddiad o £20 miliwn mewn ymarfer cyffredinol yng Nghymru, sef y lefel uchaf o fuddsoddiad ers blynyddoedd. Bydd y canlyniad pragmatig hwn yn rhoi rhywfaint o sicrwydd i bractisau ac, yn bwysig iawn, bydd y buddsoddiad yn cynnwys cynnydd o 5% i gyflogau ar gyfer yr holl staff sy'n gweithio yn y practis - gan gynnwys meddygon teulu, nyrsys practis a staff gweinyddol.

Rwy'n ymwybodol bod Deiseb y Senedd uchod wedi casglu nifer o lofnodion, gan ddangos cryfder y teimladau ynghylch cynaliadwyedd Gwasanaethau Meddygol Cyffredinol ac adnoddau ymarfer cyffredinol yng Nghymru.

Mae'r ddeiseb yn nodi bod Ymgyrch BMA Cymru, Achubwch ein Meddygfeydd, yn tynnu sylw at faterion gweithlu a chapasiti sydd wedi bodoli ers amser, a bod angen eu datrys er

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
Gohebiaeth.Eluned.Morgan@llyw.cymru
Correspondence.Eluned.Morgan@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth Gymraeg sy'n dod i law yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

mwyn sicrhau bod ymarfer cyffredinol yn gynaliadwy yn y dyfodol. Fodd bynnag, ni allwn ddatrys y materion hyn drwy gytundeb cyflog a chontract ar gyfer un flwyddyn yn unig. Rydym wedi ymrwymo i barhau i weithio gyda rhanddeiliaid allweddol, gan gynnwys y BMA a GPC Cymru, i ddatblygu atebion strategol.

Er y bydd dadl ar y materion hyn yn ymdrin â sawl ystyriaeth ynghylch lefelau cyllid mewn ymarfer cyffredinol, a gofal sylfaenol a chymunedol yn ehangach, rhaid i'r ddadl fod yn effro i'r cyfyngiadau ariannol presennol. Mae'r pwysau digynsail ar gyllidebau eleni wedi golygu bod angen gwneud penderfyniadau anodd ar draws holl adrannau Llywodraeth Cymru ac o fewn y gyllideb iechyd a gofal. Roedd Cyllideb Ddrafft 2024-25 yn amlygu'r ffaith nad yw'r setliad cyllido ar gyfer y flwyddyn i ddod yn ddigon i ymateb i'r pwysau eithriadol sy'n ein hwynebu ni yma yng Nghymru. Yng ngoleuni'r cyfyngiadau ariannol parhaus, mae angen inni gynnal sgwrs agored ar sut y gallwn sicrhau bod gwasanaethau gofal sylfaenol mor effeithiol ac integredig â phosibl er mwyn gwella canlyniadau i bobl Cymru.

Drwy ein Model Gofal Sylfaenol i Gymru, rydym eisoes wedi cymryd camau i leihau'r galw ar feddygon teulu. Mae hyn yn cynnwys cyflwyno gwasanaeth 111 GIG Cymru a chynyddu'r ystod o wasanaethau y gall fferyllwyr cymunedol eu darparu. Bydd ein buddsoddiadau mewn gofal cymunedol, er enghraifft £5m i gynyddu'r gweithlu proffesiynol perthynol i iechyd ac £8.24m i gynyddu'r gweithlu nyrsio cymunedol, yn golygu bod mwy o gymorth ar gael i feddygon teulu drwy dimau adnoddau cymunedol.

Rydym wedi buddsoddi £12 miliwn dros gyfnod o dair blynedd i alluogi practisau i adeiladu ar eu capasiti drwy gael staff ychwanegol, ac rydym yn gweld cynnydd yn nifer y nyrsys a'r staff gofal cleifion uniongyrchol a gyflogir mewn practisau cyffredinol, er mwyn helpu cleifion i gael mynediad at ofal. Bydd y Contract Gwasanaethau Meddygol Cyffredinol Unedig newydd hefyd yn helpu i leihau biwrocratiaeth a rhyddhau mwy o amser i feddygon teulu weld cleifion.

Mae ein dull gweithredu, sy'n seiliedig ar bartneriaethau cymdeithasol cryf, yn darparu sail ar gyfer ymgysylltu'n barhaus â BMA Cymru Wales. Rydym yn edrych ymlaen at weithio gyda'r proffesiwn meddygon teulu i ddatblygu atebion i faterion sy'n ymwneud â'r gweithlu a chynaliadwyedd er mwyn diogelu ymarfer cyffredinol ar gyfer y dyfodol.

Yr eiddoch yn gywir,

Eluned Morgan AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

BMA Cymru Wales

Comments on Ministerial response to Petition P-06-1400 Fair and Adequate Resourcing of General Practice in Wales

Introduction

BMA Cymru Wales is grateful to the Senedd Petitions Committee for considering the petition and the surrounding issues at its next meeting on Monday 22 April 2024.

We are pleased to provide **comment on the Cabinet Secretary for Health and Social Care correspondence dated 11 March 2024 to the Chair of the Senedd Cymru Petitions Committee regarding Petition P-06-1400 Fair and Adequate Resourcing of General Practice in Wales.**

The BMA is a professional association and trade union representing and negotiating on behalf of all doctors and medical students in the UK. It is a leading voice advocating for outstanding health care and a healthy population. It is an association providing members with excellent individual services and support throughout their lives.

Comments

We are pleased that our petition is now due to be considered by the Petitions Committee on 22 April. The petition garnered 21,620 public signatures[i], signalling strong sentiment of citizens in Wales to see General Practice resourced properly to meet their increasing needs. The Health Secretary's overall acknowledgement of the core issues in her letter to the Chair of the Petitions Committee is encouraging but the problems in accessing GP services are all too real for patients and citizens.

We urge the Petitions Committee to recommend this petition for debate, and also a full inquiry by the Health and Social Care Committee. This would allow for further evidence on the needs and potential societal benefit of increasing direct investment into General Medical Services (GMS) as a proportion of the NHS Wales budget.

The chronic underfunding of GMS has led to many critical issues, with lack of capacity directly impacting the quality and timeliness of healthcare services. It is beyond question the root cause of access issues experienced by many patients across Wales.

Our analysis[ii] suggests that as of 2022/23, 6.1% of the NHS Wales budget is invested into GMS whereas this was once 8.7% in 2005/06:

BMA

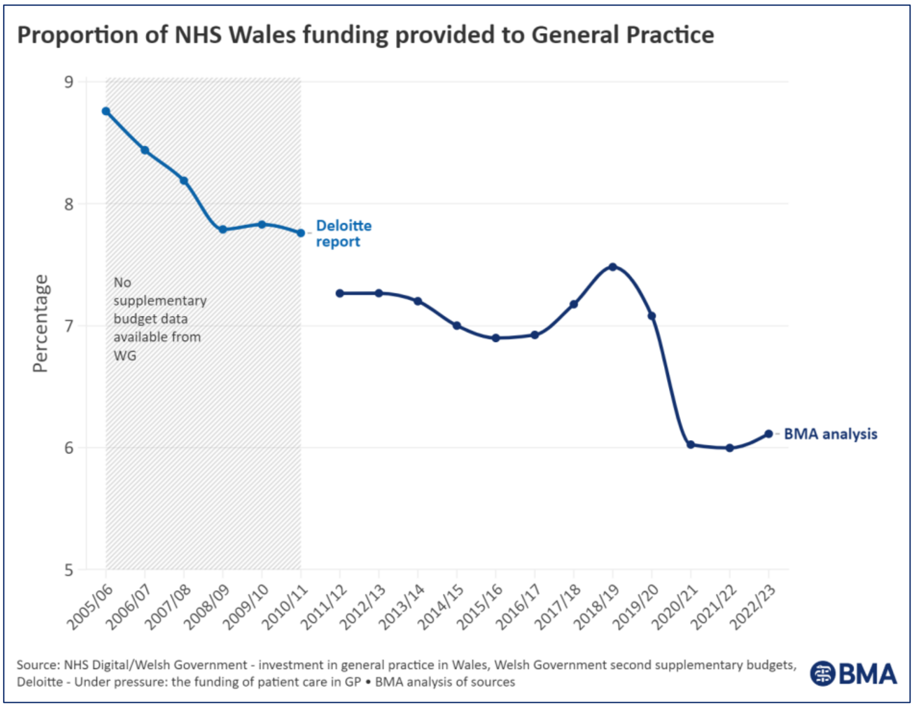

Redressing the level of funding for GMS via incremental rises in the proportion of spend would:

- in the short term, secure the future for general practice from its current precipitous state.
- in the medium term, allow GMS to enhance its natural role in prevention and to improve citizen well-being, in line with the aspirations of 'A Healthier Wales'[iii]. This relatively small prioritisation of investment would disproportionately reduce the burden on wider NHS and care services.

Does it adequately address the issues that you raised?

While the letter states that the Welsh Government "*looks forward to working with the GP profession to progress solutions to workforce and sustainability issues*", we feel that this response falls short of offering tangible constructive solutions to the issues and suggested approaches set out within the *Save our Surgeries*[iv] report and ongoing dialogue between ourselves and the Welsh Government. A 'More of the same' approach is likely to jeopardise the future of GMS in Wales.

Contract negotiations and Pay Uplifts

The 2023/24 contract negotiations, conducted on a tripartite basis between the BMA's Welsh General Practitioners Committee (GPC Wales), NHS Wales representatives and Welsh Government, concluded without a negotiated contract agreement. Subsequently a sum of £20m, which the Health Minister maintained as the maximum available financial offer, was invested into the GMS contract for 23/24. This investment included a minimum 5% pay uplift for all staff working in General Practice and was backdated to April 2023.

To put the financial offer into perspective, this quantum represented 4.4% of the 'core' GMS Contract value of £450 million, at a point in time when CPI was running at 8.7%.
GPC Wales was clear that the value of this investment was sub-inflationary, inadequate in terms of unavoidable expense pressures, and contained a pay award which did not meet the recommendations of the independent Doctors and Dentist Review Body.

As the uplift barely covered increased expenses (the mandated staff pay award plus mounting running costs) GP contractors will receive a real terms pay cut, exacerbating retention problems.[v]

Reprioritising funding for General Practice within the Primary Care system

We acknowledge the Welsh Government's current Primary Care Model for Wales. In our opinion it is yet to be proven that this alleviates pressures on GPs or provides adequate care for patients.

The Minister's response highlights alternative primary care services, such as Urgent Primary care centres (UPCCs), the 111 services and the Common Ailments scheme. Whilst every little helps, these schemes are a drop in the ocean compared to the ever-increasing demand for GP services and come at a disproportionately higher cost per appointment in our estimation.

- Between April 2022 - March 2023, Welsh GMS practices provided just short of 20m contacts.
- In the same time frame, UPCCs offered 35,000 appointments (0.18% of the GMS total)
- UPCC coverage is not universal, with only 80% of the population having access.
- We would question the value for money of the investment, as recent estimates from Cardiff & Vale UHB show that each UPPC appointment costs **£32.38**, approximately 50% more than a GMS appointment.
- The capacity figures provided by NHS Wales for 111 are misleading - with 111 offering 24/7 coverage for all health enquiries, not just GMS, and is not a direct alternative.

Long-term, measured and costed comparative evaluation of these new primary care initiatives against direct investment in General Practice is needed to deduce overall return on investment and reach a truly sustainable solution to the provision of GMS in the future. GMS practices have always been innovators in using skill mix to deliver the right professional and maximum value for money. Directing the equivalent investment into General Practice could provide greater practice level continuity of unfiltered holistic care to the entire population of Wales.

Additional points for consideration

Workforce and sustainability

According to our analysis of Welsh Government's GP workforce data[vi], one in five practices has handed their contract back since 2013, totalling 92 practices. We expect this trend to continue based on current sustainability concerns.
Meanwhile, although GP headcount appears to have remained stable in reality the number of Full Time Equivalent GPs has reduced by 25% in that period. This means that for those remaining, the number of patients per full-time GP increased by 36% from 1,676 to 2,283.

Workload

The workload in General Practice is exceptionally high. Thanks to the Activity Data Quality Improvement Project, developed in part by GPC Wales, we now have national-level activity and escalation data, which means practices should consistently categorise their activity and document the pressure on their services. This data allows us to evidence the scale of pressure upon GPs at a national level. For a population of around 3.2m people, during the year 2022/23, there were:

- 27 million telephone contacts to surgeries
- 19 million appointments offered.
- 56 million items issued on prescription.
- January 2024 saw 1.68m appointments delivered alone.

Escalation status data has been often quoted by the First Minister in response to MS questions at Senedd plenary. Practices record the pressures upon them via the Primary Care Information Portal.

This data is available to Health Board executives meaning that the immense pressures on practices are now directly visible to commissioners of GMS services.

Do you have further questions in response?

Despite the rhetoric and stated aims of A Healthier Wales calling for a "*shift in resources to the community*" to redress the health system's reliance on traditional hospital services, our analysis shows that the proportion of the NHS budget provided to general practice is extremely low in comparison to the wider health service spend, at 6.1% for 2022/23. This will have been further exacerbated by the bailout of Health Board deficits[vii] during the 23/24 financial year. The value of the bailout amounts to approximately 107% of the total GMS core contract value at 22/23.

- *Does WG consider that the aims of 'A Healthier Wales' and the needs of the Welsh public in accessing GPs are being met with these funding decisions?*

With the recent announcement that our BMA colleagues in secondary care have paused their industrial action relating to their pay disputes to allow further negotiations, we ask that the requirements and needs of General Medical Services are similarly considered in what must be a '*fair and proportionate*' prioritisation of NHS Wales resources.

- *Does WG and the NHS in Wales have a coherent overall view for funding all sectors in a sustainable way?*

Is there anything additional that you would like the Committee to know at this stage, either in response to this document or as an update to the Committee?

The contract negotiations for GMS in Wales for the 2024/2025 year are due to begin in the coming weeks, with the exchange of mandates for negotiations due by 19th April. With this in mind, GPC Wales has written to the First Minister, urging him to consider the issues raised within this document regarding General Practice sustainability and the importance of Resource Restoration.

It is important to note that GPC Wales is not calling for pay restoration as our directly employed colleagues are rightly doing but asking for a fair and proportionate consequential of overall NHS funding to be directed to GMS to avoid the systematic defunding we have seen since 2008.

Moving into a new financial year and new budgetary cycle, it is of great public interest that this debate be heard in the Siambr so that Members from across the Senedd can discuss and represent the views of their constituents. Time is running out for NHS General Practice in Wales.

---

[i] *Fair and Adequate Resourcing of General Practice in Wales* https://petitions.senedd.wales/petitions/245944
[ii] Based on Welsh Government Second Supplementary Budgets, Welsh Government and NHS Digital *Investment in General Practice* statistical returns
[iii] Welsh Government: *A Healthier Wales: our Plan for Health and Social Care*
[iv] BMA Cymru Wales: *Save Our Surgeries* www.bma.org.uk/advice-and-support/nhs-delivery-and-workforce/pressures/wales-save-our-surgeries-campaign
[v] *BMA Cymru Wales GP Contract in Wales: Mythbuster* (October 2023) bma-gp-contract-in-wales-mythbuster.pdf
[vi] *GP workforce as at 30 September 2023* www.gov.wales/general-practice-workforce-30-september-2023-html
[vii] *Written Statement: LHB Allocations and Target Control Totals* (08 November 2023) www.gov.wales/written-statement-lhb-allocations-and-target-control-totals

Eitem 2.5

Senedd Cymru | Welsh Parliament
Ymchwil y Senedd | Senedd Research

Uned iechyd meddwl â gwelyau i ddynion yng ngogledd Cymru

Y Pwyllgor Deisebau | 22 Ebrill 2024
Petitions Committee | 22 April 2024

Cyfeirnod: SR24/8142-1

Rhif y ddeiseb: P-06-1405

Teitl y ddeiseb: Mae eisiau ac mae angen uned Iechyd Meddwl â gwelyau i ddynion arnom ni yng Ngogledd Cymru

Geiriad y ddeiseb: Mae cynifer o ddynion yn dioddef o broblemau iechyd meddwl. Roedd yn ddigon drwg cyn y cyfnod clo ond nawr mae'n ofnadwy. Fel landledi, gallaf wed drosof fy hun yr holl ddynion sy'n methu ymdopi â nifer o broblemau. Maen nhw'n galw'n daer am gymorth ac yn clywed bod angen iddyn nhw godi eu llais a gofyn am help, ond pan fyddan nhw'n gwneud hynny, does dim help ar gael.

www.senedd.cymru

1. Y cefndir

Gall natur a difrifoldeb problemau iechyd meddwl amrywio ac felly mae amrywiaeth o gymorth a thriniaethau ar gael. **Meddygon teulu** yn aml yw'r pwynt cyswllt cyntaf â gwasanaethau iechyd meddwl ac i rai, mae'r cymorth a gânt gan feddyg teulu yn ddigon i reoli eu hiechyd meddwl.

Gall meddygon teulu gyfeirio unigolion at **Wasanaethau Cymorth Iechyd Meddwl Sylfaenol Lleol** (LPMHSS) sy'n cynnig cymorth fel cwnsela, ymyriadau seicolegol, rheoli straen a phryder, grwpiau gwirfoddol neu gallant eu cyfeirio at ffynonellau cymorth eraill. I'r rhai y mae angen mwy o help arnynt nag y gall LPMHSS ei gynnig, gellir eu cyfeirio at y **Timau Iechyd Meddwl Cymunedol** sy'n cynnig cymorth mwy arbenigol.

Mae gan rai broblemau iechyd meddwl difrifol a chymhleth sy'n galw am ofal a chymorth mwy arbenigol ac mae'n bosibl y cânt eu cyfeirio at wasanaethau **gofal eilaidd**, a allai gynnwys eu trin yn yr ysbyty fel cleifion mewnol.

Mae rhagor o wybodaeth am wasanaethau iechyd meddwl yng Nghymru ar gael ar wefan GIG 111 Cymru.

Cymorth iechyd meddwl ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr

Mae gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr (BIP) Hwb Iechyd Meddwl ar ei wefan ac mae'n cynnwys gwybodaeth am adnoddau i wella iechyd meddwl a sut i gael gafael arnynt. Mae'r rhain yn cynnwys hybiau sy'n cynnig cymorth i unrhyw un sy'n galw heibio; therapi iechyd meddwl ar-lein sy'n rhad ac am ddim; ; therapïau siarad; ; Llinell Gymorth C.A.L.L. , ac amrywiaeth o adnoddau hunangymorth ar-lein..

Mae **Cymorth iechyd meddwl brys** ar gael 24 awr y dydd, saith diwrnod yr wythnos, i bobl o bob oed drwy ffonio 111 a dewis opsiwn 2. Mae gwybodaeth am y cymorth sydd ar gael mewn argyfwng iechyd meddwl ar wefan y Bwrdd Iechyd.

Mae nifer o Dimau Iechyd Meddwl Cymunedol yn ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr ynghyd â **chyfleusterau i gleifion mewnol**, ac mae cynigion i agor uned iechyd meddwl newydd i gleifion mewnol yn Ysbyty Glan Clwyd yn cael eu hystyried ar hyn o bryd.

2. Camau a gymerwyd gan Lywodraeth Cymru

Mae Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi fersiwn newydd o Strategaeth Iechyd Meddwl a Lles (2024-2034), ac mae'r ymgynghoriad cyhoeddus cysylltiedig ar agor tan 11 Mehefin 2024. Hefyd, mae wedi cyhoeddi Strategaeth Atal Hunanladdiad a Hunan-niwed drafft. Caiff pobl eu hannog i ymateb i'r ymgynghoriadau gan y byddant yn llywio blaenoriaethau Llywodraeth Cymru yn y dyfodol.

Yn ei llythyr at y Pwyllgor (dyddiedig 19 Mawrth 2024), mae'r Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant yn dweud bod Llywodraeth Cymru yn cydnabod bod rhai grwpiau penodol mewn cymdeithas sy'n llai tebygol o ofyn am gymorth gofal iechyd, ac mae'r rhain yn cynnwys dynion. Dywed y Dirprwy Weinidog fod dynion yn parhau i fod yn grŵp blaenoriaeth yn Strategaeth Atal Hunanladdiad a Hunan-niwed Llywodraeth Cymru ac mae hefyd yn rhoi enghraifft o fenter i hybu iechyd meddwl dynion.

Mae gweledigaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer iechyd meddwl yng Nghymru a manylion nodau a ffocws y strategaethau drafft wedi'u cynnwys yn llythyr y Dirprwy Weinidog. Mae'r strategaethau'n cydnabod bod anghenion pobl yn amrywio ac na fydd angen gwasanaethau iechyd meddwl clinigol neu arbenigol ar bawb. Nod Llywodraeth Cymru yw adeiladu ar lwyddiant cymorth sy'n hawdd ei gael fel y gwasanaeth 111 pwyso 2 a therapi gwybyddol ymddygiadol ar-lein, ochr yn ochr â dulliau gweithredu ehangach sy'n parhau i wella'r cymorth a gynigir mewn ysgolion, gweithleoedd a'r gymuned

Mae'r Dirprwy Weinidog yn tynnu sylw at y ffaith bod 41 y cant o'r rhai sy'n galw 111 pwyso 2 yn wrywaidd, "sy'n dangos bod y gwasanaeth yn llwyddo i ddarparu model o gefnogaeth y mae dynion yn fodlon ei ddefnyddio".

Mewn perthynas â sefydlu uned iechyd meddwl i ddynion, mae'r llythyr gan y Dirprwy Weinidog yn nodi'r canlynol:

> Byddai angen i unrhyw ystyriaeth mewn perthynas â sefydlu uned iechyd meddwl i ddynion yn y Gogledd gyd-fynd â'r gwaith presennol sydd eisoes ar y gweill i adolygu'r gwasanaethau a ddarperir ar hyn o bryd. Mae'r Strategaeth Iechyd Meddwl a Llesiant Meddyliol ddrafft wedi ei llywio gan y gwaith y mae Pwyllgor Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru wedi ei wneud i ddatblygu capasiti iechyd meddwl arbenigol yn y dyfodol. Yn ystod y 18-24 mis diwethaf, rydym hefyd wedi

edrych ar ystod o wybodaeth o Gymru a'r DU ac yn ehangach wrth lunio'r strategaethau hyn. Mae'r holl fodelu yn awgrymu y bydd cynnydd mewn anghenion iechyd meddwl os nad ydym yn parhau i fuddsoddi mewn dulliau atal, ymyrraeth gynharach a gweithio'n seiliedig ar y system gyfan.

3. Camau a gymerwyd gan Senedd Cymru

Cynhaliodd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol ymchwiliad i anghydraddoldebau iechyd meddwl a chyhoeddodd ei adroddiad, sef Cysylltu'r dotiau: mynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd meddwl yng Nghymru, ym mis Rhagfyr 2022.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddaru o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Lynne Neagle AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant
Deputy Minister for Mental Health and Wellbeing

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ein cyf/Our ref LN/00067/24
Jack Sargeant AS
Cadeirydd y Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

19 Mawrth 2024

Annwyl Jack

Diolch ichi am eich llythyr dyddiedig 9 Chwefror ynghylch Deiseb P-06-1405 *Rydym eisiau ac angen uned Iechyd Meddwl â gwelyau ar gyfer dynion yng Ngogledd Cymru.*

Nod Llywodraeth Cymru yw darparu gofal iechyd diogel a phriodol i bawb yng Nghymru, ond hefyd rydym yn cydnabod bod rhai grwpiau penodol mewn cymdeithas sy'n llai tebygol o ofyn am gymorth, a bod hyn yn cynnwys dynion. Rydym yn parhau i godi ymwybyddiaeth o'r gefnogaeth sydd ar gael yn rhwydd. Mae hyn yn cynnwys ein llinell gymorth CALL sy'n gallu cynnig cefnogaeth emosiynol gyfrinachol a chyfeirio pobl at gymorth lleol, a GIG 111 pwyso 2 am gymorth iechyd meddwl brys. Mae 41% o'r bobl sy'n galw 111 pwyso 2 yn wrywaidd, sy'n dangos bod y gwasanaeth yn llwyddo i ddarparu model o gefnogaeth y mae dynion yn fodlon ei ddefnyddio.

Mae dynion yn parhau i fod yn grŵp blaenoriaeth yn ein Strategaeth Atal Hunanladdiad a Hunan-niweidio a gyhoeddwyd at ddibenion ymgynghori, ochr yn ochr â'r Strategaeth Iechyd Meddwl a Llesiant Meddyliol newydd, ar 20 Chwefror. Mae'r Strategaeth Atal Hunanladdiad a Hunan-niweidio ddrafft yn tynnu sylw at y ffaith bod dynion dair gwaith yn fwy tebygol o farw drwy hunanladdiad na menywod, gyda'r grŵp dynion canol oed (40-49) â'r cyfraddau uchaf o hunanladdiad o'i gymharu ag unrhyw grŵp ers 2008.[1]

Bydd yr ymgynghoriad ar y strategaethau drafft yn para tan 11 Mehefin, a nod y strategaethau hyn yw newid sut yr ydym yn edrych ar iechyd meddwl, gan rymuso pobl i wella eu hiechyd meddwl a chael gwared ar y rhwystrau a'r stigma sy'n gysylltiedig â chael cymorth. Gan fod hanner y cyflyrau iechyd meddwl yn effeithio ar bobl erbyn iddynt gyrraedd 14 oed, a 75% erbyn iddynt gyrraedd 23 oed, mae'n bwysig cynnal ffocws cryf ar atal drwy sicrhau bod pawb yn gallu cael mynediad cyfartal at y pethau sydd eu hangen i

[1] Suicides in England and Wales Statistical bulletins - Office for National Statistics

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
Gohebiaeth.Lynne.Neagle@llyw.cymru
Correspondence.Lynne.Neagle@gov.wales

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

fwynhau iechyd meddwl da, megis ymarfer corff, yr amgylchedd naturiol, a bod yn rhan o'r gymuned.

Hefyd mae ffocws penodol ar y ffactorau ehangach sy'n effeithio ar iechyd meddwl ac atal hunanladdiad a hunan-niwed – gan gynnwys tai, cyflogaeth a chyllid – gyda'r ddwy strategaeth yn cydnabod bod angen gwneud gwaith ar draws y Llywodraeth gyfan ac ar draws sectorau i wella iechyd meddwl a llesiant a lleihau nifer yr achosion o hunanladdiad a hunan-niwed yng Nghymru. Mae rhai grwpiau mewn mwy o berygl o ddioddef iechyd meddwl gwael nag eraill, a gall anghydraddoldebau fod yn rhan o'r hyn sy'n achosi iechyd meddwl gwael. Dyma'r rheswm pam y bydd y strategaethau yn hyrwyddo tegwch o ran mynediad, profiad a chanlyniadau i bawb.

Nod ein Strategaeth Atal Hunanladdiad a Hunan-niweidio yw sicrhau bod pobl yng Nghymru yn byw mewn cymunedau sy’n rhydd o’r ofn a’r stigma sy’n gysylltiedig â hunanladdiad a hunan-niwed, a'u bod yn cael eu grymuso a’u cefnogi i ofyn am gymorth neu i gynnig cymorth fel y bo angen.

Pan fydd angen cymorth ar bobl, mae'r strategaethau'n cydnabod bod anghenion pobl yn amrywio ac nad pawb fydd ag angen gwasanaethau iechyd meddwl clinigol neu arbenigol. Y bwriad yw adeiladu ar lwyddiant cymorth sy'n hawdd cael mynediad ato fel y gwasanaeth 111 pwyso 2 a therapi gwybyddol ymddygiadol ar-lein, ochr yn ochr â dulliau gweithredu ehangach sy'n parhau i wella'r cymorth a gynigir mewn ysgolion a gweithleoedd. Mae llawer o fentrau rhagorol eisoes ar waith ledled Cymru i gefnogi iechyd meddwl ymysg dynion. Trefnodd ein Tîm Atal Hunanladdiad a Hunan-niwed Cenedlaethol ddigwyddiadau undydd am ddim yn y Gogledd a'r De i ddynion sy'n aelodau o grwpiau neu’n arweinwyr grwpiau, neu ddynion sydd â diddordeb mewn sefydlu grwpiau. Roedd y rhain yn ddigwyddiadau a gynhaliwyd ar lawr gwlad ac a ddatblygwyd gan ddynion ar gyfer dynion i archwilio anghenion dynion, nodi’r rhwystrau, gwella cydweithredu a rhannu'r arferion gorau, ac, yn y pen draw, i lywio'r gwaith cynllunio yn y dyfodol ac elwa ar ganlyniadau ymdrechion ar y cyd.

Ein gweledigaeth ni yw sicrhau bod system gymorth gydgysylltiedig yn cael ei darparu ar draws y sector iechyd, y sector gofal cymdeithasol, y trydydd sector, ac yn ehangach, i alluogi pobl i gael gafael ar y gwasanaeth cywir, ar yr adeg gywir, yn y lle cywir. Rhaid sicrhau hefyd bod y gofal a chymorth a ddarperir yn dosturiol, ac yn canolbwyntio ar yr unigolyn ac ar adferiad, gyda phwyslais ar wella ansawdd, diogelwch, a mynediad. Mae’n hanfodol bod pob gofal a chymorth yn cael eu darparu gan weithlu sy'n teimlo ei fod yn cael y gefnogaeth briodol ac sydd â'r capasiti, y gallu, a'r hyder i ddiwallu anghenion pobl.

Hefyd, mae'r strategaethau’n cydnabod y pwysau ariannol digynsail yr ydym yn eu hwynebu, a'u nod yw darparu cyfeiriad i wasanaethau a phartneriaid er mwyn sicrhau bod adnoddau'n cael eu targedu ar sail gwerth, yn hytrach na chreu rhestr o ymrwymiadau cyllido newydd.

Byddai angen i unrhyw ystyriaeth mewn perthynas â sefydlu uned iechyd meddwl i ddynion yn y Gogledd gyd-fynd â'r gwaith presennol sydd eisoes ar y gweill i adolygu'r gwasanaethau a ddarperir ar hyn o bryd. Mae'r Strategaeth Iechyd Meddwl a Llesiant Meddyliol ddrafft wedi ei llywio gan y gwaith y mae Pwyllgor Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru wedi ei wneud i ddatblygu capasiti iechyd meddwl arbenigol yn y dyfodol. Yn ystod y 18-24 mis diwethaf, rydym hefyd wedi edrych ar ystod o wybodaeth o Gymru a'r DU ac yn ehangach wrth lunio'r strategaethau hyn. Mae'r holl fodelu yn awgrymu y bydd cynnydd mewn anghenion iechyd meddwl os nad ydym yn parhau i fuddsoddi mewn dulliau atal, ymyrraeth gynharach a gweithio'n seiliedig ar y system gyfan.

Bydd yr ymgynghoriadau presennol yn helpu i lywio ein blaenoriaethau yn y dyfodol, ac rydym yn annog pobl i ymateb er mwyn iddynt gael llais yn y gwaith o lunio'r blaenoriaethau hyn. Rydym wedi cynnwys y dolenni at yr ymgynghoriadau isod er mwyn ichi allu cyfeirio atynt yn rhwydd:

Strategaeth ddrafft atal hunanladdiad a hunan-niweidio | LLYW.CYMRU

Strategaeth ddrafft iechyd meddwl a llesiant meddyliol | LLYW.CYMRU

Rwy'n gobeithio bod yr wybodaeth hon o gymorth.

Yn gywir

Lynne Neagle AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant
Deputy Minister for Mental Health and Wellbeing

P-06-1405 We want and need a Mental Health unit for men in North Wales with beds – Correspondence from the petitioner to Committee, 16.04.24

Thank you for your invitation to put my case forward.
Firstly you say you have a strategy in place for Men's Mental Health that is untrue the waiting list to receive any sort of help is ridiculous so much so that the rise in Male suicides is heartbreaking due to this major failure in your system.
Secondly the next stage is when they have actually attempted suicide. The one case I have focused on is [redacted] he tried & tried to get some form of help to help his mental state to no avail so out of desperation he attempted suicide thank god on this occasion he failed Sadly not the next one. He was desperate for help his [redacted] Hospital to try & get him some help he sat with him in the waiting room for 9 hrs to be then called in to a room to be told there was no Pyschiatric Doctors available & could he come back tomorrow. This he did in a coffin he took his own life on returning home. I personally am disgusted by his treatment that day & someone should be made accountable.
I had a meeting with his family & Hannah Blythin asking for help in changing the way mental health is dealt with in a hospital environment. Firstly there should be a separate waiting room for mental health patients as the state of mind they are already in they do not need to see what is going on in the Chaotic surrounding of A&E.
There should also be a Phyciatric team available 24/7 in the A&E dept.
Ideally I would like a residential mental Health unit in Flintshire as Wrexham is the closest one & there are never any available beds.
There has been 2 more suicides locally since [redacted] so something has to be done now.
Thank you
Lynda Leigh

Eitem 2.6

Senedd Cymru | Welsh Parliament
Ymchwil y Senedd | Senedd Research

Deisebau ynghylch y terfyn cyflymder 20mya

Y Pwyllgor Deisebau | 22 Ebrill 2024
Petitions Committee | 22 April 2024

Cyfeirnod: SR24/8142-3

Mae'r papur briffio hwn wedi'i baratoi i gefnogi gwaith y Pwyllgor wrth drafod dwy ddeiseb yn ymwneud â'r terfyn cyflymder diofyn o 20mya – un yn cefnogi'r polisi a'r llall yn galw am ei ddiddymu.

Deiseb 1

Rhif y ddeiseb: P-06-1407

Teitl y ddeiseb: Rydym am i Lywodraeth Cymru ddiddymu'r gyfraith drychinebus ynghylch y terfyn cyflymder o 20mya

Geiriad y ddeiseb: Bydd y gyfraith newydd ynghylch y terfyn cyflymder o 20mya yn dod i rym ar 17 Medi, a chyda hynny y gwelir diwedd ar gyfnod sosialaeth mewn grym yng Nghymru.

Mae Llywodraeth Cymru yn honni bod ganddi dystiolaeth sy'n ategu'r ddadl bod gostwng y terfyn cyflymder i 20mya YM MHOB MAN yn achub bywydau! Ac eto, rydym yn gweld taflenni sydd ond yn honni y bydd hyn yn digwydd, ynghyd â sylwadau gan feddygon sy'n gweld pobl sy'n dod i adrannau damweiniau ac achosion brys o ganlyniad i wrthdrawiadau traffig ar y ffyrdd. NID yw hyn yn dystiolaeth. Daw'r unig wir dystiolaeth o Belfast, ac mae'r dystiolaeth honno'n datgan NAD OES DIM GWAHANIAETH o ran gwrthdrawiadau traffig ar y ffyrdd!

Yn wir, gwnaeth un o'r pentrefi yn Sir Fynwy lle cafodd y drefn newydd ei threialu roi'r gorau iddi gan ei bod yn troi'r ffyrdd yn draed moch llwyr! Mae Mark Drakeford wedi honni bod y drefn newydd wedi bod yn llwyddiant yn Saint-y-brid, ond bob tro dwi'n mynd yno, nid oes NEB yn gyrru ar gyflymder o 20mya.

Nid yw Llywodraeth Cymru wedi cynhyrchu UNRHYW dystiolaeth argyhoeddiadol i gefnogi'r honiadau ynghylch diogelwch. Adran newid hinsawdd Llywodraeth Cymru sy'n hyrwyddo'r gyfraith newydd hon, NID iechyd a diogelwch.

NID YDYCH WEDI GWRANDO ARNOM.

Rhoddwyd Llywodraeth Cymru yn ei lle GAN BOBL CYMRU; ni yw eich pennaeth! Rydym yn mynnu bod y syniad hurt hwn yn cael ei atal.

Deiseb 2

Rhif y ddeiseb: P-06-1412

Teitl y ddeiseb: Rydym am i Lywodraeth Cymru gadw'r gyfraith 20mya ardderchog

Geiriad y ddeiseb: Rwy'n cytuno â'r terfyn cyflymder 20mya diofyn newydd mewn trefi a dinasoedd ar draws Cymru. Bydd yn gwneud ein strydoedd yn llawer mwy diogel i gerddwyr a beicwyr.

1. Y cefndir

Yn 2019, sefydlodd Llywodraeth Cymru grŵp gorchwyl a gorffen i ystyried a ddylid cyflwyno terfyn cyflymder diofyn o 20mya mewn ardaloedd preswyl. Ym mis Gorffennaf 2020, derbyniodd Llywodraeth Cymru argymhellion y grŵp, gan gynnwys y dylid lleihau'r terfyn cyflymder diofyn ar ffyrdd cyfyngedig o 30mya i 20mya.

Yn dilyn ymgynghoriad cyhoeddus a chynllun peilot mewn wyth cymuned, gosododd Llywodraeth Cymru y Gorchymyn Ffyrdd Cyfyngedig (Terfyn Cyflymder

20 mya) (Cymru) ym mis Mehefin 2022. Cafodd y Gorchymyn drafft ei basio gan y Senedd ym mis Gorffennaf 2022 a daeth i rym ym mis Medi 2023.

Mae'r polisi wedi cael llawer o sylw yn y cyfryngau ac mae'r ddeiseb sy'n galw am 'ddiddymu'r' ddeddfwriaeth wedi casglu dros 469,000 o lofnodion – y nifer uchaf erioed o lofnodion ar gyfer deiseb i'r Senedd.

Mae Ymchwil y Senedd wedi cyhoeddi nifer o erthyglau yn y gorffennol ynghylch:

- y polisi a'r ymateb iddo yn y cyfnod cyn ei gyflwyno'n genedlaethol;
- y broses o weithredu'r polisi ac effeithiolrwydd terfynau cyflymder 20mya; a
- sut y bydd y polisi yn cael ei orfodi a'i fonitro

Effaith terfynau cyflymder 20mya mewn mannau eraill

Yn hanesyddol, mae'r dystiolaeth ar effeithiolrwydd terfynau cyflymder o 20mya wedi bod yn gymysg. Canfu adroddiad ar effeithiolrwydd terfynau cyflymder 20mya gan Lywodraeth y DU yn 2018 nad oedd digon o dystiolaeth bod terfynau 20mya mewn ardaloedd preswyl wedi arwain at newid sylweddol mewn gwrthdrawiadau a damweiniau.

Ar y llaw arall, canfu adolygiad o dystiolaeth a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru yn 2018 fod y dystiolaeth " yn amrywio rhwng cymedrol a chryf" bod terfyn cyflymder o 20mya yn lleihau anafiadau. Roedd yr adolygiad hefyd yn ystyried tystiolaeth ar ffactorau eraill, gan gynnwys teithio llesol a llygredd aer.

Mae un o'r heriau wrth asesu'r effaith yn deillio o'r ffaith bod dulliau gwahanol o weithredu'r terfyn cyflymder 20mya. Mae'r ardaloedd â therfyn cyflymder yn amrywio o ran maint, ac mae gwahaniaeth rhwng terfynau 20mya hunanorfodol (heb fesurau gostegu traffig), a pharthau 20mya gyda mesurau gostegu traffig.

Mae enghraifft Belfast, y cyfeiriwyd ati gan y deisebydd sy'n galw am ddiddymu'r ddeddfwriaeth, yn dangos y pwynt hwn.

Yn Belfast, cafodd terfyn cyflymder 20mya ei gyflwyno ar 76 o strydoedd yng nghanol y ddinas yn 2016. Canfu adolygiad dilynol o'r cynllun, a gyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2022, nad oes fawr ddim effaith o ran lleihau gwrthdrawiadau

traffig, anafiadau a chyflymder ar y ffyrdd tra bod terfyn cyflymder o 20mya ar waith yng nghanol dinas.

Fodd bynnag, yn hytrach na phenderfynu bod terfynau o 20mya yn aneffeithiol, daeth yr adolygiad i'r casgliad a ganlyn:

> The intervention was implemented at the city centre scale (only 76 streets) in comparison to the recent city-wide intervention in Edinburgh which showed significant reductions in road traffic speed, collisions and casualties. Large scale implementation of 20 mph speed limit interventions may be an important factor for effectiveness (scale).

Daeth gwerthusiad 2021 o gynllun ledled dinas Caeredin i'r casgliad ei fod yn gysylltiedig â gostyngiadau ystyrlon mewn cyflymder traffig. Yn ôl adolygiad tair blynedd ar ôl gweithredu, gwelwyd gostyngiad o 30 y cant yn nifer y gwrthdrawiadau a gostyngiad o 31 y cant yn nifer yr anafiadau.

Mae Transport for London wedi canfod canlyniadau tebyg ar gyfer ei gynllun ardal eang, gyda gwrthdrawiadau yn gostwng 25 y cant dros ddwy flynedd hyd at fis Mehefin 2022, a'r rhai sy'n arwain at farwolaeth neu anaf difrifol i lawr 24 y cant.

Monitro ac adolygu yng Nghymru

Yr effeithiau yn yr ardaloedd peilot

Fel y nodwyd, cynhaliwyd cynlluniau peilot mewn wyth cymuned ledled Cymru i dreialu terfyn diofyn o 20mya yn y cyfnod cyn cyflwyno'r cynllun yn genedlaethol ym mis Medi 2023.

Cyhoeddwyd yr adroddiad monitro cyntaf ar yr effeithiau yn yr ardaloedd peilot ym mis Mawrth 2023, a chyhoeddwyd adroddiad monitro terfynol (ar gyfer yr ardaloedd peilot) ym mis Chwefror 2024. Dyma a ddangosodd y data hyd at fis Mai 2023:

- newidiadau "mawr cadarnhaol" mewn perthynas â Dangosyddion Perfformiad Allweddol ynghylch lleihau cyflymder ac agweddau at deithio llesol;
- newid "bach cadarnhaol" o ran ymddygiad cerbydau/cerddwyr; a

- "dim newid amlwg" o ran ansawdd aer lleol a newidiadau "bach negyddol" o ran amser teithio cerbydau, gan gynnwys gostyngiad cyffredinol mewn prydlondeb ar gyfer gwasanaethau bysiau oriau brig.

Monitro'r broses o gyflwyno'r terfyn newydd yn genedlaethol

Ym mis Medi 2023, cyhoeddodd Trafnidiaeth Cymru ddogfen fframwaith monitro ar gyfer cyflwyno'r terfyn cyflymder newydd yn genedlaethol. Mae'r ddogfen yn nodi'r amcanion polisi a'r dangosyddion sydd i'w defnyddio. Caiff data eu casglu am hyd at bum mlynedd ar ôl cyflwyno'r terfyn cyflymder newydd.

O ran amserlenni adrodd, mae'n dweud yn y fframwaith y bydd Trafnidiaeth Cymru yn cyhoeddi adroddiad interim ym mis Mehefin 2024 yn seiliedig ar ddata a gasglwyd yn ystod y 6 mis cyntaf ar ôl cyflwyno'r terfyn yn genedlaethol. Disgwylir i adroddiad pellach ar y flwyddyn lawn gyntaf o weithredu gael ei gyhoeddi ym mis Rhagfyr 2024. Bydd adroddiadau ffurfiol yn cael eu cynnal yn flynyddol ar ôl hynny.

Data monitro cyflymder cynnar

Ym mis Chwefror 2024, cyhoeddodd Trafnidiaeth Cymru ddata rhagarweiniol ar newidiadau i'r cyflymder cyfartalog ar ôl i'r terfyn newydd gael ei gyflwyno'n genedlaethol. Casglwyd y data ar brif ffyrdd trwodd mewn 43 safle mewn naw anheddiad.

Mae'r data'n dangos i'r cyflymderau cyfartalog ostwng 4mya ar gyfartaledd ar y ffyrdd hyn – o 28.9mya i 24.8mya.

Adolygu'r canllawiau ar eithriadau

Er bod y terfyn diofyn o 20mya bellach ar waith ar ffyrdd cyfyngedig, gall awdurdodau priffyrdd (awdurdodau lleol ar gyfer ffyrdd lleol a Gweinidogion Cymru ar gyfer cefnffyrdd/traffyrdd) ddefnyddio Gorchmynion Rheoleiddio Traffig i newid y terfyn diofyn lle bo'n briodol.

Ym mis Tachwedd 2022, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ganllawiau i awdurdodau priffyrdd ar y broses o bennu eithriadau. Fodd bynnag, mae Llywodraeth Cymru wedi awgrymu bod awdurdodau lleol ledled Cymru wedi dehongli ei chanllawiau ar eithriadau yn wahanol. Felly, mae wedi sefydlu tîm adolygu i ystyried sut y mae'r canllawiau wedi cael eu cymhwyso.

Cyhoeddodd y tîm adolygu ei adroddiad cychwynnol ym mis Chwefror 2024 a disgwylir iddo gyflwyno ei adroddiad terfynol a'r canllawiau drafft wedi'u diweddaru i Lywodraeth Cymru erbyn haf 2024.

2. Camau gweithredu gan Lywodraeth Cymru

Cafwyd ymateb i'r ddeiseb sy'n gwrthwynebu'r polisi (llythyr at y Cadeirydd dyddiedig 18 Mawrth). Fodd bynnag, ni chafwyd unrhyw ymateb i'r ddeiseb sy'n cefnogi'r polisi mewn da bryd i'w drafod yn y briff hwn.

Yn ei lythyr dyddiedig 18 Mawrth, mae'r cyn-Ddirprwy Weinidog Newid Hinsawdd, Lee Waters AS yn cyfeirio at yr astudiaeth o'r hyn a wnaed yn Belfast, sy'n dystiolaeth ym marn y deisebydd nad yw terfynau 20mya yn cael fawr ddim effaith ar wrthdrawiadau traffig ar y ffyrdd. Dywed y cyn-Ddirprwy Weinidog:

> Nid yw astudiaeth Belfast y cyfeirir ati yn y ddeiseb yn gymhariaeth debyg. Mae'r dull Cymreig wedi bod yn hollol wahanol i'r prosiect graddfa fach yn Belfast… [mae astudiaeth Belfast] wedi atgyfnerthu ein dull, fod angen i'r newidiadau ddigwydd ar raddfa a bod yn rhan o newid diwylliannol mwy i'r ffordd yr ydym yn teithio a gweld ein cymunedau lleol, er mwyn elwa ar fanteision go iawn o gyflymder 20mya.

Mae'r llythyr hefyd yn tynnu sylw at y data monitro cyflymder cynnar a gofnodwyd gan Trafnidiaeth Cymru (y cyfeiriwyd atynt uchod yn y papur briffio hwn) a'r adolygiad parhaus o'r canllawiau ar eithriadau.

3. Camau a gymerwyd gan Senedd Cymru

Ym mis Gorffennaf 2020, roedd dadl yn y Senedd ynghylch cyflwyno terfynau cyflymder diofyn 20mya gyda 45 o'r 53 o Aelodau yn pleidleisio o blaid y cynnig.

Fel y nodwyd, gosododd Llywodraeth Cymru y Gorchymyn Ffyrdd Cyfyngedig (Terfyn Cyflymder 20 mya) (Cymru) ym mis Mehefin 2022. Pasiwyd y Gorchymyn drafft gan y Senedd ym mis Gorffennaf 2022. Mae wedi cael ei drafod yn y Senedd ar sawl achlysur.

Ym mis Hydref 2023, bu'r Pwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith yn craffu ar waith y Dirprwy Weinidog ar y polisi.

Mae'r Pwyllgor wedi trafod nifer o ddeisebau sy'n ymwneud â'r polisi yn y gorffennol, gan gynnwys:

- Deiseb yn galw ar Lywodraeth Cymru i roi'r gorau i gyflwyno'r terfyn 20mya (a drafodwyd ym mis Ebrill 2022). Bryd hynny, gwnaeth y Pwyllgor gytuno i gau'r ddeiseb oherwydd gallu awdurdodau lleol i newid y terfyn ar ffyrdd lle na fyddai 20mya yn briodol.
- Deiseb yn galw ar Lywodraeth Cymru i gynnal arolwg cyhoeddus ar leihau'r terfyn cyflymder (a drafodwyd ym mis Hydref 2022). Caewyd y ddeiseb hon hefyd.
- Deiseb yn galw am arolwg o'r trigolion sy'n byw yn yr ardaloedd peilot (a drafodwyd ym mis Mawrth 2024). Unwaith eto, caewyd y ddeiseb hon yn sgil y gwaith monitro a nodwyd eisoes a oedd yn cael ei wneud drwy Trafnidiaeth Cymru.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddaru o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Lee Waters AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Newid Hinsawdd
Deputy Minister for Climate Change

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-06-1407
Ein cyf/Our ref LW/00278/24

Jack Sargeant AS
Cadeirydd y Pwyllgor Deisebau

18 Mawrth 2024

Annwyl Jack

Diolch am eich llythyr dyddiedig 9 Chwefror ynghylch Deiseb P-06-1407 Rydym am i Lywodraeth Cymru ddiddymu'r gyfraith drychinebus ynghylch y terfyn cyflymder o 20mya.

Dyma'r newid mwyaf mewn diogelwch ar y ffyrdd yng Nghymru ers degawdau ac rwy'n cydnabod y teimladau cryfion sydd yn erbyn y newid. Fodd bynnag, mae'r dystiolaeth o bob cwr o'r byd yn glir iawn - bydd gostwng cyflymderau yn lleihau gwrthdrawiadau, yn achub bywydau ac yn lleihau anafiadau.

Nododd Grŵp Tasglu 20mya Cymru y canlyniadau a ddisgwylir o newid y terfyn cyflymder diofyn ar gyfer ffyrdd cyfyngedig yng Nghymru i 20mya; a'r camau ymarferol sydd eu hangen i weithredu'r newid hwn yn y gyfraith. Canfuwyd trwch o dystiolaeth bod cyflymderau is yn arwain at lai o wrthdrawiadau a llai o anafiadau difrifol; a chanfuwyd tystiolaeth gyson bod nifer yr anafiadau yn cael eu lleihau pan gyflwynir terfynau cyflymder 20mya.

Cyfeirir yn Adroddiad y Grŵp Tasglu at adolygiad o'r dystiolaeth ar lai o anafiadau o ganlyniad i 20mya, a gynhaliwyd gan Dr Adrian Davis ar ran Llywodraeth Cymru yn 2018. Mae'r Memorandwm Esboniadol sy'n cyd-fynd â'r ddeddfwriaeth 20mya yn rhoi rhagor o wybodaeth am y dystiolaeth sy'n sail i'r newid.

Rydym hefyd wedi darparu tudalen cwestiynau cyffredin helaeth ar ein gwefan sy'n cynnwys dolenni i'r dystiolaeth ac yn cwmpasu'r rhan fwyaf o'r pryderon a godwyd: Cyflwyno terfynau cyflymder 20mya: cwestiynau cyffredin | GOV. CYMRU. Mae rhagor o wybodaeth i'w chael yma: Terfynau cyflymder 20mya | Is-bwnc | GOV. CYMRU.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
Gohebiaeth.Lee.Waters@llyw.cymru
Correspondence.Lee.Waters@gov.wales

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Nid yw astudiaeth Belfast y cyfeirir ati yn y ddeiseb yn gymhariaeth debyg. Mae'r dull Cymreig wedi bod yn hollol wahanol i'r prosiect graddfa fach yn Belfast. Nodir yn yr adroddiad ei hun y gweithredwyd yr ymyrraeth ar raddfa canol y ddinas (76 stryd yn unig) o'i gymharu â'r ymyrraeth ddiweddar ledled y ddinas yng Nghaeredin a ddangosodd ostyngiadau sylweddol yng nghyflymder traffig ffyrdd, gwrthdrawiadau ac anafiadau. Mae wedi atgyfnerthu ein dull, fod angen i'r newidiadau ddigwydd ar raddfa a bod yn rhan o newid diwylliannol mwy i'r ffordd yr ydym yn teithio a gweld ein cymunedau lleol, er mwyn elwa ar fanteision go iawn o gyflymder 20mya.

Yr wythnos diwethaf cyhoeddais ddatganiad ysgrifenedig sy'n nodi'r data cyflymder cynnar sydd wedi'i gofnodi ac mae'r canlyniadau'n galonogol iawn. Roedd y data a gasglwyd gan Trafnidiaeth Cymru yn monitro cyflymder miliynau o gerbydau mewn naw cymuned wahanol ledled Cymru cyn ac ar ôl i'r terfyn o 20mya gael ei roi ar waith. Mae'n dangos fod y cyflymder cyfartalog ar brif ffyrdd wedi gostwng ar gyfartaledd o 4mya - o 28.9mya i 24.8mya – ac mae hynny'n dystiolaeth glir bod cyflymderau'n symud i'r cyfeiriad cywir. Mae'r duedd ar i lawr hon mewn cyflymderau hefyd yn cael ei chefnogi gan y data cam un yn yr adroddiad monitro terfynol o'r ardaloedd lle cafodd y terfyn ei gyflwyno gyntaf.

O'r cychwyn cyntaf, rydym wedi dweud na fyddem yn llwyddo i gael y terfyn cyflymder ar bob un ffordd gyfyngedig yng Nghymru yn gywir y tro cyntaf. Rydym wedi penodi tîm bach o arbenigwyr i weithio gydag awdurdodau lleol i adolygu sut mae'r canllawiau ar wneud eithriadau wedi'u rhoi ar waith ac i awgrymu ffyrdd y gallem helpu awdurdodau priffyrdd i wneud newidiadau. Bydd yr adolygiad yn archwilio sut y caiff y canllawiau a roddir i awdurdodau priffyrdd eu cymhwyso wrth osod eithriadau i'r terfyn 20mya diofyn Adolygiad o eithriadau terfyn cyflymder diofyn o 20mya: cylch gorchwyl.

Mae'r grŵp wedi cyhoeddi ei adroddiad interim a bydd nawr yn casglu ystod eang o safbwyntiau ar ganllawiau ar eithriadau gan Awdurdodau Priffyrdd, grwpiau rhanddeiliaid a chyrff cynrychioliadol. Bydd yr adroddiad terfynol a'r canllawiau drafft wedi'u diweddaru yn cael eu cyflwyno i Lywodraeth Cymru erbyn toriad yr haf 2024.

Gobeithio bod hwn yn ymateb defnyddiol. Mae croeso ichi gysylltu â ni os oes gennych unrhyw ymholiadau pellach.

Yn gywir

Lee Waters AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Newid Hinsawdd
Deputy Minister for Climate Change

P-06-1407 We want the Welsh Government to rescind and remove the disastrous 20mph law – Correspondence from the Petitioner to the Committee, 08 April 2024

Hello,

Thank you for your email. However, I am unable to agree with any of the point Mr Waters had made. He cannot call it like for like as it will never be that. Having a trial in city centres or in a built up city is ALSO not the same as in an entire country. Wales is nothing like Ireland/Scotland. However, the Belfast study did still come out saying that there was little to no impact on this:
https://jech.bmj.com/content/77/1/17

If Mr Waters would like to have a better comparison, then maybe he should investigate the Spanish implementation, they claimed there was a reduction in RTC's by 24% and up but failed to make clear that this was right in the middle of their pandemic lockdown which saw some of the most curtailing restrictions in Europe. In 2022 when road journeys went back up, they saw a 4% increase in fatalities.

This does not support Welsh Labour's ideology on this. You claim that people are getting used to it but stats prove otherwise.

- Feb 2024 saw an increase of 450 going faster than the previous month.
- Your own assumption that people would have gotten used to it by now is not accurate. You MUST NOT mistake compliance for acceptance. We will never get used to it.
- Your stats come from a small number of camera checks and does not reflect a true picture of Wales as a whole. You say that its dropped to 24.8mph but you haven't said in what 9 communities. I would like that information along with the unredacted raw evidence to support this.

Wales has not gotten used to it and has not slowed down or 'have been educated' to change our thinking. Lets not forget that the Welsh Government works for us and not the other way around. We will not be dictated to by you. No one asked for this and you carried on without a care for the people of Wales. Your own polls and surveys came back against this blanket change and before you say its not a blanket change, please check the definition of default. If you change the default speed limit then you are introducing a BLANKET change. Mr Waters also used this term in his own reporting.

I cannot trust a Government that would get an employee of a charity that has received millions in funding to come out and say that 20mph works but didn't make that clear from the outset and had to admit it afterwards, so how can I trust the so called figures you are providing when you have not made public the documentation that support it?

My final remarks on this are:

Welsh Labour must not simply pay this lip service. This petition has almost half a million signatures. That is 24 thousand more than they had votes in the last Senedd election. The people of Wales have spoken and they do not want this. You do not

answer to lobby groups or charities that nag you to implement things, you answer you us and you may not like the answer we give you at the next Senedd election.

Thank you.

Senedd Cymru | Welsh Parliament
Ymchwil y Senedd | Senedd Research

P-06-1418: Deddfwriaeth i ddiogelu meysydd chwaraeon rhag baw cŵn

Y Pwyllgor Deisebau | 22 Ebril 2024
Petitions Committee | 22 April 2024

Cyfeirnod: SR24/8458-10

Rhif y ddeiseb: P-06-1418

Teitl y ddeiseb: Dylid cyflwyno deddfwriaeth newydd i ddiogelu meysydd chwaraeon rhag baw cŵn

Geiriad y ddeiseb:

Mae baw cŵn ar gaeau chwaraeon yn peri risg ddifrifol i iechyd chwaraewyr o bob oed. Cafwyd bod deddfwriaeth gyfredol, megis Gorchmynion Diogelu Mannau Cyhoeddus, yn annigonol ar gyfer atal y broblem hon. O'r herwydd, mae gwirfoddolwyr o glybiau chwaraeon yn gorfod chwilio caeau chwarae am faw cŵn a'i glirio bob tro mae'r caeau'n cael eu defnyddio ar gyfer hyfforddiant neu gemau.

Mae angen deddfwriaeth newydd, gan fod y ddeddfwriaeth bresennol yn ddiwerth oherwydd diffyg gorfodi gan awdurdodau lleol.

Mae'r erthygl newyddion a ganlyn yn amlygu'r anafiadau difrifol mae baw cŵn ar gaeau chwaraeon yn gallu eu hachosi:

https://nation.cymru/news/ms-urges-welsh-govt-to-ban-dogs-from-sports-fields/

Mae angen deddfwriaeth newydd i gadw chwaraewyr yn ddiogel, gan fod y gyfraith bresennol wedi bod yn aneffeithiol.

Lle mae cyfleusterau hamdden cyffredinol a chwaraeon yn cael eu cynnig ar yr un meysydd hamdden, dylai awdurdodau lleol gael eu cynghori i roi

www.senedd.cymru

mesurau cryf ar waith i liniaru'r risg y bydd chwaraewyr yn dod i gysylltiad â baw cŵn. Gallai'r mesurau hyn gynnwys lefelau uwch o orfodi, ffensio caeau chwaraeon, peidio â chaniatáu i gŵn gael eu cerdded oddi ar dennyn ac ati.

Hefyd, dylai fod gan glybiau chwaraeon y gallu i geisio iawndal os oes rhaid i wirfoddolwyr o'r clwb glirio baw cŵn o'r caeau cyn y gellir eu defnyddio.

Nid ydym am wneud mynd â chi am dro'n anoddach; ein nod, yn syml, yw diogelu chwaraewyr.

1. Y cefndir

Mae'n anghyfreithlon i berchnogion cŵn beidio â glanhau baw eu cŵn mewn man cyhoeddus. Mae esemptiad ar gyfer rhai mathau o dir cyhoeddus yng Nghymru a Lloegr, gan gynnwys: tir a ddefnyddir ar gyfer amaethyddiaeth neu goetiroedd; tir comin gwledig; tir sy'n gorstir, rhostir neu weundir yn bennaf; a phriffyrdd gyda therfyn cyflymder o 50mya neu fwy.

Mae gan awdurdodau sbwriel ddyletswydd statudol o dan adran 89 o *Ddeddf Diogelu'r Amgylchedd 1990* (fel y'i diwygiwyd) i sicrhau, cyn belled ag y bo'n rhesymol ymarferol, bod eu tir yn cael ei gadw'n glir o sbwriel (gan gynnwys gwastraff cŵn). Mae 'awdurdodau sbwriel' yn cyfeirio'n gyffredinol at awdurdodau lleol, ond mae hefyd yn cynnwys sefydliadau addysgol a'r Goron (yn achos ei dir ei hun ym mhob achos) a'r Ysgrifennydd Gwladol.

Yng Nghymru a Lloegr, gall awdurdodau lleol roi dirwyon yn y fan a'r lle, a elwir yn Hysbysiadau Cosb Benodedig, ar gyfer baw cŵn. Gall y swm amrywio fesul awdurdod lleol, ond gall fod hyd at £150. Os bydd rhywun yn gwrthod talu'r ddirwy, gellir mynd ag ef i'r llys a chael dirwy o hyd at £1,000.

Mae gan awdurdodau lleol yng Nghymru a Lloegr bwerau i fynd i'r afael â baw cŵn drwy gyhoeddi Gorchmynion Diogelu Mannau Agored Cyhoeddus (Gorchmynion Rheoli Cŵn yn flaenorol).

Gall awdurdodau lleol ddefnyddio Gorchmynion Diogelu Mannau Agored Cyhoeddus i atal ymddygiad gwrthgymdeithasol fel baw cŵn mewn man cyhoeddus. Gall y Gorchmynion ei gwneud yn drosedd os yw perchnogion cŵn:

- yn methu â glanhau ar ôl eu cŵn; a/neu'n

- caniatáu i'w cŵn fynd i mewn i leoedd penodol sydd â Gorchymyn Diogelu Mannau Agored Cyhoeddus, fel meysydd chwarae neu barciau.

Gellir cyflwyno Hysbysiadau Cosb Benodedig os torrir yr amodau a osodwyd o dan y Gorchymyn Diogelu Mannau Agored Cyhoeddus.

Ni all perchnogion cŵn sydd wedi'u cofrestru'n ddall gael dirwy.

2. Camau gweithredu gan Lywodraeth Cymru

Mae llythyr Ysgrifennydd y Cabinet yn nodi bod baw cŵn yn fater y mae Llywodraeth Cymru yn ei gymryd o ddifrif, ac er y gall gorfodi chwarae rhan wrth fynd i'r afael â'r broblem, ei nod fu canolbwyntio ar berchenogion cŵn cyfrifol. Mae hyn wedi cynnwys cefnogi awdurdodau lleol a gweithio gyda Cadwch Gymru'n Daclus i godi ymwybyddiaeth drwy ymgyrchoedd cyfathrebu a rhaglenni addysg.

Mae'r llythyr yn amlinellu bod swyddogion Llywodraeth Cymru yn monitro'r defnydd o Hysbysiadau Cosb Benodedig drwy'r arolwg data gorfodi blynyddol o awdurdodau lleol, ac yn cysylltu â swyddogion gorfodi er mwyn helpu i ddeall y camau sy'n cael eu cymryd ledled Cymru. Ar gyfer 2022/23, cyflwynwyd 66 o Hysbysiadau Cosb Benodedig ar gyfer troseddau baw cŵn ledled Cymru, sef cynnydd o 25 yn 2021/22.

Mae'r llythyr hefyd yn cyfeirio at waith arolwg gydag awdurdodau lleol a oedd yn nodi, er bod rhai materion gweithredol yn gysylltiedig â Gorchmynion Diogelu Mannau Agored Cyhoeddus, er enghraifft y gofyniad i adolygu ac ymgynghori ar eu defnydd bob tair blynedd, roedd ffactorau lliniarol eraill yn y niferoedd cymharol isel o Hysbysiadau Cosb Benodedig yn cael eu cyhoeddi. Roedd hyn yn cynnwys cyfyngiadau cyllidebol, colli adnoddau staff oherwydd ymddeoliad neu adleoli ac nad oedd rhai awdurdodau lleol yn cyflogi cwmnïau gorfodi preifat mwyach. Nododd swyddogion awdurdodau lleol hefyd y gall fod yn anodd dal perchnogion cŵn anghyfrifol hyd yn oed gydag argaeledd adnoddau gorfodi. Y rheswm am hyn yw bod angen i swyddog gorfodi fod yn dyst i'r drosedd fel arfer ac mae llawer o ddigwyddiadau fel arfer yn digwydd y tu allan i'r oriau a weithir gan swyddogion gorfodi.

Mae Ysgrifennydd y Cabinet yn dweud ar hyn o bryd nad oes unrhyw gynllun i gyflwyno unrhyw ddeddfwriaeth newydd yn y maes hwn. Dywedodd fod gan

awdurdodau lleol, fel cyrff statudol, gyfrifoldeb cyfreithiol i gadw eu tir yn glir o sbwriel (gan gynnwys gwastraff cŵn) a dywed yn y pen draw mai nhw sydd i benderfynu ar y ffordd orau o ddefnyddio'r amrywiol offer ac adnoddau sydd ar gael iddynt.

3. Camau gweithredu gan Senedd Cymru

Nid yw baw cŵn a chaeau chwaraeon wedi cael ei drafod yn y Senedd.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddaru o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Huw Irranca-Davies AS/MS
Ysgrifennydd y Cabinet dros Newid Hinsawdd a Materion Gwledig
Cabinet Secretary for Climate Change & Rural Affairs

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-06-1318
Ein cyf/Our ref DB/00286/24

Jack Sargeant AS
Cadeirydd y Pwyllgor Deisebau
petitions@senedd.cymru

5 Ebrill 2024

Annwyl Jack

Diolch ichi am eich llythyr dyddiedig 19 Mawrth at gyn Ddirprwy Weinidog y Celfyddydau a Chwaraeon a Thwristiaeth, ynglŷn â Deiseb P-06-1318. *Mae'n galw ar Lywodraeth Cymru i gyflwyno deddfwriaeth newydd i fynd i'r afael â baw cŵn ar gaeau chwaraeon*. Fi sy'n anfon ateb atoch am fod polisïau sy'n ymwneud ag ansawdd yr amgylchedd lleol yn rhan o fy mhortffolio i.

Mae baw cŵn yn fater y mae Llywodraeth Cymru yn ei gymryd o ddifrif ac er y gall fod gan gamau gorfodi ran i'w chwarae wrth fynd i'r afael â'r broblem, ein nod yw annog perchenogaeth gyfrifol ar gŵn. Mae'r gwaith hwnnw wedi canolbwyntio'n bennaf ar gynorthwyo'r awdurdodau lleol (yr ALlau) a Cadwch Gymru'n Daclus i godi ymwybyddiaeth drwy gynnal ymgyrchoedd cyfathrebu a rhaglenni addysg. Er enghraifft, gan ddefnyddio cyllid grant a gafodd oddi wrth Lywodraeth Cymru, cynhaliodd Cadwch Gymru'n Daclus ymgyrch am flwyddyn gyfan o dan ei rhaglen *Caru Cymru*. Roedd yr ymgyrch *'Gadael olion pawennau yn unig'* yn canolbwyntio ar newid ymddygiad a chodi ymwybyddiaeth ar raddfa genedlaethol er mwyn lleihau baw cŵn. Roedd yr ymgyrch yn cynnwys datblygu pecyn cymorth cyfathrebu i'w ddefnyddio gan yr awdurdodau lleol a phartneriaid eraill. Cynhaliwyd treialon hefyd yn ardaloedd rhai o'r awdurdodau lleol er mwyn helpu i annog pobl i lanhau ar ôl eu cŵn.

Pan fydd mesurau ataliol o'r fath yn methu, a pherchnogion cŵn anghyfrifol yn dewis anwybyddu'r gyfraith, mae sawl opsiwn gorfodi ar gael i'r awdurdodau lleol. Yn eu plith y mae'r gallu i gyflwyno Hysbysiadau Cosb Benodedig o hyd at £150 i'r perchnogion cŵn hynny sy'n cael eu dal yn peidio â chodi gwastraff eu cŵn, a sefydlu Gorchmynion Diogelu Mannau Cyhoeddus. Gellir defnyddio'r Gorchmynion hyn i wahardd rhai gweithgareddau gyda chŵn mewn ardal benodol, er enghraifft, atal mynediad i fannau cyhoeddus penodol (gan gynnwys parciau) neu ei gwneud yn ofynnol i gadw cŵn dan reolaeth, sy'n gallu helpu i atal baw cŵn yn yr ardaloedd hynny. Gellir rhoi Hysbysiadau Cosb Benodedig am dorri'r amodau a osodir o dan Orchymyn Diogelu Mannau Cyhoeddus.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
Gohebiaeth.Huw.Irranca-Davies@llyw.cymru
Correspondence.Huw.Irranca-Davies@gov.wales

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Rydym yn croesawu gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth Gymraeg sy'n dod i law yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Mae swyddogion yn monitro'r defnydd a wneir o Hysbysiadau Cosb Benodedig drwy'r arolwg blynyddol sy'n cael ei gynnal i gasglu data am gamau gorfodi a gymerir gan yr awdurdodau lleol, ac maent yn cysylltu â swyddogion gorfodi er mwyn iddynt gael deall y camau sy'n cael eu cymryd ym mhob rhan o Gymru. Gallaf gadarnhau bod 66 o Hysbysiadau Cosb Benodedig wedi cael eu rhoi am droseddau baw cŵn yn ystod blwyddyn adrodd 2022/23, sef 25 yn fwy na'r Hysbysiadau Cosb Benodedig a roddwyd yn ystod 2021/22. Roedd y safbwyntiau a fynegwyd gan yr awdurdodau mewn ymateb i'r arolwg hwnnw yn dangos, er bod ambell broblem gweithredol yn codi gyda Gorchmynion Diogelu Mannau Cyhoeddus, er enghraifft, y gofyniad i fynd ati bob tair blynedd i adolygu ac ymgynghori ynglŷn â'r defnydd ohonynt, fod ffactorau lliniarol eraill yn y niferoedd cymharol isel o Hysbysiadau Cosb Benodedig sy'n cael eu rhoi. Ymhlith y problemau hynny yr oedd cyfyngiadau ar gyllidebau, colli adnoddau staff oherwydd eu bod yn ymddeol neu'n cael eu hadleoli, a'r ffaith nad yw rhai o'r awdurdodau lleol bellach yn cyflogi cwmnïau gorfodi preifat. Mae swyddogion yr ALlau hefyd wedi nodi, hyd yn oed bod camau gorfodi ar gael iddynt, y gall fod yn anodd dal perchnogion cŵn anghyfrifol, gan fod angen fel arfer i swyddog gorfodi fod yn dyst i'r drosedd, a bod llawer o'r achosion hyn yn digwydd y tu allan i oriau gwaith y swyddogion gorfodi.

Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i fonitro ac adolygu'r defnydd o'r camau gorfodi presennol, ond ar hyn o bryd nid oes unrhyw fwriad i gyflwyno unrhyw ddeddfwriaeth newydd. Dylid nodi hefyd, gan fod yr awdurdodau lleol yn gyrff statudol, fod cyfrifoldeb cyfreithiol arnynt i gadw'u tir a'u priffyrdd yn glir ac yn ddi-sbwriel (gan gynnwys gwastraff cŵn) ac mai, yn y pen draw, mater iddyn nhw yw penderfynu sut orau i ddefnyddio'r gwahanol ddulliau ac adnoddau sydd ar gael iddynt.

Yn gywir,

Huw Irranca-Davies AS/MS
Ysgrifennydd y Cabinet dros Newid Hinsawdd a Materion Gwledig
Cabinet Secretary for Climate Change & Rural Affairs

P-06-1209 Dylid creu rhestr o bob gofalwr di-dâl yng Nghymru

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Mike O'Brien, ar ôl casglu cyfanswm o 77 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:
Mae Llywodraeth Cymru wedi dweud ers cryn amser bellach ei bod hi’n dasg anodd nodi gofalwyr di-dâl, felly mae’r ddeiseb hon yn galw am greu cofrestr genedlaethol o ofalwyr i’w gwneud yn haws nodi pwy yw’r gofalwyr di-dâl.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Bro Morgannwg
- Canol De Cymru

Julie Morgan AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol
Deputy Minister for Social Services

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-06-1209
Ein cyf/Our ref JMSS/00791/23

Jack Sargeant MS
Member of the Senedd for Alyn & Deeside
Senedd Cymru
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1SN
Jack.Sargeant@senedd.wales

03 January 2024

Dear Jack,

Thank you for your letter of 14 December 2023 in relation to petition P-06-1209 on the creation of a national list of all unpaid carers in Wales. This response is further to my correspondence on this subject on 8 October 2021, 10 January 2023, 7 September 2023 and 1 November 2023.

I have previously outlined my commitment to promote self-identification by unpaid carers and recognition of carers by professionals: most significantly health, education and social care practitioners. This remains the first priority of our national unpaid carers strategy and we continue to fund and work closely with the national carers organisations to improve professional recognition and the recording of information on unpaid carers. There is ongoing work by Welsh Government officials to improve the data on unpaid carers reported by local authorities. A framework for consistent and comprehensive local authority data reporting on unpaid carers is in development.

The feasibility of a national carers register has been looked into thoroughly. I have concluded that, as it was envisioned, it would not be of significant value or benefit to unpaid carers, or other stakeholders. This view has been supported by Carers Wales and Carers Trust Wales and by the Ministerial Advisory Board for Unpaid Carers, following its last meeting on 25 September 2023.

One of the issues arising from the exploratory work into a register has been that, due to GDPR restrictions, Welsh Government cannot access details of individual unpaid carers held by local authorities, health boards and other organisations to create a national list. Individuals would need to sign up to a Welsh Government list, in addition to the other lists mentioned. Other list holders would need to continue with their own lists for their own purposes.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
Gohebiaeth.Julie.Morgan@llyw.cymru
Correspondence.Julie.Morgan@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

This would create uncertainty around accuracy and representativeness of any collated data used from such a list. Some people who do not readily identify themselves as unpaid carers are unlikely to subscribe to an additional list, are harder to reach due to not being online or may not wish to share their details in any event. Where people's circumstances and personal data changes, they would need to proactively update their personal information. Due to the difficulties associated with this, a register generated in this way could not be used to collect accurate data on the numbers of unpaid carers in Wales and their circumstances.

While I have outlined this in previous correspondence, the purpose of repeating is to respond to the request for clarification in your last letter about the 'verification of unpaid carer status'.

If existing or newly developed 'carers' card' schemes were to be considered as potential sources of data on unpaid carers, in addition to their primary purpose, the currency and reliability of any data drawn would need to be very carefully considered. I do not view this as a matter of trust, but more about the difficulties in reaching the levels of confidence in data sufficient for use by Welsh Government in its official statistics.

My officials have been in touch with the petitioner and have indicated they are interested to follow the progress of the digital version of the Carers UK card in Cardiff and the Vale of Glamorgan.

My officials have arranged a face-to-face meeting with the petitioner in January to discuss any potential misunderstandings with regard to Welsh Government support for unpaid carers.

Yours sincerely,

Julie Morgan AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol
Deputy Minister for Social Services

Eitem 3.2

P-06-1217 Agor canolfannau/clinigau meddygol un stop Covid Hir

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Lawson Webb, ar ôl casglu cyfanswm o 1,214 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:
Mae 1,000 o bobl yn dioddef o Covid hir nad ydynt yn cael unrhyw gymorth meddygol. Rydym yn teimlo ein bod yn cael ein hanwybyddu ac yn ddiymadferth. Mae ein bywydau wedi'u dinistrio.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Pontypridd
- Canol De Cymru

Eluned Morgan AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-06-1217
Ein cyf/Our ref EM/00304/24

Jack Sargeant AS
Cadeirydd – y Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

11 Mawrth 2024

Annwyl Jack,

Diolch am eich llythyr pellach ar 5 Chwefror ar ran y Pwyllgor Deisebau yn ymwneud â gwasanaethau ar gyfer pobl â COVID Hir.

Roedd yn ddrwg gennyf ddarllen nad oes cyfarfod wedi'i drefnu eto rhwng y deisebydd a'm swyddogion. Nodaf fod prif ddeisebydd newydd erbyn hyn, sef Ms Georgia Walby, a byddaf yn gofyn i'm swyddogion gysylltu â hi cyn gynted â phosibl.

Yn gywir,

Eluned Morgan AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
Gohebiaeth.Eluned.Morgan@llyw.cymru
Correspondence.Eluned.Morgan@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

P-06-1217 Open Long Covid one stop medical hubs & clinics - Correspondence from the petitioner to the Committee, 17 April 2024.

Dear Petitions Committee

Thank you for your email.

I can confirm that I have met with the officials mentioned by the Heath Minister. It seemed to be a productive meeting, and useful action points were promised. There has been no follow up as yet as the person leading the meeting told me she would be on leave for most of April and would get back to me on her return.

The only other comment I would like to add is that it has been disappointing that the Heath Minister herself has again declined to meet with us - it gives the impression that hearing about the lived experience of people with long covid is not a priority.

Thanks for all of your help in this matter,

P-06-1247 Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i arwain y ffordd drwy gefnogi treialon wythnos waith pedwar diwrnod yng Nghymru

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Mark Hooper, ar ôl casglu cyfanswm o 1,619 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:
Mae symud i wythnos waith pedwar diwrnod yn rhoi hwb i gynhyrchiant a lles gweithwyr.
Ar ôl treialon llwyddiannus o wythnos waith fyrrach yng Ngwlad yr Iâ – heb ostyngiad mewn cyflogau – mae llywodraethau yn yr Alban, Iwerddon a Sbaen i gyd yn datblygu eu cynlluniau peilot eu hunain ar gyfer wythnos waith pedwar diwrnod, a fydd yn dechrau'r flwyddyn nesaf. Mae gwaith o ddifrif yn cael ei wneud i symud tuag at wythnos waith pedwar diwrnod yng Ngwlad Belg, Seland Newydd, yr Almaen a Siapan hefyd.
Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i arwain y ffordd drwy gefnogi treialon wythnos waith pedwar diwrnod yng Nghymru.

Gwybodaeth Ychwanegol:
Pan dreialodd Microsoft wythnos pedwar diwrnod heb ostyngiad mewn cyflogau yn eu swyddfa yn Japan, cafwyd cynnydd o 40 y cant mewn cynhyrchiant.
(https://www.theguardian.com/technology/2019/nov/04/microsoft-japan-four-day-work-week-productivity)
Yn ôl yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch, roedd 55 y cant o'r holl ddiwrnodau salwch a gymerwyd y llynedd yn ganlyniad uniongyrchol i straen, iselder neu orbryder mewn perthynas â gwaith. Byddai symud i wythnos waith pedwar diwrnod yn arwain at leihad dramatig mewn problemau iechyd meddwl yng Nghymru.
Canfu astudiaeth gan y sefydliad amgylcheddol Platform London y byddai cyflwyno wythnos waith pedwar diwrnod heb ostyngiad mewn cyflogau yn arwain at leihad o 127 miliwn o dunelli mewn allyriadau carbon y DU, gostyngiad o fwy nag 20 y cant.

(https://www.theguardian.com/environment/2021/may/27/four-day-working-week-would-slash-uk-carbon-footprint-report)
Wythnos waith pedwar diwrnod yn ‘llwyddiant ysgubol’ yng Ngwlad yr Iâ https://www.bbc.com/news/business-57724779.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Bro Morgannwg
- Canol De Cymru

P-06-1299 Dylai "Rhewi ar adeiladu ffyrdd" Llywodraeth Cymru gynnwys cymal ar gyfer achosion sy'n peri perygl i fywyd

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Susan Blaney, ar ôl casglu cyfanswm o 455 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:
Profodd tân diweddar yng Nghlwb y Gweithwyr Tylorstown fod angen diweddaru'r seilwaith yn y Rhondda Fach ar frys. Roedd y brif ffordd wedi'i rhwystro am sawl diwrnod, dargyfeiriwyd yr holl draffig drwy strydoedd ymyl gan achosi rhwystrau a thagfeydd. Bu'n rhaid cau ysgolion, atal trafnidiaeth gyhoeddus, a chanslo cludiant i'r ysgol. Nid oedd pobl yn gallu cyrraedd y gwaith ac nid oedd llwybr hygyrch ar gyfer cerbydau brys.

Gwybodaeth Ychwanegol:
Mae'r ffordd liniaru o Tylorstown i Maerdy wedi bod yng nghynllun datblygu lleol yr Awdurdod Lleol ers blynyddoedd, ac mae'n bryd i bobl y Fach weld rhywfaint o weithredu cyflym. Ni all hyn ddigwydd gyda "rhewi" Llywodraeth Cymru ar ffyrdd newydd fel y mae.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Rhondda
- Canol De Cymru

RHONDDA CYNON TAF

Jack Sargeant MS
Pensions Committee
Welsh Parliament
Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN
[Returned via email to petitions@senedd.wales]

14th March 2024

Dear Jack Sargeant MS,

Re: Petition P- 06-1299 Welsh Government Freeze on road building to include a clause for cases that pose a danger to life (Rhondda Fach Relief Road)

I refer to your letter dated 12th December 2023 and apologise for the late response on this matter.

I would confirm that the Porth Relief Road which was a single carriageway from Porth to Pontygwaith was successfully constructed between 2004-2007 and was fully funded via the Welsh Assembly Government's Transport Grant Fund.

The Upper Rhondda Fach Relief Road which is the continuation of the Porth Relief Road is from Pontygwaith to Maerdy and is identified in the RCT Local Development Plan up to 2021 (adopted March 2011) under policy no NSA 20(2), the route is currently safeguarded for this scheme. I would respectfully bring your attention to the fact that the Local Development Plan is under review and subject to statutory and public consultation and is being led by RCT's Planning Service Area. Furthermore, the relief road was included in the South East Wales Valleys Local Transport Plan (Jan 2015) which will be subject to a Regional Transport Plan which work is currently underway and led by the Cardiff Capital Region.

As the local highway and planning authority in Rhondda Cynon Taf, the Council recognises that the construction of new infrastructure can facilitate economic development in an area as well as mitigate against the adverse effects of traffic congestion and poor air quality in an area.

The ability of the Council to progress this proposed scheme would be subject to the outcome of a comprehensive business case and appraisal covering this scheme and then securing funding to take it through the various stages. The Welsh Government's latest transportation strategy "Llwybr Newydd : The Wales Transport Strategy 2021" clearly identifies the priority to focus on walking , cycling and public transport to encourage a modal shift from car usage. In the recent Roads Review undertaken by the Welsh Government, only two transportation projects in RCT were identified as part of the process and underwent the review, the Upper Rhondda Fach Relief Road was not one of these schemes as it was not sufficiently developed to be assessed.

A historic evaluation of the potential route was undertaken between 10-15 years ago and there were significant constraints identified together with a very basic indicative range of estimated cost. Due to the very indicative findings the route did not progress to feasibility stage, with the then Welsh Government not supportive of this due to the issues involved and funding constraints. I confirm that RCT has not bid for any funding from the Welsh Government to undertake a feasibility study and costings of the Upper Rhondda Fach Relief Road and has also not utilised its own resources for a said study.

The Council is always actively exploring ways of improving transport links within the Rhondda Fach and ensuring that communities will benefit from the investment taking place in the South East Wales Metro. It should be noted that the Council has:

- Undertook minor infrastructure works along the existing Rhondda Fach active travel route for the removal of selective barriers to provide better access and undertaken various enhancements to ensure that the active travel route meets current standards.

- Previously invested over £1M including a substantial contribution from Dwr Cymru Welsh Water to undertake the upgrade of nearly 2 miles of main road carriageway along the Rhondda Fach.

- Has been involved in a Transport for Wales study to investigate options for improving transport links between the Rhondda Fach and the new transport hub in Porth.

- Constructed Phase 1 and 2 of the Active Travel route from Maerdy to Pontygwaith which will link to the existing Active Travel route at Pontygwaith. Applied for funding from Welsh Government to construct Phase 3 and 4 in 2024/25 and design of Phase 5 with construction in 2025/26.

Yours sincerely,

A. Morgan

Y Cynghorydd Andrew Morgan OBE
Arweinydd Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf
Councillor Andrew Morgan OBE
Leader of Rhondda Cynon Taf County Borough Council

Swyddfa'r Cabinet Cabinet Office
4ydd Llawr, 4th Floor, 2 Llys Cadwyn,
Pontypridd, CF37 4TH

Ffôn/Tel: 01443 424065
E-bost/Email: Cabinet@rctcbc.gov.uk
Rhyngwladol/International:+441443424065/6

Dewiswch iaith a diwyg eich dogfen | Available in alternative formats and languages

Croesawn ohebu yn Gymraeg a fydd gohebu yn y Gymraeg ddim yn arwain at oedi. Rhowch wybod inni beth yw'ch dewis iaith e.e Cymraeg neu'n ddwyieithog. We welcome correspondence in Welsh and corresponding with us in Welsh will not lead to a delay. Let us know your language choice if Welsh or bilingual.

MAE EICH DATA O BWYS www.rctcbc.gov.uk/**diogeludata**
YOUR DATA MATTERS www.rctcbc.gov.uk/**dataprotection**

Re: P-06-1299 Eich deiseb / Your petition

I feel there is a need to reiterate how dangerous it is to be cut off due to road traffic accidents/fires as we have witnessed.
There is one stretch of road, that has no other way in or out, from the top of North Road Ferndale to Maerdy/Ferndale cemetery (approximately half a mile). If emergency services are needed it would put people's lives at risk.

The new school being built in the Maerdy Ward, to relocate Ysgol Gynradd Gymraeg Llyn y Forwyn is on this stretch of road and will make a substantial difference to the volume of traffic, on an already congested and gridlocked road, at the start and end of the school day.
This school was never part of the feasibility study.

Lack of local employment opportunities, forces residents to look for jobs elsewhere. Due to the top end of the Rhondda Fach not having a train service and the current bus infrastructure rendering it almost impossible for people to get to work on time and the bus route from Maerdy to Cardiff taking approximately 2 1/2 hours, adding another 5 hours to their working day. Leaves residents no other choice but, to use their own transport.

The Welsh Governments plans to prioritise walking and cycling simply cannot be sustained in The Rhondda Fach, we need the bypass more.

Kind Regards,

Sue Blaney

P-06-1338 Ymestyn y cynllun brys ar gyfer y sector bysiau a datblygu cynllun adfer cenedlaethol ar gyfer bysiau

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Andrew Jenkins, ar ôl casglu 775 lofnodion ar-lein ac 250 o lofnodion ar bapur, sef cyfanswm o 1,025 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:
Yn ystod y pandemig, lansiodd Llywodraeth Cymru gynllun brys ar gyfer y sector bysiau i ddiogelu'r rhwydwaith bysiau.
Mae Llywodraeth Cymru bellach yn ystyried dod â'r cynllun hwn i ben, er gwaethaf y ffaith nad yw nifer y teithwyr wedi dychwelyd i'r lefelau a welwyd cyn y pandemig.
Rydym am weld y cyllid yn cael ei sicrhau ar gyfer y flwyddyn ariannol hon, a chynllun adfer cenedlaethol ar gyfer y sector bysiau'n cael ei gynhyrchu ar y cyd â gweithredwyr bysiau, teithwyr, awdurdodau lleol ac eraill, er mwyn adeiladu gwasanaethau bysiau mwy cynhwysfawr a chynaliadwy.

Gwybodaeth Ychwanegol:
Bysiau yw'r math o drafnidiaeth gyhoeddus sy'n cael ei ddefnyddio fwyaf.
Mae pobl yn defnyddio bysiau bob dydd i fynd i'r gwaith, yr ysgol, y coleg neu'r brifysgol, i wirfoddoli, i fynd i'r siopau a chyfleusterau hamdden, ac ar gyfer apwyntiadau â meddygon, gwasanaethau cyhoeddus allweddol eraill a mwy, ac i ddod yn ôl.
Mae bysiau'n bwysig i gyflawni nodau Llywodraeth Cymru i leddfu tagfeydd, lleihau allyriadau carbon, mynd i'r afael ag unigrwydd, hyrwyddo llesiant cymdeithasol ac economaidd, a gwella mynediad at wasanaethau.
Wrth i Lywodraeth Cymru atal adeiladu ffyrdd newydd, mae angen buddsoddiad ychwanegol mewn trafnidiaeth gyhoeddus.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Castell-nedd
- Gorllewin De Cymru

Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru
Older People's Commissioner for Wales

Jack Sargeant AS
Cadeirydd, Pwyllgor Deisebau'r Senedd
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1SN

(Drwy E-bost yn unig)

03442 640 670
Rydym yn croesawu galwadau yn Gymraeg

Adeiladau Cambrian
Sqwâr Mount Stuart
Caerdydd CF10 5FL

Cambrian Buildings
Mount Stuart Square
Cardiff CF10 5FL

30 Hydref 2023

Annwyl Jack,

Deiseb P-06-1338 Ymestyn y Cynllun Brys ar gyfer y Sector Bysiau a datblygu cynllun adfer bysiau cenedlaethol

Diolch am eich llythyr dyddiedig 2 Hydref 2023 yn gofyn am fy sylwadau ar y materion a godwyd yn Neiseb P-06-1338 – i ymestyn y Cynllun Brys ar gyfer y Sector Bysiau a datblygu cynllun adfer bysiau cenedlaethol.

Rwy'n bryderus iawn ynghylch y gostyngiad yn nifer y bobl hŷn sy'n defnyddio'r cerdyn bws rhatach a'r effaith y mae hyn yn ei chael ar iechyd, lles a gweithgareddau bob dydd. Yn gynharach eleni, amcangyfrifodd CPT Cymru bod cardiau teithio rhatach yn cael eu defnyddio dim ond 40-50 y cant o'r lefelau cyn y pandemig. Mae perygl y bydd toriadau ychwanegol i wasanaethau bysiau yn gostwng y lefel hon ymhellach fyth gan na fydd y gwasanaethau y mae eu hangen ar bobl hŷn yn bodoli.

Mae pobl hŷn yn aml yn codi trafnidiaeth gyhoeddus a bysiau, yn benodol, fel mater o bryder gyda mi a'm Gwasanaeth Cyngor a Chymorth. Mae hyn yn cynnwys pryderon am doriadau i lwybrau bysiau, llai o amserlenni, a chanslo heb fawr o rybudd, os o gwbl. Mae pobl hŷn yn aml yn disgrifio trafnidiaeth gyhoeddus a chymunedol fel 'achubiaeth', gan roi mynediad iddynt at amwynderau lleol a'u galluogi i wirfoddoli a chadw mewn cysylltiad â theuluoedd a ffrindiau. Mae argaeledd a dibynadwyedd trafnidiaeth gyhoeddus a chymunedol wedi bod yn broblemau sylweddol a hirsefydlog i bobl hŷn, yn enwedig wrth fynychu apwyntiadau meddygol. Mewn un achos yn ddiweddar, fe wnaeth person hŷn orfod

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

www.olderpeoplewales.com

aros dwy awr am fws i ddychwelyd adref o apwyntiad yn yr ysbyty ar gyfer taith gymharol fyr, am nad oedd gwasanaethau bysiau cynharach wedi'u trefnu yn rhedeg.

Gall teithiau rheolaidd ar fysiau hefyd greu cysylltiadau personol â gyrwyr a theithwyr eraill. Mae'r grŵp Cyfeillion Bws 65 yn Sir Fynwy wedi disgrifio sut mae gyrwyr yn tynnu sylw teithwyr eraill weithiau at absenoldeb teithwyr rheolaidd. Mewn un achos, arweiniodd hyn at ddarganfod bod rhywun wedi cwympo a threfnodd y grŵp help gyda thasgau nes bod y person yn ddigon da i ddychwelyd i ddefnyddio'r bws a gwneud ei siopa eto.

Mae Cynllun Brys Llywodraeth Cymru ar gyfer y Sector Bysiau eisoes wedi dod i ben ac wedi cael ei ddisodli gan y Gronfa Trawsnewid Bysiau. Mae effaith y newid hwn yn cael ei theimlo'n awr wrth i gwmnïau bysiau wneud toriadau i wasanaethau. Mae'r ddeiseb yn galw am gynhyrchu cynllun adfer bysiau cenedlaethol ar y cyd â chwmnïau bysiau, teithwyr, awdurdodau lleol ac eraill, er mwyn adeiladu gwasanaethau bysiau mwy cynhwysfawr a chynaliadwy. Rwy'n deall o'r Datganiad ar y Cyd ar y Gronfa Trawsnewid Bysiau newydd (16 Mehefin 2023) bod y Gronfa Trawsnewid Bysiau wedi cael ei datblygu ar y cyd gan Awdurdodau Lleol, Llywodraeth Cymru, Trafnidiaeth Cymru a'r diwydiant. Mae hyn, i raddau, yn mynd i'r afael â'r camau gweithredu y gofynnwyd amdanynt yn y ddeiseb sef cynllun adfer bysiau cenedlaethol, ond mae'r ddeiseb yn gofyn yn benodol am gynhyrchu ar y cyd â theithwyr, rhywbeth na chafodd ei grybwyll yn y Datganiad ar y Cyd ym mis Mehefin 2023.

Mae'n bwysig bod llais pobl hŷn a theithwyr yn fwy cyffredinol yn cael ei glywed ac y gweithredir arno mewn penderfyniadau yn y dyfodol ynghylch cyllid bysiau a llwybrau bysiau. Er nad yw'n bosibl cynnal pob gwasanaeth bws ar ei lefel bresennol, rhaid i bobl hŷn allu defnyddio bysiau er mwyn ymweld â ffrindiau a theulu, gweithio, gwirfoddoli, mynd i apwyntiadau gofal iechyd a gwasanaethau eraill a gwneud y pethau sy'n bwysig i bob un ohonom.

Bydd llai o wasanaethau bws yn ei gwneud yn anoddach i rai pobl hŷn aros mewn gwaith neu gymryd rhan mewn gweithgareddau gwirfoddoli. Mae nifer sylweddol o bobl hŷn yn parhau i weithio (yng Nghymru, mae 9.2% o bobl dros 65 oed yn gweithio) ac mae bron i draean o bobl dros 65 oed yn gwirfoddoli mewn rhyw ffordd. Mae'r gwaith cyflogedig a'r gweithgarwch gwirfoddol a wneir gan bobl hŷn yn gwneud cyfraniad sylweddol at economi Cymru (roedd gwirfoddoli gan bobl hŷn yn werth £483M mewn adroddiad gan Brifysgol Bangor yn 2018 ac mae disgwyl i hyn gynyddu). Bydd effaith niweidiol ar ofalwyr di-dâl sy'n dibynnu ar wasanaethau bysiau hefyd: mae tua 55% o ofalwyr yng Nghymru dros 55 oed ac mae gofalwyr di-dâl yn fwy tebygol o fod yn fenywod, yn hŷn ac yn byw mewn cymunedau difreintiedig. Ni ddylid cyfyngu gwasanaethau bysiau yn y dyfodol i oriau swyddfa safonol ac yn ystod yr wythnos, gan olygu na fydd pobl hŷn yn gallu teithio o gwmpas gyda'r nos ac ar y penwythnos.

Mae gwasanaethau bysiau hefyd yn chwarae rhan allweddol yn y gwaith o fynd i'r afael ag unigrwydd ac arwahanrwydd ac maent yn agwedd hanfodol ar Gymunedau Oed-gyfeillgar. Mae Sefydliad Iechyd y Byd (WHO) yn diffinio Cymunedau Oed-gyfeillgar fel llefydd lle mae pobl hŷn, cymunedau, polisïau, gwasanaethau, lleoliadau a strwythurau yn gweithio gyda'i gilydd mewn partneriaeth i gefnogi a galluogi pob un ohonom i heneiddio'n dda. Mae

Sefydliad Iechyd y Byd yn nodi wyth nodwedd hanfodol i Gymunedau Oed-gyfeillgar, sef ‘yr wyth maes’: Mannau awyr agored ac adeiladau; Trafnidiaeth; Tai; Cyfranogiad cymdeithasol; Parch a chynhwysiant cymdeithasol; Cyfranogiad dinesig a chyflogaeth; Cyfathrebu a gwybodaeth; Cymorth cymunedol a gwasanaethau iechyd. (I gael rhagor o wybodaeth, ewch i: Beth yw cymunedau o blaid pobl hŷn? - Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru.)

Mae Llywodraeth Cymru yn cefnogi’r gwaith o ddatblygu Cymunedau Oed-gyfeillgar fel y dangosir yn ‘Cymru Oed-gyfeillgar: ein strategaeth ar gyfer cymdeithas sy’n heneiddio’. Mae trafnidiaeth a chysylltedd yn rhannau hanfodol o wneud cymunedau’n fwy oed-gyfeillgar i bawb. Mae strategaeth Llywodraeth Cymru yn cydnabod y rôl y mae trafnidiaeth yn ei chwarae o ran creu Cymunedau Oed-gyfeillgar a gwella gwasanaethau bysiau yw un o dri maes blaenoriaeth y strategaeth ar gyfer trafnidiaeth. Er mwyn bod yn ystyrlon, mae angen ystyried y strategaeth yng nghamau gweithredu Llywodraeth Cymru ar wasanaethau bysiau.

Rydw i wedi dilyn gyda diddordeb drafodaethau yn y Senedd am ymgyrch bosibl i annog pobl i ddefnyddio gwasanaethau bysiau. Mae angen i unrhyw ymgyrch drafnidiaeth ddeall y rhesymau pam nad yw rhai pobl hŷn wedi dychwelyd i ddefnyddio’r cerdyn teithio rhatach. Mae’r rhain yn cynnwys colli hyder ar ôl y pandemig, symud oddi wrth amserlenni papur neu amserlenni wedi’u hargraffu at wybodaeth ar-lein yn unig, materion yn ymwneud ag ansawdd gwasanaeth, dibynadwyedd a hyfforddiant/ymddygiad gyrwyr. Mae angen rhagor o ymchwil er mwyn i unrhyw ymgyrch gael y siawns orau o lwyddo.

Er bod nifer y teithwyr masnachol wedi cael trafferth dychwelyd i’r lefelau cyn y pandemig, mae’r galw am drafnidiaeth gymunedol wedi ailddechrau ar ei lefel flaenorol. Mae gan drafnidiaeth gymunedol hanes o ddarparu atebion hyblyg a hygyrch wedi’u llywio gan y gymuned mewn ymateb i anghenion trafnidiaeth lleol heb eu diwallu. Weithiau, dyma’r unig ffordd o deithio i lawer o bobl. Fodd bynnag, nid oes darpariaeth trafnidiaeth gymunedol ar gael ym mhob ardal lle byddai o fudd i bobl hŷn ac mae angen mwy o gyllid diogel a chynaliadwy.

Bwriad Bil Bysiau arfaethedig Llywodraeth Cymru yw mynd i’r afael â rhai o’r materion sy’n ymwneud â darparu gwasanaethau bysiau ac edrychaf ymlaen at ymgysylltu â’r cynigion deddfwriaethol maes o law. Serch hynny, mae effaith toriadau i wasanaethau bysiau yn effeithio ar bobl hŷn nawr ac ni ellir gohirio camau i fynd i’r afael â hyn nes bydd deddfwriaeth yn cael ei phasio a’i rhoi ar waith.

Ar hyn o bryd mae’r sector cyhoeddus yng Nghymru yn wynebu cyfnod heriol iawn o ran setliadau ariannol a phwysau gwario. Fodd bynnag, mae perygl y bydd pobl hŷn yn ysgwyddo baich anghymesur o ganlyniad i doriadau i wasanaethau. Mae angen asesu effaith gyfunol toriadau i wahanol fathau o wasanaethau. Er enghraifft, ni ddylid ystyried toriadau i wasanaethau bysiau ar wahân i doriadau i wasanaethau eraill sy’n cael eu defnyddio a’u gwerthfawrogi gan bobl hŷn. Dylid cynnal Asesiadau effeithiol o’r Effaith ar Gydraddoldeb i ddeall effaith y newidiadau arfaethedig ar grwpiau sydd â nodweddion gwarchodedig, gan gynnwys pobl hŷn. Dylid cyhoeddi’r Asesiadau hyn hefyd er mwyn helpu i graffu ar benderfyniadau.

Gobeithio y bydd y sylwadau hyn o ddefnydd i chi wrth i chi ystyried Deiseb P-06-1338.

Yn gywir,

Heléna Herklots CBE
Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru

CAROLYN THOMAS
MS FOR NORTH WALES / AS DROS GOGLEDD CYMRU

Jack Sargeant MS

Chair, Senedd Petitions Committee

Sent by email only.

Tuesday 9th April 2024

Public Bus Transport

Dear Jack,

Thank you for inviting me to contribute regarding public bus transport.

Public transport is a lifeline for many, ensuring that nobody is left behind. It is a social issue as well as maintaining access to work, education, and services. I know in rural areas; the bus journey is when regular passengers enjoy a social chat with each other and the driver.

Public Transport employs large numbers of people and impacts on every area of the Government, access to education, jobs, culture, tourism, economy and medical appointments.

We have heard at the culture and sports committee that public transport is essential to ensure fair access to swimming pools and sports clubs. Access to medical appointments is one of the biggest concerns for residents, especially older people.

Delivering public bus transport is expensive, it needs to integrate with school transport to help subsidise the journeys for the rest of the day, this already happens in North Wales. I am aware the Learner Traveller measure is being reviewed but we need to understand the cost and resource issue. When I was Cabinet member, 3 years ago, we used to estimate the cost of transporting a child was approximately £700 a year, this has increased significantly because of inflationary pressures.

At the local government and housing committee, the leader of the WLGA spoke about the daily issue of ensuring there are enough operators to fulfil all the school transport contracts and make sure no school child is left behind. There has also been a 40% price increase creating a massive budget pressure.

Phone | Ffon: 0300 11 00 176

Email | E-bost: carolyn.thomas@senedd.wales

Website | Wefan: carolynthomas.wales

CarolynThomasMS

CThomasMS

carolyn_thomasms

CAROLYN THOMAS

MS FOR NORTH WALES / AS DROS GOGLEDD CYMRU

I have always been concerned that CJCs will be able to deliver transport, so need some caution, time and resources. Bus transport is hugely complex, one authority has 450 contracts, 350 are school and officers have good daily communication with operators, helping them to maintain services when they may be about to collapse, or ask them to step in last minute when needed. Accountability is important, ensuring that no child or vulnerable adult is left behind. Operators are concerned that TfW will be delivering bus transport, they are used to dealing directly with the local authorities and have built a good relationship.

Procurement of buses (capital expenditure) is expensive at £350k, to £450k and a service could cost £350 to £700k to run, if journeys are not commercial then they stop. Councils have stepped in with subsidies but many authorities have withdrawn these over the last few years of austerity, and I am aware more have put them on the table as cost savings which may mean more services will be terminated.

If Welsh Government through Transport for Wales could help with procurement using scale of purchase it may help with sustainability for operators and local authorities or CJCs commissioning services.

Residents like a scheduled bus service but many are having to accept change and move to a bookable Flecsi service which has been commissioned by TfW and is heavily subsidised by Welsh Government but is very welcome.

Reliability and clear timetabling is important to encourage people to use public transport and have faith in a service. One bad experience can put them off altogether. One bus timetable change by an operator can mean that 150 bus stops must be updated, it is labour intensive and falls to local authorities who do not have resources.

The Traveline app is good, google also provides reliable information these days regarding nearest bus stop and bus number. Bus operators will also provide information if people know the operator and can phone up.

A friendly, helpful bus driver and rail platform assistant is invaluable and make all the difference between people having confidence to use public transport especially if they have any physical or mental difficulties.

Phone | Ffon: 0300 11 00 176

Email | E-bost: carolyn.thomas@senedd.wales

Website | Wefan: carolynthomas.wales

CarolynThomasMS

CThomasMS

carolyn_thomasms

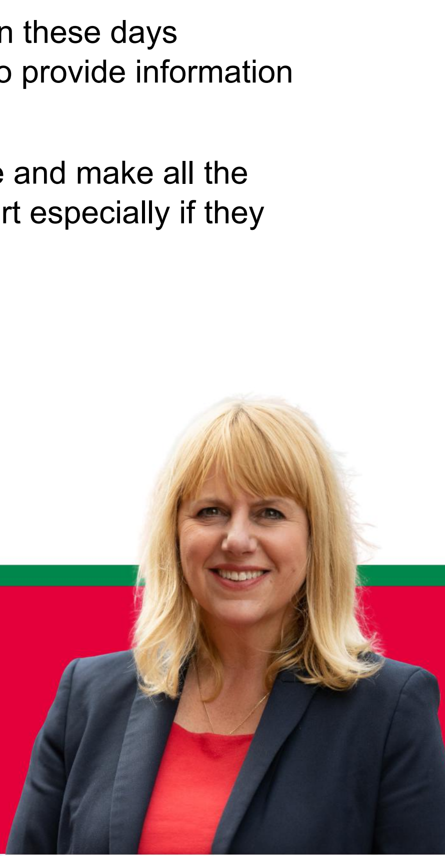

Recruitment and retention of drivers is an issue, Arriva Wales pays drivers less in Wales which is unfair and causes an issue as they cross border and pass colleagues on different pay daily. Many drivers are being lost to operators that provide excursions and holidays which is a growing industry.

If local authorities were able to get an operator's licence, then their Streetscene/waste driver operatives could maybe get a special licence and training to become bus drivers and fill in gaps left behind by operators. However, many local authorities are currently reluctant to take on more responsibility because of lack of resources.

Integrated fares that can be used across operators is important as is maintaining cross border transport.

Regarding capped fares and free fares, feedback is that capped fares do encourage more use (eg in RCT) and if people pay a nominal £1 or £2 fee rather than free, it is valued more, there has also been some antisocial behaviour when it has been free. Some areas in England have not benefited from increased patronage where there have been capped fares.

Targeted interventions could be useful. I would like to propose a scheme where residents of new developments get a free bus pass for one year using 106 funding, this has happened in a new development in Chester.

Many over 60 concessionary passes are not being used, and there has been a fall in usage since COVID. With the help of the older persons commissioner, Age Cymru, local authorities and other organisations, there could a targeted campaign to provide information providing information to give confidence.

Transport Focus and CPT would be keen to see a campaign for younger people. In Scotland, under 22s can access free bus travel. Feedback is this has caused some issue with antisocial behaviour and could get mixed up with school transport (learner traveller measure). There is currently the MyTravelPass in Wales that offers a 30% discount. This should be promoted more.

Public bus transport is highly subsidised and WG has provided over £200m funding support to maintain bus services across Wales. Since the pandemic less people are now using bus services. The last emergency funding has come to an end, and I welcome from 1st April this year Welsh Government have introduced the replacement Bus Network Grant (BNG).

Phone | Ffon: 0300 11 00 176

Email | E-bost: carolyn.thomas@senedd.wales

Website | Wefan: carolynthomas.wales

CarolynThomasMS

CThomasMS

carolyn_thomasms

CAROLYN THOMAS
MS FOR NORTH WALES / AS DROS GOGLEDD CYMRU

It is in addition to the £25m Bus Services Support Grant (BSSG). The BNG will provide local authorities across Wales with £39m to secure bus services that they deem socially necessary that the commercial market will not provide when Bus Transition Fund (BTF) comes to an end. The new scheme will include specific conditions that will encourage improved regional co-ordination of bus services; network ticketing and the need to ensure accurate and up to date information about the bus services provided.

BNG will bring about stability to the industry as well as increased public control of bus services. It will also act as a bridge from the emergency funding that has been provided to bus franchising. BNG will be a twelve-month scheme. From 1 April 2025 Welsh Government said they will aim to introduce one scheme that will replace BNG and BSSG.

I welcome the reform of public transport towards one network, one timetable, one ticket. Operators were concerned regarding franchising, but they now welcome it. I am concerned that it will be very expensive to deliver and hope there will be funding to deliver it.

Once again, thank you for requesting my input, and if I can be of any further assistance, please do not hesitate to get in touch.

Yours sincerely,

Carolyn Thomas

Member of the Senedd for North Wales

Phone | Ffon: 0300 11 00 176

Email | E-bost: carolyn.thomas@senedd.wales

Website | Wefan: carolynthomas.wales

CarolynThomasMS

CThomasMS

carolyn_thomasms

P-06-1338 Extend the bus emergency scheme and develop national bus recovery plan – Correspondence from the petitioner to Committee, 16.04.24

Annwyl Jack Sargeant,

I would like to thank you, the committee and the committee clerks for the work you've done on my petition.

A lot has happened since this petition was created, most significant of which includes the end of the Bus Emergency Scheme and its successor Bus Transition Fund, the introduction of the Bus Network Grant and changes at a local level at the way buses are being delivered. In my own home area, a number of services that were cut last year have been reinstated during the contract negotiations between the Council and bus operators.

The reinstating of some services have already begun to make a difference, allowing some people to once again easily access schools, colleges, work, volunteering and key services.

With the bus bill that will be laid before the Senedd this year very much on the horizon, and work already being taken to lay the groundwork for a new model of bus delivery, the picture right now is quite different from what it was at this time last year.

That being said, there are still considerable challenges facing the sector. While passenger numbers may be slowly recovering, we are still not at pre-pandemic levels and certainly a long way off where we need to be to have a comprehensive and sustainable bus network.

After reading through the responses received from both the Older People's Commissioner, Helena Herklots, and Carolyn Thomas MS, I would like to express my thanks to them both and provide the committee with my response to some of the points they have raised.

Carolyn Thomas refers, quite rightly in my opinion, to the benefit that would come from a greater public control over bus services. However, public control should certainly be accompanied by public involvement. She will remember that at the last meeting of the Cross Party Group on Public Transport, that she chairs, I asked several questions to TfW and others about passenger involvement in the long promised bus campaign. Sadly, that campaign has been and gone with limited public engagement and involvement – I'd be very interested to know whether members of the committee noticed, and would certainly like to know if TfW and the Confederation of Passenger Transport felt that it made any impact?

Both letters to you make reference to the considerable impact being felt by passengers as a result of the challenges facing the network. The Older People's Commissioner talks about the impact on the health, wealth and wellbeing of many older people from loss of service and changing timetables and routes. The Commissioner also notes the lack of older person involvement (and passengers more broadly) in current conversations going on about how challenges are being met.

An example of a small group that have made a big difference is the Friends of the Number 65 Bus who, through creating a community of passengers, have helped people who had previously been regular passengers to get back onto the service.

I am considering establishing a similar group for passengers of the bus I catch every day, as the first service of the day has become a pseudo-coffee morning on wheels. If I do, I'm more than happy for any member of the committee to pay us a visit! I'm sure there are many others with similar groups, and it is disappointing that these groups and individuals have not been included as key stakeholders in how we collectively meet the challenge facing our services.

This is why I consider that the petition request for a national bus recovery plan, co-produced by passengers and other stakeholders is still one that should be acted upon by Welsh Government. While the funding going into services and the promise of the bus bill is certainly welcome, in the words of the Commissioner – *"action cannot be put off until legislation is passed and implemented."*

Once again, I want to thank you for your consideration of this petition.

Cofion gorau

Andrew

Eitem 3.6

P-06-1348 Comisiynu gwasanaethau GIG addas yng Nghymru ar gyfer pobl ag EDS neu anhwylderau sbectrwm hypersymudedd

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Natasha Evans-Jones, ar ôl casglu 1,125 o lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:
Yn hanesyddol mae'r rhai sy'n dangos arwyddion o syndrom Ehlers-Danlos (EDS) neu anhwylderau sbectrwm hypersymudedd wedi cael eu cyfeirio at adrannau rhewmatoleg. Yn 2021, fe'u cyfarwyddwyd i roi'r gorau i weld y cleifion hyn er mwyn iddynt gael diagnosis a rheolaeth mewn gofal sylfaenol, ond nid yw'r adnoddau ar gyfer y rôl hon mewn gofal sylfaenol ar hyn o bryd. Mae gwasanaeth trydyddol unigryw yn Lloegr hefyd wedi cau i gleifion o'r tu allan i'r ardal. Mae'r sefyllfa hon wedi arwain at anghydraddoldebau o ran cael gafael ar ofal iechyd i'r rhai sydd ag EDS ac anhwylderau sbectrwm hypersymudedd yng Nghymru gan arwain at ddioddefaint annerbyniol.

Gwybodaeth ychwanegol:
Mae syndromau Ehlers-Danlos yn anhwylderau genetig ar y meinwe cysylltiol gyda symptomau ledled y corff a all achosi anabledd, gan effeithio ar bob agwedd ar fywyd. Mae un math sy'n peryglu bywyd. Mae symptomau'r rhan fwyaf o fathau'n cynnwys problemau cyhyrysgerbydol, poen cronig a blinder, aflonyddwch gastroberfeddol, croen bregus, problemau gyda'r pelfis a'r bledren, camweithrediad awtonomig a gorbryder. Gellir cael diagnosis o ran deuddeg o'r 13 math drwy brofion genetig. Nid oes un prawf ar gyfer y math mwyaf cyffredin (hEDS) nac ar gyfer yr anhwylderau sbectrwm hypersymudedd cysylltiedig, sy'n gwneud diagnosis yn heriol. Gyda'i gilydd, mae hEDS a HSD yn weddol gyffredin. Mewn astudiaeth yn 2019, a oedd yn defnyddio data o ysbytai Cymru a chofnodion meddygon teulu, canfu bod 1 o bob 500 o bobl yn cael eu heffeithio (Demmler et al, https://bmjopen.bmj.com/content/9/11/e031365).

Mae'r sefyllfa yng Nghymru yn achosi dioddefaint i'r rhai sy'n aros am ddiagnosis, y rhai sydd ar lwybrau triniaeth amhriodol, a'u teuluoedd.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Dyffryn Clwyd
- Gogledd Cymru

Eluned Morgan AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-06-1348
Ein cyf/Our ref EM/00507/24

Jack Sargeant AS
Cadeirydd y Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

19 Mawrth 2024

Annwyl Jack,

Diolch ichi am eich llythyr dyddiedig 23 Chwefror am Ddeiseb P-06-1348 Comisiynu gwasanaethau GIG addas yng Nghymru ar gyfer pobl â Syndrom Ehlers-Danlos (EDS) neu anhwylderau'r sbectrwm hypersymudedd.

Rôl Gweithrediaeth y GIG yw helpu i sicrhau bod dulliau gweithredu sy'n seiliedig ar dystiolaeth yn cael eu defnyddio i wella canlyniadau cleifion a chynaliadwyedd gwasanaethau, a bod dysgu'n cael ei rannu ar lefel leol, ranbarthol a chenedlaethol i sbarduno symud adnoddau'n lleol mewn gofal sylfaenol a chymunedol.

Mae'r rhwydweithiau sydd ar waith wedi creu strwythurau amlddisgyblaethol ac amlbroffesiynol sy'n creu hygrededd ar gyfer y gwahanol staff sy'n darparu'r gwasanaethau, a'r cleifion sy'n defnyddio'r gwasanaethau hynny.

Rhwydweithiau i gyflyrau cyhyrysgerbydol a chlefydau prin yw'r rhwydweithiau perthnasol sy'n gysylltiedig ag EDS, ac mae'r Rhwydwaith Strategol Cyhyrysgerbydol wrthi'n penodi Rheolwr Rhwydwaith. Yr arweinydd clinigol cenedlaethol ar gyfer cyflyrau cyhyrysgerbydol yw Dr Rob Letchford, a gellir cysylltu ag ef drwy e-bostio: Robert.letchford@wales.nhs.uk. Y bwriad yw creu rhwydwaith cyhyrysgerbydol o fewn strwythur Gweithrediaeth y GIG o 1 Ebrill 2024, ond mae hyn yn ddibynnol ar apwyntiadau. Bydd angen amser arnynt i ymwreiddio yn eu strwythur a'u dull gweithredu, a bydd 2024 yn flwyddyn bontio ac yn gyfnod i'r Rhwydwaith ymsefydlu.

Mae'r rhwydwaith gweithredu cenedlaethol ar gyfer glefydau prin eisoes ar waith. Mae rhagor o wybodaeth ar gael yma: Clefydau Prin - GIG Cymru Gweithrediaeth. Gallwch gysylltu â nhw drwy: NHSWHC_RDIG@wales.nhs.uk.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
Gohebiaeth.Eluned.Morgan@llyw.cymru
Correspondence.Eluned.Morgan@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Mae Llywodraeth Cymru yn gosod y cyfeiriad strategol ar gyfer ansawdd gofal a chynllunio gwasanaethau. Nid ydym yn cymeradwyo dulliau penodol ar gyfer trin cleifion nac yn ariannu eu heiriolaeth. Mater i'r GIG ei ystyried, drwy Weithrediaeth y GIG, fyddai'r cymorth logistaidd y gofynnir amdano ar gyfer cefnogi'r pecyn cymorth i feddygon teulu.

Rwy'n gobeithio y bydd hyn yn helpu i egluro cylchoedd gwaith y sefydliadau perthnasol.

Yn gywir,

Eluned Morgan AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

EHLERS-DANLOS SUPPORT UK

Eich cyf/Your ref P-06-1348
Ein cyf/Our ref EM/01941/23

14/4/24

Dear Eluned,

Thank you for your letter. As advised, we have emailed Dr Rob Letchford (MSK clinical lead), and the rare disease implementation network. We plan to meet with both soon and agree that a collaboration with them both will be helpful.

Within an earlier letter that HSD/ HEDS can be managed through using the GP toolkit. Although this is correct in practice this has rarely happened. I support those with EDS/HSD and most GP's do not feel confident enough to use the toolkit, and often refuse to diagnose. With rheumatology also refusing to see those patients with any hypermobility they are left to pay private or go without care. This is wholly unacceptable. If the plan is to continue to refuse patients referrals to rheumatology, will GPs be getting additional training so that they can support patients best?

We understand that unfortunately there is no treatment for EDS/HSD due to it being a genetic condition. But there are support services that can help a person's wellbeing and quality of life. Support services like pain management, occupational therapy, and physio at the early stages of symptoms allow patients to better manage their EDS/ HSD symptoms. But with EDS/HSD it is usually on average 19 years until a diagnosis is given. With rheumatology refusing to see patients, and GP's not being confident in using the GP toolkit patients are left longer and often deteriorate in their condition. Long term this has an economic impact, for example less ability to work and contribute to the economy.

EDS/ HSD does not have a pathway for care, with EDS/HSD affecting around 1/500 people (Demmler et al, 2019) we think it's time that a care pathway is created. Patients are being left without diagnosis, support, and care. How would we go about creating this?

Yours sincerely,

Natasha Evans-Jones (She/her)
Lead engagement and community volunteer for Wales
Area coordinator for North Wales
The Ehlers-Danlos Support UK
t: 0208 736 5604 | m: 07376008068 | w: www.ehlers-danlos.org | Helpline: 0800 907 8518
The Ehlers-Danlos Support UK is a Charity registered in England and Wales (No. 1157027) and Scotland (SCO46712).Registered Company No. 8924646. Registered Address: Devonshire House, Manor Way, Borehamwood, Hertfordshire WD6 1QQ

P-06-1387 Darparu cymorth dyngarol i Gaza

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Sam Swash, ar ôl casglu 1,795 o lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Mae Gaza a phobl Palesteina yn wynebu argyfwng dyngarol wrth i fomiau syrthio yn ddiwahân ar adeiladau preswyl, ysgolion, ysbytai, mosgiau, eglwysi, a gwersylloedd ffoaduriaid. Mae miloedd o sifiliaid diniwed, gan gynnwys dros 3,500 o blant, wedi cael eu lladd, gyda llawer mwy wedi cael eu hanafu'n ddifrifol neu eu dadleoli. Mae Llywodraeth Cymru eisoes wedi rhoi cymorth dyngarol i Wcráin yn dilyn ymosodiad Rwsia yn 2022. Dylai nawr wneud popeth o fewn ei gallu i ddarparu cymorth i bobl Palesteina.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Alun a Glannau Dyfrdwy
- Gogledd Cymru

Jane Hutt AS/MS
Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol a’r Prif Chwip
Minister for Social Justice and Chief Whip

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-06-1387
Ein cyf/Our ref JH-/00159/24

Jack Sargeant AS
Cadeirydd – Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN
petitions@senedd.wales

12 Mawrth 2024

Annwyl Jack,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 23 Chwefror 2024 ynghylch Deiseb P-06-1387 - Darparu cymorth dyngarol i Gaza. Mae Llywodraeth Cymru wedi cyfrannu cymorth ariannol i nifer o apeliadau gan y Pwyllgor Argyfyngau Brys dros y blynyddoedd diwethaf a bydd yn sicr yn ystyried gwneud hynny eto ar gyfer unrhyw apeliadau yn y dyfodol, gan gynnwys apêl ar gyfer Gaza os caiff un ei lansio.

Mae fy swyddogion yn fy hysbysu’n rheolaidd ynghylch gweithgareddau a safbwyntiau’r Pwyllgor Argyfyngau Brys. Mi fuaswn i’n barod i gyfarfod â chi er mwyn trafod y mater hwn ymhellach.

Yn gywir,

Jane Hutt

Jane Hutt AS/MS
Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol a’r Prif Chwip
Minister for Social Justice and Chief Whip

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
Gohebiaeth.Jane.Hutt@llyw.cymru
Correspondence.Jane.Hutt@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

P-06-1391 Dylid rheoleiddio'r sector steilio cŵn, er mwyn diogelu lles cŵn a hawliau perchnogion

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Brian Howell, ar ôl casglu 284 o lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:
Rydym o'r farn y byddai sefydlu canllawiau clir, gofynion trwyddedu a safonau yn y diwydiant yn helpu lles a diogelwch cŵn yn ystod triniaethau steilio. Nid oes fframwaith rheoleiddiol ar gyfer y sector, boed hynny ar lefel awdurdod lleol neu genedlaethol. Nid yw'n dod o fewn goruchwyliaeth unrhyw elusen na'r RSPCA.
Yn ystod y tair blynedd diwethaf gwelwyd twf mawr ym mherchnogaeth cŵn a'r busnesau sy'n diwallu eu hanghenion. Mae'n hen bryd sefydlu safonau.

Gwybodaeth Ychwanegol:
1. Lles Anifeiliaid: Mae'n hanfodol blaenoriaethu lles cŵn a'u trin yn drugarog. Bydd rheoleiddio yn hyrwyddo perchnogaeth gyfrifol, yn lleihau lefelau straen, ac yn lleihau niwed/anafiadau posibl a achosir gan steilwyr esgeulus neu anghymwys.
2.Hyfforddiant/Ardystio: Mae steilio cŵn heb ei reoleiddio wedi arwain at unigolion anhyfforddedig yn gweithredu heb y wybodaeth angenrheidiol am anghenion bridiau penodol, arferion hylendid, neu weithdrefnau trin a steilio. Dylai meddu ar safon ofynnol o Gymorth Cyntaf Anifeiliaid fod yn elfen ragofynnol.
3. Iechyd a diogelwch: Canllawiau iechyd a diogelwch gofynnol i gynnal amgylchedd diogel. Camau glanweithdra cywir, cynnal a chadw offer a chydymffurfio â phrotocolau hylendid, sy'n hanfodol wrth atal lledaeniad heintiau / parasitiaid / clefydau.
4. Trwyddedu / Archwilio: Hyfforddiant/ardystiad yswiriant a chydymffurfio â rheoliadau iechyd a diogelwch.
5. Gosod safonau: Mae rheoleiddio'n cynnig sicrwydd safonau i berchnogion drwy nodi pa ymarferwyr sy'n gymwys.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Bro Morgannwg
- Canol De Cymru

Lesley Griffiths AS/MS
Y Gweinidog Materion Gwledig a Gogledd Cymru, a'r Trefnydd
Minister for Rural Affairs and North Wales, and Trefnydd

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-06-1391
Ein cyf/Our ref LG/00233/24

Jack Sargeant AS
Cadeirydd – Y Pwyllgor Deisebau
Government.Committee.Business@gov.wales

14 Mawrth 2024

Annwyl Jack,

Diolch am eich llythyr o 7 Mawrth, yn gofyn fod Deiseb P-06-1391 a gwybodaeth ychwanegol a ddarparwyd gan y deisebydd, yn cael eu hystyried fel tystiolaeth yn yr ymgynghoriad ar drwyddedu sefydliadau, gweithgareddau ac arddangosfeydd lles anifeiliaid, a gaeodd 1 Mawrth.

Hoffwn ddiolch i'r pwyllgor am ddod a'r dystiolaeth werthfawr hon i'm sylw. Gallaf gadarnhau bod twtio cŵn yn rhan o'r ymgynghoriad ac mae'r dystiolaeth hon wedi'i derbyn fel cyflwyniad hwyr. Mae gwaith bellach wedi dechrau i asesu'r holl dystiolaeth a ddarparwyd a bydd crynodeb o'r ymatebion yn cael ei gyhoeddi maes o law.

Lesley Griffiths

Lesley Griffiths AS/MS
Y Gweinidog Materion Gwledig a Gogledd Cymru, a'r Trefnydd
Minister for Rural Affairs and North Wales, and Trefnydd

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
Gohebiaeth.Lesley.Griffiths@llyw.cymru
Correspondence.Lesley.Griffiths@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Eitem 5

Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon